

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle Kansaneläkelaitoksen tietojenvaihtoa koskevan lainsäädännön muuttamiseksi

Johdanto

Sosiaali- ja terveysministeriö pyytää lausuntoanne luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle Kansaneläkelaitoksen tietojenvaihtoa koskevan lainsäädännön muuttamiseksi.

Tausta

Pääministeri Petteri Orpon hallitusohjelman mukaisesti hallituksen tavoitteena on ehkäistä sosiaaliturvan väärinkäytöksiä, vähentää sosiaaliturvaetuksien virheellisiä maksuja ja edistää Kelan ja muiden viranomaisten välistä tiedonvaihtoa sekä Kelan tiedonsaantioikeuksia. Uudistuksella tavoitellaan myös julkistalouden säästöjä.

Tavoitteet

Pääministeri Petteri Orpon hallitusohjelman mukaisesti esityksen tavoitteena on se, että asiakastieto liikkuisi sähköisesti ja turvallisesti. Tavoitteena on parantaa tiedonsaanti- ja luovutusääntelyä siten, että Kansaneläkelaitos saisi tarpeellisen käsityksen henkilön tilanteesta. Tietojenvaihdon avulla tavoitellaan etuksia koskevien väärinkäytösten sekä virheellisten maksujen estämistä ja paljastamista.

Esitysluonnon tavoitteena on mahdollistaa etuudenhakijoiden tilejä koskevien tietojen tietoturvallinen välitys Kansaneläkelaitokselle. Nykyisin tiedot välitetään Kansaneläkelaitokselle joko etuuden hakijan itsensä toimittamana tai sähköpostin välityksellä suoraan rahalaitoksilta. Ehdotuksen mukaan Kansaneläkelaitos voisi tietyin edellytyksin pyytää tietoja pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmään tehdyllä yksilöidyllä pyynnöllä. Etuuden hakija voisi kuitenkin arkaluonteisten tilitapahtumatietojen osalta kielää kyselyn tekemisen. Mikäli hakija käyttäisi kielto-oikeuttaan, tulisi hänen itse toimittaa tilitoteet Kansaneläkelaitokselle. Pankki- ja maksutilejä koskevien kyselyjen mahdollistaminen ei merkitsisi näiden tietojen käsittelyn laajentumista Kansaneläkelaitoksessa.

Kansaneläkelaitos käsitteli näitä tietoja samoissa tilanteissa kuin nykyisin. Pankki- ja maksutilejä koskevien kyselyjen käyttöönnotolla tavoitellaan etuksiin kohdistuvien petosrikosten ennaltaehkäisyä sekä vääreennösrikosten vähentymistä. Lisäksi kyselyjen käyttöönnotolla tavoitellaan tietosuojan toteutumista Kansaneläkelaitoksen tekemissä

rahalaitostiedusteluissa. Kyselyiden käyttöönnotolla tavoitellaan myös hakijoiden asioinnin helpottumista ja Kansaneläkelaitoksen toimeenpanon tehostumista.

Esityksen tavoitteena on puuttua Kansaneläkelaitoksen maksamien matkakorvausten väärinkäytöksiin. Kansaneläkelaitokselle esitetään oikeutta luovuttaa tietoja matkojen yhdistelyä suorittavalle tilausvälityskeskukselle niiden vakuutettujen osalta, joille matkakorvausta ei suoritettaisi suorakorvauksena. Ehdotettu tietojen luovutus koskisi niitä tilanteita, joissa suorakorvausoikeutta rajoitetaan toistuvien väärinkäytösten vuoksi.

Tavoitteena on parantaa Kansaneläkelaitoksen tiedonsaantioikeuksia perustoimeentulotuessa huomioitaviin laskuihin liittyviä väärinkäytösepäilyä käsiteltäessä. Kansaneläkelaitokselle esitetään oikeutta pyytää väärennösepäilyjen kohdalla tietoja suoraan laskuttajalta.

Tavoitteena on myös täsmennää etuuden hakijan tietojenanto- ja ilmoitusvelvollisuutta. Toimeentulotukilain mukaista hakijan ilmoitusvelvollisuutta koskevaa pykälää ehdotetaan muutettavaksi siten, että siinä nykyistä selkeämmin velvoitettaisiin henkilö toimittamaan tarvittavia selvityksiä talouden erillisyydestä ja oleskelupaikasta. Muutoksen yhteydessä korostettaisiin myös Kelan selvitysvellisuutta.

Lisäksi tavoitteena on, että Kansaneläkelaitos saisi etuuskäsittelyssä hakemuksen liitteeksi tarvittavat lääkärinlausunnot- ja todistukset nykyistä sujuvammin Kannan kysely- ja välityspalvelun kautta. Kysely- ja välityspalvelun nykyistä sujuvampi käyttö nopeuttaisi tietojensaantia ja parantaisi tietoturvaa. Lisäksi se sujuvoitaisi henkilö- ja työnantaja-asiakkaiden asiointia. Tavoitteen saavuttamiseksi sairausvakuutuslain mukaista tiedonsaantioikeutta ehdotetaan täsmennettäväksi.

Vastausohjeet vastaanottajille

Lausunnot pyydetään jättämään Lausuntopalveluun. Lausuntoa ei tarvitse lähetä erikseen sähköpostitse tai postitse. Lausunnon antaakseen vastaajan tulee rekisteröityä ja kirjautua lausuntopalvelu.fi-sivustolle. Tarkemmat ohjeet palvelun käyttämiseksi löytyvät lausuntopalvelu.fi -sivustolta Ohjeet > Käyttöohjeet. Voit pyytää tukea palvelun käyttöön osoitteesta lausuntopalvelu.om@gov.fi.

Jos ette kuitenkaan voi antaa lausuntoanne lausuntopalvelu.fi:ssä, lausunto voidaan toimittaa myös sähköpostitse osoitteeseen kirjaamo.stm@gov.fi tai postitse osoitteeseen Sosiaali- ja terveysministeriö, PL 33, 00023 VALTIONEUVOSTO. Lausuntoon pyydetään merkitsemään asianumero VN/17391/2025.

VAHVA-asianhallintajärjestelmää käyttäviä ministeriöitä pyydetään kuitenkin viemään lausuntonsa suoraan asialle VN/17391/2025.

Myös muut kuin jakelussa mainitut tahot voivat antaa asiassa lausuntonsa.

Kaikki lausunnot ovat julkisia. Ne julkaistaan ministeriön hankesivulla lukuun ottamatta suoraan ministeriön kirjaamoon toimitettuja yksityishenkilöiden lausuntoja. Ministeriön lausuntopyynnöt liitteineen löytyvät internet-sivustolta <https://stm.fi/lausuntopyynnnot>.

Aikataulu

Lausunnot pyydetään toimittamaan viimeistään 28.1.2026.

Valmistelijat

Lisätietoja lausuntopyynnöstä antavat:
erityisasiantuntija Teija Hautera, puh. 02951 633 83, etunimi.sukunimi@gov.fi

Linkit

<https://stm.fi/hanke?tunnus=STM061:00/2025>

Liitteet:

[Hallituksen esityksen luonnos.pdf](#)

[Propositionens huvudsakliga innehåll och lagförslag.pdf](#)

Jakelu:

Akaan kaupunki
Akava
Alajärven kaupunki
Alavieskan kunta
Alavuden kaupunki
Amnesty International Suomen osasto
Asikkalan kunta
Askolan kunta
Auran kunta
Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia
Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten kehittämис- ja hallintokeskus
(KEHA-keskus)
Elinkeinoelämän keskusliitto EK
Eläketurvakeskus
Enonkosken kunta
Enontekiön kunta
Espoon kaupunki - Esbo stad
Etelä-Karjalan hyvinvointialue
Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialue
Etelä-Savon hyvinvointialue
Etelä-Suomen aluehallintovirasto
Eurajoen kunta
Euran kunta
Evijärven kunta
Finanssiala ry
Finanssivalvonta
FINE Vakuutus- ja rahoitusneuvonta

Finlands Svenska Skolungdomsförbund rf
Forssan kaupunki
Haapajärven kaupunki
Haapaveden kaupunki
Hailuodon kunta
Halsuan kunta
Haminan kaupunki
Hangon kaupunki - Hangö stad
Hankasalmen kunta
Harjavallan kaupunki
Hartolan kunta
Hattulan kunta
Hausjärven kunta
Heinolan kaupunki
Heinäveden kunta
Helsingin kaupunki
Hirvensalmen kunta
Hollolan kunta
Huittisten kaupunki
Humppilan kunta
Hyrynsalmen kunta
Hyvinkäään kaupunki
Hyvinvoittialueyhtiö Hyvil Oy
Hämeenkyrön kunta
Hämeenlinnan kaupunki
Ihmisoikeusliitto ry
Iin kunta
Iisalmen kaupunki
Iitin kunta
Ikaalisten kaupunki
Ilmajoen kunta
Ilomantsin kunta
Imatran kaupunki
Inarin kunta
Ingå kommun - Inkoon kunta
Into - etsivä nuorisotyö ja työpajatoiminta
Isojoen kunta
Isokyrön kunta
Itä-Suomen aluehallintovirasto
Itä-Uudenmaan hyvinvoittialue
Jakobstad - Pietarsaaren kaupunki
Janakkalan kunta
Joensuun kaupunki
Jokioisten kunta
Joroisten kunta
Joutsan kunta
Juukan kunta
Juupajoen kunta
Juvan kunta
Jyväskylän kaupunki
Jämijärven kunta

Jämsän kaupunki
Järvenpään kaupunki
Kaarinan kaupunki
Kaavin kunta
Kainuun hyvinvoittialue
Kajaanin kaupunki
Kalajoen kaupunki
Kangasalan kunta
Kangasniemen kunta
Kankaanpään kaupunki
Kannonkosken kunta
Kannuksen kaupunki
Kansaneläkelaitos
Kanta-Hämeen hyvinvoittialue
Karijoen kunta
Karkkilan kaupunki
Karstulan kunta
Karvian kunta
Kaskisten kaupunki - Kaskis stad
Kauhajoen kaupunki
Kauhavan kaupunki
Kauniaisten kaupunki - Grankulla stad
Kaustisen kunta
Keiteleen kunta
Kemijärven kaupunki
Kemin kaupunki
Keminmaan kunta
Kempeleen kunta
Keravan kaupunki
Keski-Pohjanmaan hyvinvoittialue
Keski-Suomen hyvinvoittialue
Keski-Uudenmaan hyvinvoittialue
Keskuskauppakamari
Keskusrikospoliisi
Keuruun kaupunki
Kihniön kunta
Kilpailu - ja kuluttajavirasto
Kimitöö kommun - Kemiönsaaren kunta
Kinnulan kunta
Kirkkohallitus
Kirkkonummen kunta - Kyrkslätt kommun
Kiteen kaupunki
Kittilän kunta
Kiuruveden kaupunki
Kivijärven kunta
Kohtuuhihtaisten vuokra- ja asumisoikeustalojen omistajat - KOVA ry
Kokemäen kaupunki
Kokkolan kaupunki - Karleby stad
Kolarin kunta
Konneveden kunta
Kontiolahden kunta

Korsholm kommun - Mustasaaren kunta
Korsnäs kommun
Kotkan kaupunki
Kouvolan kaupunki
Kristinestad - Kristiinankaupunki
Kronoby kommun - Kruunupyyn kunta
KthLiitto (Kelan toimihenkilöt)
Kuhmoisten kunta
Kuhmon kaupunki
Kuluttajaliitto – Konsumentförbundet ry
Kunta - ja hyvinvointialueyönantajat KT
Kuopion kaupunki
Kuortaneen kunta
Kurikan kaupunki
Kustavin kunta
Kuusamon kaupunki
Kymenlaakson hyvinvointialue
Kyyjärven kunta
Kärkölän kunta
Kärsämäen kunta
Lahden kaupunki
Laihian kunta
Laitilan kaupunki
Lapin aluehallintovirasto
Lapin hyvinvointialue
Lapinjärven kunta - Lapträsk kommun
Lapinlahden kunta
Lappajärven kunta
Lappeenrannan kaupunki
Lapsiasiavaltuutettu
Lapuan kaupunki
Larsmo kommun - Luodon kunta
Lastensuojelun keskusliitto
Laukaan kunta
Lemin kunta
Lempäälän kunta
Leppävirran kunta
Lestijärven kunta
Liedon kunta
Lieksan kaupunki
Liikenne - ja viestintävirasto Traficom
Liikenne- ja viestintäministeriö
Limingan kunta
Liperin kunta
Lohjan kaupunki - Lojo stad
Loimaan kaupunki
Lopen kunta
Lounas-Suomen aluehallintovirasto
Loviisan kaupunki - Lovisa stad
Luhangan kunta
Lumijoen kunta

Luumäen kunta
Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirasto
Länsi-Uudenmaan hyvinvointialue
Lääkäripalveluyritykset ry
Maahanmuuttovirasto
Malax kommun - Maalahden kunta
Mannerheimin lastensuojeluliitto
Marttilan kunta
Maskun kunta
Merijärven kunta
Merikarvian kunta
Miehikkälän kunta
Mikkelin kaupunki
Monimuotoiset perheet -verkosto
Muhoksen kunta
Multian kunta
Muonion kunta
Muuramen kunta
Mynämäen kunta
Myrskylän kunta - Mörskom kommun
Mäntsälän kunta
Mänttä-Vilppulan kaupunki
Mäntyharjun kunta
Naantalin kaupunki
Nakkilan kunta
Nivalan kaupunki
Nokian kaupunki
Nousiaisten kunta
Nurmeksen kaupunki
Nurmijärven kunta
Nykarleby stad - Uusikaarlepyyn kaupunki
Närpes stad - Närpiön kaupunki
Oikeuskanslerinvirasto
Oikeusministeriö
Orimattilan kaupunki
Oripään kunta
Oriveden kaupunki
Oulaisten kaupunki
Oulun kaupunki
Outokummun kaupunki
Padajoen kunta
Paimion kaupunki
Paltamon kunta
Pargas stad - Paraisten kaupunki
Parikkalan kunta
Parkanon kaupunki
Pedersöre kommun - Pedersören kunta
Pelastakaa lapset ry
Pelkosenniemen kunta
Pellon kunta
Perhon kunta

Petäjäveden kunta
Pieksämäen kaupunki
Pielaveden kunta
Pihtiputaan kunta
Pirkanmaan hyvinvointialue
Pirkkalan kunta
Pohjanmaan hyvinvointialue
Pohjois-Karjalan hyvinvointialue
Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialue
Pohjois-Savon hyvinvointialue
Pohjois-Suomen aluehallintovirasto
Poliisihallitus
Polvijärven kunta
Pomarkun kunta
Porin kaupunki
Pornaisten kunta
Porvoon kaupunki - Borgå stad
Posion kunta
Pudasjärven kaupunki
Pukkilan kunta
Punkalaitumen kunta
Puolangan kunta
Puumalan kunta
Pyhtääni kunta - Pyttis kommun
Pyhäjoen kunta
Pyhäjärven kaupunki
Pyhännän kunta
Pyhäraannan kunta
Päijät-Hämeen hyvinvointialue
Pälkäneen kunta
Pötyän kunta
Raahen kaupunki
Raison kaupunki
Rantasalmen kunta
Ranuan kunta
Raseborg stad - Raaseporin kaupunki
Rauman kaupunki
Rautalammin kunta
Rautavaaran kunta
Rautjärven kunta
Reisjärven kunta
RETS Rikoksettoman elämän tukisäätiö
Riihimäen kaupunki
Ristijärven kunta
Rovaniemen kaupunki
Ruokolahden kunta
Ruoveden kunta
Ruskon kunta
Rääkkylän kunta
Saarijärven kaupunki
Sallan kunta

Salon kaupunki
Sastamalan kaupunki
Satakunnan hyvinvointialue
Sauvon kunta
Savitaipaleen kunta
Savonlinnan kaupunki
Savukosken kunta
Seinäjoen kaupunki
Sievin kunta
Siikaisten kunta
Siikajoen kunta
Siikalatvan kunta
Siilinjärven kunta
Simon kunta
Sipoon kunta - Sibbo kommun
Sisäministeriö
Siuntion kunta - Sjundeå kommun
Sodankylän kunta
Soinin kunta
Someron kaupunki
Sonkajärven kunta
Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto Valvira
Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia
SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry
Sotkamon kunta
STTK ry
Sulkavan kunta
Suomen Ammattiin opiskelevien liitto SAKKI ry
Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry
Suomen Esteettömät ja Paaritaksit ry
Suomen Kansanopistoyhdistys ry
Suomen Kuntaliitto
Suomen Lukioalaisten liitto ry
Suomen Lääkäriliitto ry
Suomen nuorisoalan kattojärjestö Allianssi ry
Suomen opiskelija-allianssi OSKU ry
Suomen opiskelijakuntien liitto SAMOK ry
Suomen Palvelutaksit ry
Suomen Pankki
Suomen sosiaalioikeudellinen seura ry
Suomen Taksiliitto ry
Suomen vuokranantajat ry
Suomen ylioppilaskuntien liitto SYL ry
Suomen yrittäjät
Suomussalmen kunta
Suonenjoen kaupunki
Sysmän kunta
Säkylän kunta
Taipalsaaren kunta
Taivalkosken kunta
Taivassalon kunta

Takuusäätiö
Tammelan kunta
Tampereen kaupunki
Tasa-arvovaltuutetun toimisto
Terveyden ja hyvinvoinnin laitos THL
Tervolan kunta
Tervon kunta
Teuvan kunta
Tietoliikenteen ja tietotekniikan keskusliitto FiCom Ry
Tietosuojavaltuutettu
Tl. Kosken kunta
Tohmajärven kunta
Toholammin kunta
Toivakan kunta
Tornion kaupunki
Tulli
Turun kaupunki - Åbo stad
Tuusniemen kunta
Tuusulan kunta
Tyrnävän kunta
Työttömien keskusjärjestö
Ulvilan kaupunki
Urjalan kunta
Utajärven kunta
Utsjoen kunta
Uuraisten kunta
Uusikaupunki
Vaalan kunta
Vaasan kaupunki - Vasa stad
Vaiilla vakinaista asuntoa ry (vva)
Valkeakosken kaupunki
Valtiontalouden tarkastusvirasto
Valtiovarainministeriö
Vammaisfoorumi ry
Vanhusasiainvaltuutettu
Vantaan ja Keravan hyvinointialue
Vantaan kaupunki - Vanda stad
Varkauden kaupunki
Varsinais-Suomen hyvinointialue
Vehmaan kunta
Vesannon kunta
Vesilahden kunta
Vetelin kunta
Vieremän kunta
Vihdin kunta
Viitasaaren kaupunki
Vimpelin kunta
Virolahden kunta
Virtain kaupunki
Vuokralaiset vkl ry
Vörå kommun - Vöyrin kunta

Yhdenvertaisuusvaltuutetun toimisto

Ylitornion kunta

Ylivieskan kaupunki

Ylöjärven kaupunki

Ypäjän kunta

Y-säätiö

Ålands landskapsregering

Ähtärin kaupunki

Äänekosken kaupunki

Lausunnonantajan lausunto

Pankki- ja tilitietoihin liittyvä lausuntopalaute:

Matkakorvauksiin (Kela-taksit) liittyvä lausuntopalaute:

Toimeentulotuessa huomioitavia laskuja koskevaan Kansaneläkelaitoksen tiedonsaantioikeuteen liittyvä lausuntopalaute:

Toimeentulotuen hakijan tietojenanto- ja ilmoitusvelvollisuuteen liittyvä lausuntopalaute:

Lääkärinlausuntoja- ja todistuksia koskevan tiedonsaantioikeuden tarkentamiseen liittyvä lausuntopalaute:

Muihin toteuttamisvaihtoehtoihin liittyvä lausuntopalaute:

Vaikutusten arviointiin liittyvä lausuntopalaute:

Muu lausuntopalaute:

Siika-aho Liisa
Sosiaali- ja terveysministeriö

Polvi Susanna
Sosiaali- ja terveysministeriö

Sosiaaliturvan väärinkäytösten ehkäiseminen ja Kelan tiedonvaihdon edistäminen

Hallituksen esitys eduskunnalle Kansaneläkelaitoksen tietojenvaihtoa koskevan lainsäädännön muuttamiseksi

STM061:00/2025 SÄÄDÖSVALMISTELU

Pääministeri Petteri Orpon hallitusohjelman mukaisesti ehkäistään sosiaaliturvan väärinkäytöksiä ja edistetään Kelan ja muiden viranomaisten välistä tiedonvaihtoa sekä Kelan tiedonsaantioikeuksia.

Hankkeessa ajankohtaista

Lausuntokierros

17.12.2025 – 28.1.2026

Lausuntokierros

Hankkeen perustiedot

KÄYNNISSÄ

Hankenumero

STM061:00/2025

Asianumerot

VN/17391/2025

Asettaja

sosiaali- ja terveysministeriö

Tehtäväluokka

Hallituksen esityksen valmistelu

Toimikausi/aikataulu

16.6.2025 – 30.6.2026

Asettamispäivä

Toteuttaa hallitusohjelman tavoitteita

Orpo

Luku

| **4 Hyvinvointi syntyy työstä**

Alaluku

| **4.3 Työhön kannustava sosiaaliturva**

Luku

| **10 Turvallinen ja kriisinkestävä oikeusvaltio**

Alaluku

| **10.3 Maahanmuutto- ja kotoutumispolitiikka**

Lainvalmistelu

HE Kansaneläkelaitoksen tietojenvaihtoa koskevan lainsäädännön muuttamiseksi (sosiaaliturvan väärinkäytösten ehkäiseminen ja Kelan tiedonvaihdon edistäminen)

1 Valmistelussa	2 Arvioitu esittelyviikko	3 Annettu eduskunnalle	4 Säädös hyväksytty
Hyväksytty istuntokauden suunnitelmaan 5.9.2025	15/2026		

Esityksellä ehdotetaan tehtäväksi tarpeelliset muutokset Kelan tiedonvaihtoa ja tiedonsaantioikeuksia koskeviin säädöksiin.

Vastuuministeri Sosialiturvaministeri Grahn-Laasonen

Kevätistuntokauden 2026 lainsäädäntösuunnitelma

- sosiaali- ja terveysministeriö
- kaikki ministeriot

Yhteyshenkilö
Teija Hautera, Erityisasiantuntija
puh. +358 295 163 383
etunimi.sukunimi@gov.fi

Hankkeen vaiheet

Lausuntomenettely

17.12.2025 – 28.1.2026 Lausuntokierros

LAUSUNTOKIERROS

Tavoitteet ja tuotokset

Hankkeen tavoitteena on Kelan tiedonvaihdon lisääminen sosialiturvaetuksien virheellisten maksujen ja väärinkäytösten vähentämiseksi. Hankkeessa edistetään seuraavia tavoitteita:

- Pankki- ja maksutilejä koskevat sähköiset kyselyt pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmään (PMJ-järjestelmä);
- etuuden maksajan virheestä johtuvien etuksien liikamaksujen vähentäminen eri etuksien välisellä tietojen ristiin käytöllä;
- tietojen oma-aloitteinen luovutus Kelasta muille viranomaisille;
- etuudensaajan tosiasiallisen osoitteen ja asumistilanteen sekä mahdollisen ulkomailla oleskelun selvittäminen rekistereistä;
- väärinkäytösepäilyjen tehokas selvittäminen;
- muut mahdolliset tiedonvaihtoa koskevat tarpeet.

Sosiaali- ja terveysministeriö on asettanut hankkeen tavoitteita edistävän työryhmän. Työryhmän toimikausi on 16.6.-1.12.2025. Työryhmän tehtävänä on valmistella arviomuistio sekä luonnoss hallituksen esitykseksi etuuslainsäädäntöön sekä siihen läheiseksi liittyvään lainsäädäntöön tehtävistä muutoksista.

Lähtökohdat

Pääministeri Petteri Orpon hallitusohjelman mukaan asiakastiedon on liikkuttava eri viranomaistahojen kesken sähköisesti ja turvallisesti. Tietosuoja ei saa estää eri viranomaistahoja saamasta tarpeellista käsitystä henkilön tilanteesta, eikä tilastojen keräämistä toiminnan kehittämiseksi. Viranomaisten yhteistyömahdollisuksia parannetaan muun muassa varmistamalla tiedonsaanti- ja oma-aloitteiset tiedonanto-oikeudet viranomaisten välillä. Käynnistetään tarvittavat lainsäädäntö- ja muut toimet viranomaisten tiedonvaihdon kehittämiseksi niin, että hyväksikäytön ehkäiseminen tehostuu ja väärinkäytökset saadaan tiedoksi toimivaltaisille viranomaisille. Viranomaisten välistä tietojenvaihtoa parannetaan ja Kelalle asetetaan velvollisuus luovuttaa sekä pyydettäessä että oma-aloitteisesti tietoja, tietosuojalainsäädäntö huomioiden. Tehostetaan Kelan myöntämiensä tukien osalta tietojenvaihtoa väärinkäytösten estämiseksi. Samalla vahvistetaan Kelan suorittamaa valvontaa väärinkäytösten paljastamiseksi.

Pääministeri Petteri Orpon hallitus on sopinut vuosien 2026–2029 julkisen talouden suunnitelmaa. Suunnitelmaan sisältyy kirjaus Kelan tiedonsaantioikeuksien lisäämisestä sosialiturvan väärinkäytön estämiseksi. Säästötavoite tämän sopeutustoimen osalta on 5 miljoonaa euroa.

Lausuntokierros

17.12.2025 – 28.1.2026 LAUSUNTOKIERROS

Asiakirjat

Perusvalmistelu: Valmisteluelimen asettaminen

1. [Jäsenmuutospäätös, työryhmän sihteeristö](#) PDF

12.9.2025 Sosiaali- ja terveysministeriö

2. [Asettamispäätös; Sosiaaliturvan väärinkäytöksiä ehkäisevää ja Kelan tiedonvaihtoa edistävää työryhmää VN/17391/2025-STM-4](#) PDF

12.6.2025 Sosiaali- ja terveysministeriö

3. [Työryhmän nimeämispyyntö Kelan tiedonvaihdon edistäminen \(002\)](#) PDF

3.6.2025 Sosiaali- ja terveysministeriö

4. [Liite 1 Asettamispäätösluonnos Kelan tiedonvaihtoa edistävää työryhmää \(002\)](#) PDF

3.6.2025 Sosiaali- ja terveysministeriö

Lausuntonenettely

1. [Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle Kansaneläkelaitoksen tietojenvaihtoa koskevan lainsäädännön muuttamiseksi \(1\)](#) PDF

17.12.2025 Sosiaali- ja terveysministeriö

Henkilöt

Näytä päättyneet toimikaudet

Työryhmä

Sihteeristö

Ryhmittelemättömät

Hautera, Teija

Erityisasiantuntija

sosiaali- ja terveysministeriö

Rooli: Vastuuhenkilö

11.6.2025 –

Hautera, Teija

Erityisasiantuntija

sosiaali- ja terveysministeriö

Rooli: Esittelijä

11.6.2025 –

Hautera, Teija

Erityisasiantuntija

sosiaali- ja terveysministeriö

Rooli: Hankkeen yhteyshenkilö

11.6.2025 –

Säädösvalmistelu ja kehittäminen valtioneuvostossa

Ministeriot toteuttavat hallitusohjelmaa, valmistelevat lakeja ja muita säädöksiä sekä vievät eteenpäin uudistuksia erilaisissa hankkeissa, työryhmässä ja toimielimissä.

Suositut sisältöjä

[Terveydenhuollon maksukatto](#)
[Terveydenhuollon maksut](#)
[Hyvinvointialueet kartalla](#)
[Hyvinvointialueet](#)
[Hoitotakuu](#)
[Sosiaali- ja terveyspalvelujen lainsääntö](#)
[Vammaispalvelulaki](#)
[Asiakasmaksut](#)
[Kuntouttava työtoiminta](#)
[Toimeentulotuki](#)
[Kotihoito](#)
[Lastensuoja](#)
[Palvelut ja etuudet jäkkäille](#)

Ajankohtaista

[Ajankohtaista](#)
[Tiedotteet ja uutiset](#)
[Kolumnit](#)
[Uutiskirjeet](#)
[Tilaa aineistoja](#)
[Tapahtumat](#)
[Avoimet työpaikat](#)

Hankkeita

[Sosiaaliturvauudistus](#)
[Hyväntyön ohjelma](#)
[Sosiaali- ja terveydenhuollon palveluvalikoima](#)
[Lääkkeet ja apteekkitalous](#)

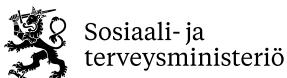
Tietoa ministeriöstä

[Ministerit](#)
[Ministeriö](#)
[Yhteystiedot](#)
[Medialle](#)
[Ministeriö työpaikkana](#)
[Verkkolaskuosoite](#)

Tietoa stm.fistä

[Tietoa sivustosta](#)
[Tietosuoja](#)
[Sivukartta](#)
[Stm.fi:n saavutettavuusseloste](#)

Palaute

Meritullinkatu 8, 00170 Helsinki

PL 33, 00023 Valtioneuvosto

Vaihde 0295 16001

[kirjaamo.stm\(at\)gov.fi](mailto:kirjaamo.stm(at)gov.fi)

Hallituksen esitysluonnos Kansaneläkelaitoksen tietojenvaihtoa koskevan lainsäädännön muuttamiseksi

ESITYKSEN PÄÄSIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan muutettaviksi toimeentulotesta annettua lakia, yleisestä asumistuesta annettua lakia, eläkkeensaajan asumistuesta annettua lakia, pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä annettua lakia ja sairausvakuutuslakia.

Pääministeri Petteri Orpon hallituksen hallitusohjelman kirjausten perusteella hallitus toteuttaa Kansaneläkelaitoksen tietojenvaihtoa koskevan uudistuksen, jonka tavoitteena on sosiaaliturvatuksien virheellisten maksujen ja väärinkäytösten vähentäminen. Esitys edistää henkilötietojen sähköistä ja turvallista käsitellyä.

Esityksen mukaan Kansaneläkelaitoksen tekemät rahalaitostiedustelut tehtäisiin sähköpostin si-jaan yksilöidyillä pyynnöillä pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmän kautta. Etuuden hakija voisi kuitenkin kielää pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmään tehtävän tilitapahtumatietoja koskevan kyselyn. Mikäli hakija käyttäisi kielto-oikeuttaan, tulisi hänen itse toimittaa tiliotteet Kansaneläkelaitokselle. Esitys ei laajentaisi tilitapahtumatietojen käsitellyä Kansaneläkelaitoksessa, vaan parantaisi niiden tietoturvaa. Sähköiset kyselyt helpottaisivat myös etuuden hakijoiden asiointia Kansaneläkelaitoksen kanssa sekä tehostaisivat ja nopeuttaisivat Kansaneläkelaitoksen etuuskäsittelyä.

Esityksen mukaan perustoimeentulotuen käsitteilijällä olisi oikeus pyytää väärinkäytösepäilyä koskevissa tilanteissa suoraan laskuttajalta tietoja toimeentulotussa huomioitavista menoista. Esityksen mukaan Kansaneläkelaitoksen matkakorvauksiin (Kela-taksit) kohdistuvii toistuviin väärinkäytöksiin puuttumiseksi Kansaneläkelaitoksella olisi oikeus luovuttaa vakutettuja koskevia henkilötietoja matkojen yhdistelyä suorittavalle tilausvälityskeskukselle. Tiedon luovutuksen tarkoituksesta olisi suorakorvausoikeuden rajoittaminen. Esityksessä tarkennettaisiin myös toimeentulotuen hakijan velvollisuutta antaa tosiasiallista asuin- ja oleskeluosoitettaan koskevia tietoja Kansaneläkelaitokselle. Lisäksi esityksessä tarkennettaisiin Kansaneläkelaitoksen tiedonsaantioikeuksia, jotta Kansaneläkelaitos voisi jatkossa saada etuushakemuksen liit-teeksi tarkoitettut lääkärinlausunnot- ja todistukset Kannan kysely- ja välityspalvelun kautta.

Uudistuksella tavoitellaan myös julkistalouden säästöjä. Pääministeri Petteri Orpon hallitus on sopinut vuosien 2026–2029 julkisen talouden suunnitelmasta. Suunnitelmaan sisältyy kirjaus Kansaneläkelaitoksen tiedonsaantioikeuksien lisäämisestä sosiaaliturvan väärinkäytön estämiseksi. Säästötavoite tämän sopeutustoimen osalta on 5 miljoonaa euroa.

Lait on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.9.2026 ja 1.3.2027.

SISÄLLYS

	ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ.....	1
	PERUSTELUT	4
1	Asian tausta ja valmistelu	4
1.1	Tausta.....	4
1.2	Valmistelu.....	5
2	Nykytila ja sen arvointi.....	6
2.1	Väärinkäytökset Kansaneläkelaitoksen etuuksissa	6
2.2	Virheelliset maksut Kansaneläkelaitoksen etuuksissa	9
2.3	Pankki- ja maksutilejä koskevat tiedot Kansaneläkelaitoksen etuuksissa	10
2.3.1	Kansaneläkelaitoksen selvittämisvelvollisuus.....	10
2.3.2	Tiliotteet Kansaneläkelaitoksen maksaman perustoimeentulotuen käsittelyssä 10	
2.3.3	Tiliotteet Kansaneläkelaitoksen maksamien asumistukien käsittelyssä	12
2.3.4	Etuuslakien mukaiset rahalaitostiedustelut.....	14
2.3.5	Pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmä (PMJ)	16
2.4	Kansaneläkelaitoksen matkakorvausten väärinkäyttö	18
2.5	Tiedonsaantioikeudet toimeentulotuen käsittelyssä.....	18
2.6	Etuudensaajan tosiasiallisen osoitteen ja asumistilanteen sekä mahdollisen ulkomailla oleskelun selvittäminen.....	18
2.7	Muut tiedonvaihtoa koskevat tarpeet.....	19
2.7.1	Lääkärintodistukset sairauspäivärahojen käsittelyssä.....	19
2.7.2	Raskaustodistukset vanhempainetuksien käsittelyssä	23
2.7.3	Lääkärintodistukset erityisraskausrahan käsittelyssä.....	24
2.7.4	Lääkärintodistukset erityishoitorahan käsittelyssä	24
2.7.5	Kysely- ja välityspalvelu	25
2.8	Johtopäätökset nykytilasta	26
3	Tavoitteet	27
4	Ehdotukset ja niiden vaikutukset	28
4.1	Keskeiset ehdotukset	28
4.2	Pääasialliset vaikutukset	29
4.2.1	Taloudelliset vaikutukset	29
4.2.1.1	Vaikutukset julkiseen talouteen.....	29
4.2.2	Muut ihmiskaikutukset ja yhteiskunnalliset vaikutukset	30
4.2.2.1	Perus- ja ihmisoikeudet.....	30
4.2.2.2	Laillisuusvalvonta.....	33
4.2.3	Vaikutukset Kansaneläkelaitokselle	34
4.2.4	Vaikutukset Tullille	35
4.2.5	Vaikutukset luotto- ja maksulaitoksiin	35
4.2.6	Vaikutukset hyvinvointialueille	35
4.2.7	Vaikutukset liikenteenharjoittajille ja tilausvälityskeskusille.....	36
4.2.8	Vaikutukset muutoksenhakuasteille	36
4.2.9	Vaikutukset terveydenhuololle	36
4.2.10	Vaikutukset työnantajille	37
5	Muut toteuttamisvaihtoehdot	37

5.1	Vaihtoehdot ja niiden vaikutukset.....	37
5.2	Ulkomaiden lainsäädäntö ja muut ulkomailla käytetyt keinot.....	40
5.2.1	Ruotsi.....	40
5.2.2	Norja	43
5.2.3	Tanska.....	44
6	Lausuntopalaute	45
7	Säännöskohtaiset perustelut	45
7.1	Laki toimeentulotesta annetun lain muuttamisesta	45
7.2	Laki yleisestä asumistuesta annetun lain muuttamisesta	49
7.3	Laki eläkkeensaajan asumistuesta annetun lain muuttamisesta	52
7.4	Laki pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä annetun lain muuttamisesta.....	54
7.5	Laki sairausvakuutuslain muuttamisesta	55
8	Voimaantulo.....	57
9	Suhde muihin esityksiin	58
9.1	Esityksen riippuvuuus muista esityksistä	58
9.2	Suhde talousarvioresitykseen	58
10	Suhde perustuslakiin ja säätämisjärjestys	58
10.1	Kansallisen säätelyliikkumavarан käyttö ja käyttötarkoitussidonnaisuus	58
10.2	Rekisteröidyn oikeudet	60
10.3	Yksityiselämän ja henkilötietojen suoja	61
	LAKIEHDOTUKSET	64
	Laki toimeentulotesta annetun lain muuttamisesta	64
	Laki yleisestä asumistuesta annetun lain muuttamisesta.....	66
	Laki eläkkeensaajan asumistuesta annetun lain muuttamisesta	67
	Laki pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä annetun lain muuttamisesta	68
	Laki sairausvakuutuslain muuttamisesta.....	70
	RINNAKKAISTEKSTIT	72
	Laki toimeentulotesta annetun lain muuttamisesta	72
	Laki yleisestä asumistuesta annetun lain muuttamisesta.....	74
	Laki eläkkeensaajan asumistuesta annetun lain muuttamisesta	75
	Laki pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä annetun lain muuttamisesta	76
	Laki sairausvakuutuslain muuttamisesta.....	79

PERUSTELUT

1 Asian tausta ja valmistelu

1.1 Tausta

Pääministeri Petteri Orpon hallitusohjelmassa todetaan asiakastiedon liikkumisesta muun muassa näin:

- Asiakastiedon on liikuttava eri viranomaistahojen kesken sähköisesti ja turvallisesti. Tietosuoja ei saa estää eri viranomaistahoja saamasta tarpeellista käsitystä henkilön tilanteesta.
- Viranomaisten yhteistyömahdollisuksia parannetaan muun muassa varmistamalla tiedonsaanti- ja oma-aloitteiset tiedonanto-oikeudet viranomaisten välillä.
- Tehostetaan Kelan myöntämien tukien osalta tietojenvaihtoa väärinkäytösten estämiseksi. Samalla vahvistetaan Kelan suorittamaa valvontaa väärinkäytösten paljastamiseksi.

Pääministeri Petteri Orpon hallitus on sopinut vuosien 2026–2029 julkisen talouden suunnitelmaa. Suunnitelmaan sisältyy kirjaus Kelan tiedonsaantioikeuksien lisäämisestä sosiaaliturvan väärinkäytön estämiseksi. Säästötavoite tämän sopeutustoimen osalta on 5 miljoonaa euroa.

Etuuden väärinkäytöksellä tarkoitetaan tahallista menettelyä, jolla asiakas pyrkii saamaan etuutta ilman perusteita tai määrältään liian suurena. Väärinkäytökseksi voidaan katsoa esimerkiksi se, jos asiakas antaa Kansaneläkelaitokselle väärää tietoa tai väärentää asiakirjan. Myös tietojen salaamista pidetään väärinkäytöksenä. Etuksien toimeenpanossa on havaittu tilanteita, joissa väärinkäytös olisi ennaltaehkäistävässä kehittämällä tietojenvaihtoa.

Etuutta voidaan maksaa virheellisesti eli joko kokonaan aiheettomasti tai määrältään liian suurena myös muista kuin väärinkäytökseen liittyvistä syistä. Virheellinen maksu voi johtua myös etuuden maksajan virheestä. Virheellisten maksujen ja etuksien väärinkäytön vähentäminen ennakkollisesti olisi tärkeää, koska virheellisiä maksuja ei saada kaikilta osin perittyä takaisin. Sosiaaliturvaetuksia maksetaan virheellisesti esimerkiksi silloin, kun

- etuuden myöntämistä koskeva päätös on annettu väärin perustein;
- etuudensaajalle myönnetytäkin takautuen muu etuus, jonka vaikutuksen vuoksi ensin myönnetyt etuus on maksettu aiheetta tai liian suurena;
- etuuspäätöksen antamisen jälkeen olosuhteet ovat muuttuneet eikä etuudensaaja ole ilmoittanut muutoksesta;
- etuuspäätöksen antamisen jälkeen olosuhteet ovat muuttuneet ja etuudensaaja on ilmoittanut muutoksesta ajoissa, mutta hakemuksen ratkaisu on Kansaneläkelaitoksessa viipyntä;
- etuutta on maksettu ajalta, jolta sen maksaminen olisi pitänyt olla keskeytettynä;
- etuutta on maksettu aiheetta enemmän kuin regressivaatimuksen perusteella on palautettu tai

- etuutta on muusta syystä, esimerkiksi ratkaisu-, kirjoitus-, tiedonsiirto- tai laskuvirheen vuoksi, maksettu liikaa.

Lähtökohtana on, että aiheettomasti maksettu etuus peritään takaisin. Etuuksien takaisinperinnästä voidaan kuitenkin luopua tai takaisinperinnän määrästä voidaan alentaa, jos se katsotaan kohtulliseksi. Jos liikamaksu on syntynyt etuudensaajan tai hänen edustajansa vilpillisestä menettelystä, takaisinperinnästä ei voida luopua eikä takaisinperittävää määrästä alentaa kohtusperusteella. Nämä etuuksien väärinkäytöön liittyvät tilanteet muodostavat vain pienen osan kaikesta takaisinperintätapauksista. Takaisinperintämenettelystä säädetään etuuslaeissa.

1.2 Valmistelu

Sosiaali- ja terveysministeriö asetti¹ 18.6.2025 sosiaaliturvan väärinkäytöksiä ehkäisevän ja Kelan tiedonvaihtoa edistävän työryhmän toimikaudelle 23.6.–1.12.2025. Työryhmän asettamispäätöksen mukaisesti työryhmän tavoitteena oli Kansaneläkelaitoksen tiedonsaantioikeuksien ja tiedonyvihdon lisääminen sosiaaliturvaetuksien virheellisten maksujen ja väärinkäytösten vähentämiseksi. Työryhmän tuli edistää esimerkiksi seuraavia ehdotuksia:

- pankki- ja maksutilejä koskevat, Kansaneläkelaitoksen sähköiset kyselyt pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmään (PMJ-järjestelmä);
- etuuden maksajan virheestä johtuvien etuuksien liikamaksujen vähentäminen eri etuuksien välisellä tietojen ristiin käytöllä;
- tietojen oma-aloitteinen luovutus Kansaneläkelaitoksesta muille viranomaisille;
- etuudensaajan tosiasialisen osoitteen ja asumistilanteen sekä mahdollisen ulkomailla oleskelun selvittäminen rekistereistä;
- väärinkäytösepäilyjen tehokas selvittäminen sekä
- muut mahdolliset tiedonvaihtoa koskevat tarpeet.

Työryhmän tehtäväն oli valmistella arviomuistio ja luonnoss hallituksen esitykseksi etuuslain-säädäntöön sekä siihen läheisesti liittyvään lainsäädäntöön tehtävistä muutoksista pääministeri Petteri Orpon hallituksen julkisen talouden suunnitelmaan sisältyvän kirjausken ja säästötavoitteen toteuttamiseksi.

Työryhmän puheenjohtajana toimi johtaja Essi Rentola sosiaali- ja terveysministeriöstä. Varapuheenjohtajana toimi erityisasiantuntija Teija Hautera sosiaali- ja terveysministeriöstä. Työryhmän jäseninä toimivat erityisasiantuntija Ritva Liukonen sosiaali- ja terveysministeriöstä, lainsääädäntöneuvos Maarit Pihkala valtiovarainministeriöstä, poliisitarvakastaja Juha Tuovinen sisäministeriöstä, johtava asiantuntija Suvi Onninen Kansaneläkelaitoksesta, johtava asiantuntija Riikka Lindroos-Järvitalo Kansaneläkelaitoksesta sekä tulliylitarkastaja Jukka Tarkela Tullista. Työryhmän sihteereinä toimivat erityisasiantuntija Kristiina Pitkäranta sosiaali- ja terveysministeriöstä sekä suunnittelija Susanna Polvi sosiaali- ja terveysministeriöstä.

¹Sosiaaliturvan väärinkäytöksiä ehkäisevän ja Kelan tiedonvaihtoa edistävän työryhmän asettamispäätös 18.6.2025. Saatavilla osoitteessa: https://api.hankeikkuna.fi/asiakirjat/f320f621-d941-4b3f-894e-89b5600c2dea/15776b90-fab8-4f5a-8154-08acff8f6e9/ASETTAMISPAATOS_20250623083148.PDF

Työryhmä kokoontui toimikautensa aikana seitsemän kertaa.

Työryhmä kutsui kokouksiinsa kuultavaksi erityisasiantuntija Milka Tornberg-Nymanin sisäministeriön poliisiosastolta. Tornberg-Nyman on toiminut sisäministeriössä tilitapahtumatietoja koskevan lakihankkeen vastuuhenkilönä ja esittelijänä. Kuulemisen tarkoituksesta oli saada selvyytstä pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmän käyttötarkoituksesta.

Säädösvalmistelun avoimuuden ja laadun varmistamiseksi työryhmä järjesti kaksi kuulemistilaisuutta. Järjestölle järjestettiin kuulemistilaisuus 10.11.2025. Lisäksi valtiosääntöoppineille, tietosuojaavaltuutetulle ja oikeusministeriolle järjestettiin erillinen kuulemistilaisuus 8.12.2025, jonka aiheena oli lakiehdotusten suhde perustuslakiin sekä erityisesti yksityiselämän ja henkilötietojen suojaan liittyvät kysymykset.

Työryhmän toimeksiannon mukainen luonnos hallituksen esitykseksi valmisteltiin osana työryhmätyötä. Lisäksi työryhmä on julkaissut arviomuistion. Työryhmän arviomuistiossa on kuvattu ja arvioitu nykytilaa sekä esitetty ehdotuksia jatkovalmistelulle.

Hallituksen esitysluonnoksesta järjestetään lausuntokierros 17.12.2025–28.1.2026. Annetut lausunnot ovat julkisesti saatavilla lausuntopalvelussa osoitteessa <https://www.lausuntopalvelu.fi>. Lausuntopalaute otetaan huomioon hallituksen esitysluonnoksen jatkovalmistelussa, joka toteutetaan virkatöönä. Lakimuutosten on tarkoitus tulla voimaan 1.9.2026 ja 1.3.2027.

Lausuntokierokselle lähtenyt luonnos hallituksen esitykseksi sekä muut virkavalmosteluun liittyvät asiakirjat ovat saatavilla julkisessa palvelussa osoitteessa <https://valtioneuvosto.fi/hankkeet>. Työryhmän valmisteluasiakirjat ovat saatavilla tunnuksella STM061:00/2025.

2 Nykytila ja sen arvointi

2.1 Väärinkäytökset Kansaneläkelaitoksen etuksissa

Sosiaaliturvan väärinkäytöllä tarkoitetaan sellaista tahallista tai tarkoituksellista toimintaa, jolla pyritään saamaan oikeudetonta taloudellista hyötyä. Väärinkäytötilanteissa etuuden hakija pyrkii saamaan etuutta joko täysin perusteettomasti tai määrältään liian suurena eli enemmän kuin hänenne kuuluisi. Väärinkäytökset lisäävät etuusmenoja, kuormittavat viranomaisia ja vähentävät kansalaisten luottamusta sosiaaliturvajärjestelmään. Harmaaseen talouteen liittyvät väärinkäytökset heikentävät lisäksi sosiaaliturvajärjestelmän rahoitusta.

Väärinkäytöksiä voidaan katsoa esimerkiksi se, jos etuuden hakija antaa tahallisesti etuuden maksajalle väärää tietoa tai salaa jonkin tiedon. Väärinkäytöksiä voidaan katsoa myös tilanne, jossa etuuden hakija jättää ilmoittamatta olosuhteissaan tapahtuneesta muutoksesta tiedoisena siitä, että hänellä lain mukaan olisi ollut aktiivinen ilmoitusvelvollisuus kyseisen muutoksen osalta. Etuuden hakijalla on velvollisuus ottaa selvää siitä, mitkä asiat vaikuttavat hänen etuusoikeuteensa, ja ilmoittaa niistä etuuden maksajalle.

Väärinkäytöksiä katsotaan myös asiakirjan vääreentäminen. Etuuden hakija saattaa esimerkiksi peittää osan hakemuksen liitteenä olevan tiliotteen tiedoista tai muuttaa liitteenä olevan laskun tietoja itseään hyödyttävään suuntaan. Yleisimmin väärenettetyjä Kansaneläkelaitoksen etuushakemuksiin liittyviä asiakirjoja ovat laskut, tiliotteet ja vuokrasopimukset, mutta myös muita väärenettetyjä asiakirjoja esiintyy. Asiakirja voi olla väärenetty kokonaisuudessaan tai osittain.

Väärinkäytöksiä selvittäässään Kansaneläkelaitos arvioi hakijan menettelyä toisaalta etuuksien takaisinperintäsäännösten kannalta ja toisaalta myös rikosasiasta. Väärinkäytöksellä tarkoitetaan etuuksien kannalta vilpillistä toimintaa etuutta haettaessa, ja rikosoikeudelliselta kannalta rikoksen tunnusmerkit täyttävän teon tekemistä. Rikosoikeudelliselta kannalta Kansaneläkelaitoksen tehtävä on selvittää, onko olemassa perusteltu syy epäillä etuuden väärinkäytöstä, ja sen perusteella päätää, onko tapauksesta tehtävä tutkintapyyntö poliisille. Kansaneläkelaitos ei etuuksien toimeenpanijana ratkaise rikosoikeudellisin perustein sitä, onko hakijan menettely rikoslain (39/1889) vastaista, vaan asia on saatettava toimivaltaisen viranomaisen käsittelyväksi. Toimivaltaiset viranomaiset ovat esituskinnan suorittava poliisi, syyteharkinnan tekevä syyttäjä ja tuomiovaltaa käyttävä tuomioistuin.

Epäily väärinkäytöksestä voi syntyä, kun etuushakemusta käsitellään ja etuuden hakijan aiemmin ilmoittamat tiedot ovat ristiriidassa käsiteltävien tietojen kanssa. Epäily voi syntyä myös etuuden tarkistusvaiheessa, kun Kansaneläkelaitos selvittää sitä, mitkä syyt ovat johtaneet virheelliseen maksuun, ja tässä yhteydessä havaitaan, että virheellinen maksu on aiheutunut etuuden hakijan omasta toiminnasta. Kansaneläkelaitos voi alkaa epäillä väärinkäytöstä myös ilmiantojen, tulorekisterin tietojen tai muiden viranomaisten välittämien tietojen perusteella.

Väärinkäytösepäilyn syntyessä etuuden hakijaa kuullaan ja hänelle varataan tilaisuus kertoa näkemyksensä ja esittää asiaa selventävät seikat. Kuulemisen perusteella arvioidaan sitä, onko etuuden hakijan väärinkäytösepäilyyn johtanut menettely ollut tahallista ja mihin toimenpiteisiin asiassa ryhdytään. Jos on perusteltua epäillä, että kyse on rikoksesta, Kansaneläkelaitos laatii asiasta saatujen tietojen perusteella tutkintapyynnön poliisille. Tutkintapyyntöä ei tehdä, jos etuuteen liittyvästä väärinkäytöksestä ei saada riittävä näyttö tai jos rikos on vanhentunut. Kansaneläkelaitos käyttää aina tapauskohtaista harkintaan päätäessään, tehdäänkö väärinkäytösepäilstä tutkintapyyntö vai ei. Vuosittain Kansaneläkelaitos tekee tutkintapyynnön poliisille noin 50 prosentista kaikista esille tulleista etuuksien väärinkäytösepäilyistä (vuonna 2024² noin 51 prosentissa).

Yleisimmin väärinkäytöstapauksissa on kyseessä rikoslain 36 luvun 1 §:ssä tarkoitettu petos. Petoksen yrityskin on rangaistava. Rikoslain 36 luvun 2 §:ssä on lisäksi säädetty törkeästä petoksesta ja 3 §:ssä lievästä petoksesta.

Väärennysrikos on sanktioitu rikoslain 33 luvun 1 §:ssä. Rikoslain 33 luvun 2 §:ssä on lisäksi säädetty törkeästä väärennyksestä ja 3 §:ssä lievästä väärennyksestä. Väärennystapauksista Kansaneläkelaitos ilmoittaa aina poliisille. Tämä koskee myös tapauksia, joissa väärennys havaitaan ennen etuuden maksamista, sillä väärennys on tekona tarkoituksellinen ilman aiheutettua vahinkoakin.

Väärinkäytöksiin liittyy useimmiten etuuden virheellinen maksu ja siitä johtuva takaisinperintä. Takaisinperintä on kuitenkin väärinkäytöksistä riippumaton erillinen menettely ja se perustuu takaisinperintää koskeviin säännöksiin eri etuukselaisissa. Niiden mukaan aiheettomasti maksettu etuuus tulee periä takaisin silloinkin, kun etuudensaaja ei ole toiminut vilpillisesti. Lukumääräisesti takaisinperintöjä on moninkertainen määrä väärinkäytöksiin verrattuna. Takaisinperintä ei ole sanktio, vaan kyseessä on aihetta maksetun etuuden palauttaminen. Nämä ollen asian rikosoikeudellinen käsittely ja takaisinperintä eivät ole toistensa vaihtoehtoja.

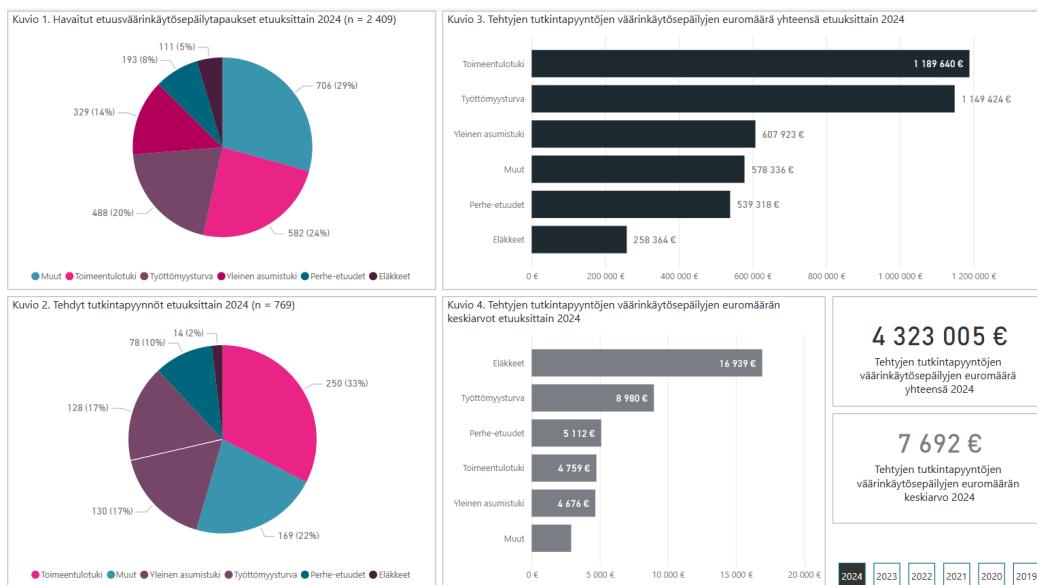
Sosialiturvan väärinkäytöksissä voi olla kyse myös niin kutsutusta harmaan talouden toiminnasta eli toiminnasta, josta ei suoriteta lakisääteisiä veroja ja maksuja sen vuoksi, että toiminta

² [Etuuksien väärinkäytösten vuosiraportti 2024](#)

tai tulonmuodostus tapahtuu viranomaisilta salassa tai siitä on annettu väärää tai puutteellista tietoa. Kansaneläkelaitoksen etuuksien väärinkäytöön liittyy usein harmaan talouden ilmiötä. Etuuden hakija voi esimerkiksi olla töissä harmaan talouden alueella toimivan yrittäjän palveluksessa ja saada palkkatulonsa niin sanotusti pimeästi. Etuuden hakija voi myös itse harjoittaa harmaan talouden piiriin kuuluvaa yritystoimintaa, josta saadut tulot hän jättää ilmoittamatta Kansaneläkelaitokselle. Molemmissa esimerkkitilanteissa etuutta voidaan maksaa joko kokoan aiheettomasti tai määrältään liian suurena. Tällaiset väärinkäytökset voivat tulla ilmi esimerkiksi verovalvonnan yhteydessä.

Havaittujen väärinkäytösepäilyjen määrä on suhteellisen vähäinen, sillä väärinkäytöksiin liittyvien tilanteiden tunnistaminen etuuskäsittelyssä on vaikeaa. Vuonna 2024 Kansaneläkelaitos havaitsi 2 409 etuuksiin liittyvää väärinkäytösepäilyä. Väärinkäytösepäilyjen osuus kaikista maksetuista etuuksista oli alle puoli promillea. Vuonna 2024 Kansaneläkelaitos teki 562 tutkintapyyntöä poliisille, jotka sisälsivät yhden tai useamman teon. Teot kohdistuivat yleensä aikaisempiin vuosiin. Tutkintapyyntöön johtaneiden väärinkäytöksien yhteenlaskettu arvo oli 4 323 005 euroa. Kansaneläkelaitoksen tekemät tutkintapyyntöt menestyvät hyvin rikosprosessissa ja noin 70 prosenttia tapauksista johtaa tuomioon. Kokonaan hylättyjen syytteiden määrä on ollut vähäinen.

Kuviot: 1. Havaitut etuusväärinkäytösepäilytapaukset etuuksittain 2024. 2. Tehdyt tutkintapyyntöt etuuksittain 2024. 3. Tehtyjen tutkintapyyntöjen väärinkäytösepäiltyjen euromäärä yhteensä etuuksittain 2024. 4. Tehtyjen tutkintapyyntöjen väärinkäytösepäilyjen euromäärä yhteensä etuuksittain 2024.

Yleisimpiä väärinkäytöksiä Kansaneläkelaitoksen etuuksissa ovat vääreennökset sekä salassa pidetty ulkomailta olo, opiskelu, työskentely tai yritystoiminta. Vuonna 2024 eniten väärinkäytösepäilyjä oli perustoimeentulotuessa. Seuraavaksi eniten väärinkäytösepäilyjä oli työttömyysturvassa ja yleisessä asumistuessa. Näihin etuuksiin liittyy muita etuuksia enemmän etuuden hakijan omia aktiivisia toimenpiteitä, kuten säännöllisesti toistuvia hakemuksia sekä

esimerkiksi laskujen ja tilotteiden toimittamista Kansaneläkelaitokselle. On arvioitu, että tämän vuoksi väärinkäytösepäilyjä on näissä etuuksissa enemmän kuin muissa etuuksissa. Tulorekisterin käyttöönnoton jälkeen vuonna 2019 havainnot väärinkäytösepäilyistä ovat vähentyneet selvästi, koska tieto etuuden hakijoiden tulosta ja tulojen muutoksista saadaan käyttöön reaalialkaisesti. Tulorekisteritietojen ansiosta liikamaksujen muodostumista voidaan estää. Tulorekisterin käyttö ei kuitenkaan ole samalla tavoin vähentänyt väärinkäytösepäilyjä perustoimeentulotuessa, sillä väärinkäytösepäilyjä tulee perustoimeentulotuessa ilmi monista muistakin syistä kuin asiakkaan salattujen tulojen perusteella.

Kansaneläkelaitoksen etuuksiin liittyvien petosten ja vääreennysten on välillä havaittu olevan osa laajempaa rikollisuuden kokonaisuutta. Tällöin kyse voi olla järjestelmällisestä yhteiskunnan rakenteiden hyväksikäytöstä. Esimerkiksi Keskusrikospoliisi ilmoitti vuonna 2024 tutkivansa törkeää petossarjaa³ Kansaneläkelaitoksen maksaman asumistuen väärinkäytöön liittyen. Esitutkinta tapauksesta käynnistyi kesällä 2023 törkeän huumausainerikostutkinnan yhteydessä ilmi tulleiden asuntojen vuokrausten kautta. Poliisin esitutkinnan mukaan pääepäilty oli hankkinut pääkaupunkiseudulla hallintaansa kymmeniä vuokra-asuntoja. Asunnoissa oli kirjoilla henkilötä, jotka olivat saaneet Kansaneläkelaitokselta asumistukea. Asumistukea saaneet asukkaat olivat luovuttaneet asuntoja pääepäillyn haltuun korvausta vastaan, ja pääepäilty oli jälleenvuokrannut asuntoja käteismaksua vastaan. Vuokrattuja asuntoja oli käytetty asumisen lisäksi lyhytaikaiseen käyttöön ja muun muassa huumausaineiden kätkö- ja säilytyspaikkoina. Asiakonaisuuteen liittyi pääepäillyn lisäksi 24 henkilöä. Esitutkinnassa tuli ilmi, että epäillyt olivat erhdyyttäneet Kansaneläkelaitosta antamalla väärää tietoa muun muassa tosiasiallisesta asuinpaikastaan. Näiden värien tietojen perusteella Kansaneläkelaitos oli maksanut heille tukea. Esitutkinnan perusteella jälleenvuokrattuja asuntoja oli ainakin 25 kappaletta. Rikosvahingon epäiltiin olevan yli 100 000 euroa.

2.2 Virheelliset maksut Kansaneläkelaitoksen etuuksissa

Etuutta voidaan maksaa virheellisesti eli joko kokonaan aiheettomasti tai määrältään liian suuren myös muista kuin väärinkäytökseen liittyvistä syistä. Virheellinen maksu saattaa syntyä viranomaisen toiminnan tai puutteellisten tietojen seurausena ilman, että etuuden saaja vaikuttaa asiaan millään tavalla. Virheellisen maksun taustalla voi olla esimerkiksi se, että Kansaneläkelaitoksen tiedot ovat olleet puutteelliset tai, että Kansaneläkelaitoksen hallussa jo olleita tieitä ei ole jostain syystä otettu etuusasian ratkaisussa huomioon. Virheellinen maksu voi johtua myös etuuden maksajan virheestä. Virheellisten maksujen vähentäminen ennakkollisesti olisi tärkeää, koska virheellisiä maksuja ei saada kaikilta osin perittyä takaisin. Vuonna 2024 virheellisten maksujen vuoksi perittiin takaisin noin 110 miljoonaa euroa. Vuosittain takaisinperittävät summat antavat kuvan ilmiön laajudesta.

Toisaalta on huomattava, että virheellinen maksu voi aiheuttaa hakijasta johtuvista syistä, vaikka kyse ei olisi suoranaisesta väärinkäytöksestä. Hakija on esimerkiksi voinut laiminlyödä ilmoitusvelvollisuutensa, mutta kyseessä ei voida katsoa olevan väärinkäytös. Kyse voi olla esimerkiksi ymmärtämättömyydestä. Virheellinen maksu voi aiheuttaa myös muista kuin Kansaneläkelaitoksesta tai hakijasta johtuvista syistä. Tyypillinen esimerkki tästä on tilanne, jossa muulaitos myöntää hakijalle jälkikäteen takautuvasti etuutta tai korvausta, joka estää Kansaneläkelaitoksen etuuden maksamisen ja aiheuttaa näin maksun virheellisyden.

³ [Keskusrikospoliisi tutkii törkeää petossarjaa Kelan asumistuen väärinkäytöön liittyen - Poiliisi](#)

Kansaneläkelaitoksen tilastojen perusteella väärinkäytökset muodostavat vain noin puoli prosenttia kaikista takaisinperintäratkaisuista ja noin viisi prosenttia liikamaksujen yhteismäärästä. Toisin sanoen yli 99 prosentissa takaisinperintäratkaisuja liikamaksujen aiheutuminen on johdunut jostain muusta kuin rikosepäilystä.

2.3 Pankki- ja maksutilejä koskevat tiedot Kansaneläkelaitoksen etuuksissa

2.3.1 Kansaneläkelaitoksen selvittämisvelvollisuus

Viranomaisen selvittämisvelvollisuus perustuu hallintolakiin (434/2003). Hallintolain 31 §:n mukaisesti viranomaisen on huolehdittava asian riittävästä ja asianmukaisesta selvittämisestä hankkimalla asian ratkaisemiseksi tarpeelliset tiedot sekä selvitykset. Tämä merkitsee sitä, että asia on selvitettävä niin perusteellisesti, että siinä voidaan tehdä mahdollisimman oikea ja lainmukainen päätös. Säännöksen 2 momentin mukaan asianosaisen on esitettyä selvitystä vaatinuksensa perusteista. Asianosaisen on muutoinkin myötävaikuttava vireille panemansa asian selvittämiseen.

Etuuden maksajana Kansaneläkelaitoksen on huolehdittava etuusajan riittävästä ja asianmukaisesta selvittämisestä hankkimalla asian ratkaisemiseksi tarpeelliset tiedot. Kansaneläkelaitos vastaa siitä, että sen ratkaistavana oleva asia tulee riittävällä tavalla selvityksi. Päävastuu asian selvittämisestä on viranomaisperiaatteen mukaisesti lähtökohtaisesti viranomaisella. Viranomaisella on myös ratkaisupakko, eli viranomaisen on käsiteltävä sille tehty vaatimus, joka kuuluu sen päätösaltaan, ja annettava siihen asianmukainen ratkaisu.

2.3.2 Tiliotteet Kansaneläkelaitoksen maksaman perustoimeentulotuen käsitellyssä

Toimeentulotesta annetun lain (1412/1997) 17 §:n 1 momentin mukaan toimeentulotuen hakijan, hänen perheenjäsenensä ja elatusvelvollisensa sekä tarvittaessa heidän huoltajansa ja edunvalvojansa on annettava perustoimeentulotuen myöntämiseksi Kansaneläkelaitokselle ja täydentävän ja ehkäisevän toimeentulotuen myöntämiseksi hyvinvointialueelle kaikki tiedossaan olevat toimeentulotukeen vaikuttavat välittämättömät tiedot. Tietojen antamisesta säädetään lisäksi sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetun lain (812/2000, jäljempänä sosiaalihuollon asiakaslaki) 11–13 §§:ssä.

Toimeentulotuki määritetään käytettäväissä olevien tulojen ja varojen sekä huomioon otettavien menojen erotuksen perusteella. Toimeentulotukilain 11 ja 12 §:n mukaan toimeentulotukea myönnettäessä huomioon otetaan henkilön ja perheenjäsenten käytettäväissä olevat tulot ja käytettäväissä olevat varat erikseen lainkohdissa säädetyn poikkeuksin. Varoilla tarkoitetaan esimerkiksi pankkitilillä olevia säästöjä, rahasto-osuuksia, osakkeita ja arvopapereita.

Toimeentulotuki on viimesijainen taloudellinen tuki, jota myönnetään vain, jos henkilöllä ei ole riittävästi muita tuluja tai varoja käytettäväissä. Pankin tiliotteet ovat toimeentulotuen määritelmisen kannalta välittämättömiä tietoja hakijan mahdollisten tulojen ja rahavarojen selvittämiseksi. Toimeentulotuki on toimeentulotukilain 3 §:n mukaisesti perhekohtainen etuus, joten Kansaneläkelaitoksen on saatava toimeentulotuen hakijan tiliotteiden lisäksi myös kaikkien perheenjäsenten tiliotteet. Kansaneläkelaitoksella on siten lähtökohtaisesti oikeus pyytää toimeentulotuen hakijaa esittämään hänen ja hänen perheenjäsentensä kaikkien pankkitilien tiliotteet.

Ensimmäisen perustoimeentulotukihakemuksen liitteeksi vaaditaan tiliotteet kaikilta perheenjäseniltä kaikista pankkitileistä kahdelta edeltävältä kuukaudelta. Myös jatkohakemusten liitteeksi vaaditaan tiliotteet, mikäli se katsotaan välittämättömäksi hakemuksen ratkaisemiseksi.

Tulojen ja varallisuuden lisäksi tiliotteilta tarkistetaan myös menoja, kuten esimerkiksi kuukausittaisen vuokran maksamista. Lisäksi tiliotteilta tarkistetaan puolisoiden välistä maksuliikennettä tilanteissa, joissa yhteistalous on kiistetty. Tiliotteilta seurataan myös mahdollisia taloudellisen aseman heikentämiseen liittyvät menoja eli isoja tilisiirtoja. Lisäksi tiliotteelta voi todeta sellaisia tietoja, joita asiakas ei ole ilmoittanut, mutta jotka on huomioitava perustoimeen-tulotukea käsiteltäessä. Tiliotteilta voi selvittää esimerkiksi oleskelupaikka, ulkomailla oleskelun salaaminen tai salattu avoliitto.

Toimeentulotukihakemuksen ratkaisemista varten tiliotteelta tulee näkyä tilinomistaja, tilinumero, tiliotteen ajanjakso, katkeamaton tilitapahtumaluettelo ja saldo. Tieto tilinomistajasta tarvitaan, jotta voidaan varmistua, että tili on hakijan tai perheenjäsenen. Tilinumeron tulee näkyä tilin yksilöimiseksi. Tiliotteen ajanjakso on tärkeä tulojen huomioimisen näkökulmasta. Tulo huomioidaan lähtökohtaisesti tulon maksupäivän mukaan. Tiliotteen tulee olla katkeamaton ja siitä ei saisi peittää tietoja. Tiliotteen lisäksi saldotieto tarvitaan aina kuukauden viimeiseltä päivältä, sillä kuukauden viimeisen päivän saldo voidaan huomioida varallisuutena.

Kun tiliotetta ei ole saatavilla, on mahdollista käyttää tilistä saatavaa katkeamatonta tilitapahtumaluetteloa. Nämä toimitaan käytännössä kiireellisissä tilanteissa tai tilanteissa, joissa tiliotetta ei ole vielä saatavilla. Tilitapahtumaluettelossa tulee näkyä:

- tilinomistaja;
- tilinumero;
- ajanjakso;
- saldo;
- sekä sivujen määrä, jotta voidaan varmistaa, että hakija on toimittanut kaikki sivut.

Jos pyydettyjä tiliotteita ei toimiteta, toimeentulotukihakemus hylätään. Yleisin toimeentulotuen hylkäämisen peruste on se, että etuuden hakija ei toimita tiliotetta. Viime kädessä puuttuvien tietojen merkityksen arvioi tuomioistuin. Asiakkaan ensisijainen oikeusturvakeino on hakea oikaisua Kansaneläkelaitoksen oikaisuvaatimuskeskukselta ja sen jälkeen tarvittaessa valittaa hallinto-oikeuteen.

Ennen hylkäävän päätöksen antamista Kansaneläkelaitos asettaa asiakkaalle määräajan, jonka kulussa pyydetyt tiedot tulisi toimittaa. Tiliotteiden odottaminen aiheuttaa viivettä toimeentulotuen käsitellyyn ja lisää työmäärää Kansaneläkelaitoksen etuuskäsittelyssä. Hylkäävien päätösten antaminen lisää myös muutoksenhaun työmäärää, sillä etuuden hakija saattaa tehdä oikaisuvaatimuksen ja toimittaa puuttuvat tiliotteet vasta oikaisuvaatimuksen liitteenä. Etusasia käsitellään tällöin Kansaneläkelaitoksen oikaisuvaatimuskeskuksessa muutoksenhakuasiana.

Taulukko 1: Toimeentulotukihakemuksen odottamisen syynä tiliotteiden puuttuminen

Toimeentulotukihakemuksen odottamisen syynä tiliotteiden puuttuminen	2024	2023
Hakemusten lukumäärä	236 565	203 909
Osuus kaikista hakemuksista	45,8 %	46,6 %

Tiliotteiden esittämiseen liittyvät käytännöt ovat ongelmallisia väärinkäytösten tunnistamisen näkökulmasta. Tällä hetkellä Kansaneläkelaitos ei pysty varmistumaan siitä, että hakija on toimittanut tiliotteet kaikkien olemassa olevien tilien osalta. Toimeentulotuen käsittelyssä tulee vastaan tilanteita, joissa vasta myöhemmin käy ilmi, että hakijalla onkin ollut useampia tilejä. Tilien salaaminen on siis mahdollista.

Kansaneläkelaitos ei myöskään pysty varmistumaan tiliotteiden eheydestä ja muokkaamattomudesta. Väärinkäytösepäilyyn johtaneissa tilanteissa hakijat ovat muokanneet tiliotteita esimerkiksi muuttamalla tai kokonaan poistamalla tilitapahtumien summia tai maksunsajan. Muokkausten tunnistaminen ratkaisutyössä on hankala, sillä muokkaukset on taidokkaasti tehty ja samalla henkilöllä voi olla muokkauksia jokaisella tiliotteella.

Nykyinen tiliotteiden esittämiseen liittyvä menettely on haasteellista sekä etuuden hakijan että Kansaneläkelaitoksen toimeenpanon näkökulmasta. Etuuden hakija joutuu toimittamaan tiliotteita lähes jokaisen hakemuksen yhteydessä. Tiliotteet on joko tulostettava tai kuvattava hakemuksen liitteeksi. Etuuden hakijoiden toimittamat selvitykset ovat usein puutteellisia, joten Kansaneläkelaitos joutuu lähettämään hakijoille runsaasti pankki- ja tilitietoihin liittyviä lisäselvityspyyntöjä.

Liiitteiden toimittamiseen liittyvät työvaiheet aiheuttavat usein etuuden hakijoille haasteita. Etuuden hakijalla ei välttämättä ole käytössään tietokonetta, tulostinta tai kuvanlukijaa (skanneri), jojen hänen on hyödynnettävä yhteiskäyttöisiä koneita, joita on esimerkiksi Kansaneläkelaitoksen asiakaspalvelupisteissä tai kirjastoissa. Osalla etuuden hakijoista on myös ollut vaikeuksia saada pääsyä omaan verkkopankkiinsa.

2.3.3 Tiliotteet Kansaneläkelaitoksen maksamien asumistukien käsittelyssä

Kansaneläkelaitos tarvitsee sekä yleisen asumistuen että eläkkeensaajan asumistuen käsittelyssä tilinhaltijatietoja sekä tiedot tilien salosta sekä korkoprosenteista. Nämä tiedot tarvitaan yleisen asumistuen käsittelyssä etuuden hakijan lisäksi myös ruokakunnan jäseniltä ja eläkkeensaajan asumistuen käsittelyssä hakijan puolisolta. Tiedot tarvitaan etuksien ratkaisussa huomioitavan omaisuuden ja tulojen selvittämiseksi luotettavalla tavalla. Etuksien ratkaisemisessa huomioon otettavista tulosta ja omaisuudesta säädetään yleisestä asumistuesta annetun lain (938/2014) 12 ja 13 §:ssä sekä eläkkeensaajan asumistuesta annetun lain (571/2007) 12 ja 13 §:ssä.

Kansaneläkelaitos tarvitsee sekä yleisen asumistuen että eläkkeensaajan asumistuen käsittelyssä luotettavan tiedon asumismenojen maksamisesta. Asumismenojen huomioimisesta säädetään yleisestä asumistuesta annetun lain 7 ja 9 §:ssä sekä eläkkeensaajan asumistuesta annetun lain 5 ja 9 §:ssä.

Kansaneläkelaitos tarvitsee sekä yleisen asumistuen että eläkkeensaajan asumistuen käsittelyssä luotettavan tiedon puolisoiden välisestä maksulikenteestä tilanteessa, jos yhteistalous on kiistetty. Avoliitosta säädetään yleisestä asumistuesta annetun lain 5 §:ssä sekä eläkkeensaajan asumistuesta annetun lain 4 §:ssä.

Kansaneläkelaitos tarvitsee sekä yleisen asumistuen että eläkkeensaajan asumistuen käsittelyssä luotettavan tiedon ulkomailla oleskelusta. Suomessa asumisen vaatimuksesta säädetään yleisestä asumistuesta annetun lain 2 §:ssä sekä eläkkeensaajan asumistuesta annetun lain 2 §:ssä. Henkilöä pidetään Suomessa asuvana, jos hän asumisperustesta sosialiturvasta rajat ylittävissä tilanteissa annetun lain (16/2019) mukaisesti asuu Suomessa.

Kansaneläkelaitos tarvitsee sekä yleisen asumistuen että eläkkeensaajan asumistuen käsittelyssä luotettavan tiedon siitä, jos henkilö oleskelee Suomessa eri paikkakunnalla kuin missä ilmoitaa olevansa, jos yhteistalous on kiistetty.

Kansaneläkelaitos tarvitsee eläkkeensaajan asumistuen käsittelyssä luotettavan selvityksen siitä, jos henkilö on heikentänyt taloudellista asemaansa lahjoittamalla omaisuuttaan tai muulla tavalla. Asumistuen epäämisestä tai alentamisesta näissä tilanteissa säädetään eläkkeensaajan asumistuesta annetun lain 18 §:ssä. Käytännössä selvityksen hankkimiseksi Kansaneläkelaitoksen tulee selvittää tilitapahtumista isojen summien tilisiirrot.

Kansaneläkelaitos ei tällä hetkellä pyydä tiliotteita yleisen asumistuen hakemuksen liitteeksi, vaan tarvittavat tiedot kysytään asiakkaalta hakemuksesta. Kansaneläkelaitos kuitenkin hyödyntää yleisen asumistuen käsittelyssä esimerkiksi perustoimeentulotuen ja eläkkeensaajan asumistuen hakemusten liitteistä saatujen tiliotteiden tietoja. Tietojen hyödyntäminen perustuu yleisestä asumistuesta annetun lain 45 §:ään. Kaikissa tilanteissa näitä tietoja ei kuitenkaan ole käytettävissä.

Eläkkeensaajan asumistuen käsittelyssä asiakkaalta pyydetään etuutta ensimmäistä kertaa myönnettäessä tiliotteet. Ensimmäisen myöntöpäätöksen jälkeen hakijalta pyydetään tiliotteet muutaman vuoden välein. Tiliotteita pyydetään hakijan ja hänen mahdollisen puolisonsa tileistä. Lähtökohtaisesti etuuden hakijaa pyydetään esittämään selvitykset kaikkien tilien ja talletusten määristä ja korkoprosenteista (tilioite tai muu todistus). Selvityksen kohteena oleva tarkastelujakso vaihtelee ja tiedot voidaan tarvittaessa pyytää myös pidemmältä ajalta. Tarkasteltava ajanjakso riippuu etuuden hakijan tilanteesta ja siitä, mihin tarkoitukseen tiliotteita pyydetään.

Esiin on tullut tilanteita, joissa hakijan siirtyessä yleiseltä asumistuelta eläkkeensaajan asumistuelle on käynyt ilmi, että yleistä asumistukea saaneella henkilöllä on tulova, omaisuutta tai omaisuuden tuottoa, joita hän ei ole ilmoittanut yleistä asumistukea hakiessaan. Näissä tilanteissa tulova, omaisuuden tuottoa ja omaisuuden arvoa ei ole voitu ottaa huomioon yleistä asumistukea myönnettäessä.

Molemmissa etuksissa esimerkiksi salattu yhteistalous tai ulkomailla oleskelu eivät yleensä tule Kansaneläkelaitoksen tietoon ja myös asumismenojen maksamisen todentaminen voi olla vaikeaa. Asumismenojen osalta tulisi eläkkeensaajan asumistukea myönnettäessä lain mukaan ottaa huomioon vain ne asumismenot, joista tuensaaja tosiasiallisesti vastaa. Myös yleisen asumistuen myöntäminen edellyttää, että ruokakunta itse maksaa asumismenot ja siten vastaa asunnon asumismenoista. Asumismenojen maksamisen todentaminen edellyttää molempien etuksien osalta tarvittaessa luotettavaa selvitystä näiden menojen tosiasiallisesta maksamisesta.

2.3.4 Etuuslakien mukaiset rahalaitostiedustelut

Kansaneläkelaitoksen etuuslakeihin lisättiin säännökset Kansaneläkelaitoksen oikeudesta saada rahalaitoksilta asiakkaiden tilitietoja vuonna 2002, jolloin perustoimeentulotukeen liittyviä tehtäviä ei ollut vielä siirretty Kansaneläkelaitokselle. Säännökset, jotka perustuvat samaan hallituksen esitykseen (9/2002 vp), olivat keskenään yhdenmukaiset huolimatta siitä, että tiedonsaannin tarpeet poikkeavat eri etuksissa merkittävästi. Myös Kansaneläkelaitoksen etuuslain-säädännön myöhemmissä muutoksissa tietojen saantioikeutta koskevat säännökset on säilytetty keskenään yhdenmukaisina.

Rahalaitostiedusteluja koskevissa pykälissä säädetään siitä, millä edellytyksillä Kelalla on oikeus pankkisalaisuuden estämättä saada rahalaitoksilta tietoja, jotka ovat välttämättömiä asian ratkaisemista varten. Edellytyksenä tietojen saamiseen rahalaitoksilta on kyselyn viimesijaisuus eli se, ettei riittäviä tietoja ja selvityksiä muutoin saada ja että on perusteltua syytä epäillä etuuden hakijan tai saajan antamien tietojen riittävyyttä ja luotettavuutta. Tiedot saadaan vain pyynnöstä. Pyyntö pankeille ja muille rahalaitoksille tulee esittää kirjallisena ja ennen sen tekemistä etuuden hakijalle tai saajalle on annettava siitä tieto.

Etuuslakien säännökset poikkeavat eriässä kohdin sosiaalihuollon viranomaisten tietojen saantioikeuteen sovellettavista säännöksistä. Toimeentulotuen käsitellyssä tietojen saaminen rahalaitoksilta poikkeaa siten, että tiedon pyytämiselle on laissa säädetty tiukemmat edellytykset. Nykylänsäädännössä mahdollisuus tehdä rahalaitostiedusteluita toimeentulotuessa perustuu toimeentulotukilain 18 a §:n 2 momentin viitaukseen, jonka mukaan tiedusteluun sovelletaan lakia sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsitellystä (2023/703, jäljempänä asiakastielaki). Asiakastielain 64 §:n 2 momentin mukaan rahalaitoksella on velvollisuus antaa tietoja toimeentulotukiasian käsitellyyn, jos on perusteltua syytä epäillä asiakkaan tai hänen laillisen edustajansa antamien tietojen riittävyyttä tai luotettavuutta. Pyyntö tulee esittää rahalaitokselle kirjallisena. Pyynnön esittämistä koskevan päätöksen on oikeutettu tekemään sosiaalipalveluiden järjestämisestä vastaan toimivaltaisen viranomaisen määräämä sosiaalihuollon viranhaltija. Ennen kuin pyyntö tehdään rahalaitokselle, asiakkaalle on annettava siitä tieto. Toimeentulotuen soveltamiskäytännössä on katsottu, että päätöksellä, joka rahalaitospyyynnöstä on tehtävä, tarkoitetaan asiakkaalle annettua muutoksenhakukoikeudellista päätöstä, jonka tulisi olla saavuttanut lainvoiman ennen pyynnön tekemistä. Päätös voidaan tehdä vain niistä puuttuvista selvityksistä, joista asiakasta on kuultu.

Kansaneläkelaitosta koskevan lainsäädännön muutostarpeita selvittävä parlamentaarinen työryhmä päätti loppuraportissaan⁴ toteamaan pyytämiensä asiantuntijalausuntojen perusteella, ettei näyttäisi olevan valtiosääntöoikeudellista estettä sille, että perustoimeentulotukea koskevaan sääntelyä yhtenäistettäisiin muita etuuslakeja vastaavalla tavalla rahalaitostiedustelujen osalta. Yhtenäistämistä koskeva lakisety⁵ on käsitellyssä eduskunnassa. Ehdotuksen mukaan toimeentulotukiasian käsittelemiseksi tarvittavien tilitietojen pyytämistä rahalaitoksilta yksinkertaistettaisiin siten, ettei itse pyynnöstä tarvitsisi tehdä voimassa olevan lainsäädännön edellytämin tavoin muutoksenhakukelpoista päätöstä. Tältä osin tavoitteena on, että toimeentulotuen käsitelijöiden tekemät tietopyynnöt rahalaitokksille yksinkertaistuisivat, nopeutuisivat ja

⁴ Kansaneläkelaitosta koskevan lainsäädännön muutostarpeita selvittävän parlamentaarisen työryhmän loppuraportti. Saatavilla: https://api.hankeikkuna.fi/asiakirjat/07556375-5d98-4f95-9132-3a6fe87a0bd7/3fe3360e-0658-40f6-b4d6-5458945fcf2a/RAPORTTI_20220302123356.PDF.

⁵ HE 116/2025 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laeaksi toimeentulotuesta annetun lain, sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsitellystä annetun lain 64 §:n ja kuntouttavasta työtoiminnasta annetun lain 10 §:n muuttamisesta

yhdenniskaistuisivat edellytyksiltään samanlaiseksi kuin useiden muiden sosiaaliturvaetuuk-sien kohdalla on säädetty.

Tällä hetkellä perustoimeentulotuessa tehdään rahalaitostiedusteluja väärinkäytöstapauksissa. Rahalaitoksilta voi olla tarpeen saada tietoja esimerkiksi tileistä tai varallisuudesta, joiden ole-massaolosta Kansaneläkelaitoksella ei ole tietoa tai Kansaneläkelaitos saattaa tiedustelulla tar-kistaa asiakkaan toimittamien tilioitteiden aitous. Kun rahalaitostiedustelu tehdään, rahalaitok-sen toimittamilta tilioitteilta voi samalla käydä ilmi esimerkiksi myös asiakkaan ulkomailla oles-kelu tai niin sanottu salattu avoliitto, vaikka nämä eivät olleet rahalaitostiedustelun alku-peräinen tarkoitus.

Perustoimeentulotuen käsitteilyssä, väärinkäytösepäilyn tilanteessa, tilitietoja pyydetään ensin etuuden hakijalta ja häntä kuullaan rahalaitostiedustelun tekemisestä. Jos on syytä epäillä, että tiedot eivät ole riittävät tai niitä ei saada, tekee Kansaneläkelaitos päätöksen rahalaitostieduste-lusta. Rahalaitostiedustelu pankkeihin tehdään vasta päätöksen tultua lainvoimaiseksi. Rahalai-tostiedustelupäätöksiin haetaan oikaisua harvoin.

Rahalaitostiedustelu tehdään pankkikohtaisesti. Tiedustelussa Kansaneläkelaitos pyytää raha-laitosta toimittamaan kaikki henkilön tai henkilöiden pankissa olevien tilien tilinumerot, tiliof-teet, tapahtumaluettelot ja saldotiedot tarkemmin mainitulta ajanjaksolta. Lisäksi pyydetään toi-mittamaan pankissa olevat tiedot henkilön tai henkilöiden kaikesta varallisuudesta, kuten ra-hasto-osuuksista tai osakeomistuksista, ja niistä saaduista tuotoista, kuten osingoista tai niiden myyntituloista. Kansaneläkelaitos pyytää rahalaitosta myös ilmoittamaan, jos tälläista varalli-suutta on ostettu tai myyty mainitulla ajanjakolla.

Rahalaitokselta pyydetävien tietojen sisältö harkitaan tapauskohtaisesti. Tietopyynnössä yksi-löidään henkilö tai henkilöt, joita pyyntö koskee. Tietopyyntö voi koskea etuuden hakijan lisäksi ainoastaan hakijan perheen jäsentä. Sellaisista tilistä tai tileistä tai varallisuudesta, joiden osalta Kansaneläkelaitokselle on jo toimitettu tiedot, ei tietoja pyydetä uudelleen. Jos kyseessä on yk-sityinen elinkeinonharjoittaja, tiedot voidaan pyytää myös yrityksen nimellä olevista tileistä. Muiden yritysmuotojen osalta rahalaitostiedusteluja ei tehdä. Tiedustelun kattama ajanjakso voi vaihdella tilanteen mukaan. Tiedustelu tehdään yleensä siltä ajanjaksolta, jota väärinkä-ytösepäily koskee, ja jolta tietoja ei olla saatu asiakkaalta, tai jolta on syytä epäillä asiakkaan antamien tietojen riittävyyttä tai luottavuutta.

Kansaneläkelaitos lähettää tiedustelupyynnön rahalaitoksiin suojarulla sähköpostilla. Tiedot myös saapuvat Kansaneläkelaitokseen yleensä sähköpostitse. Sähköpostilla tapahtuvaan tie-donvaihtoon sisältyy tietosuojariskejä. Sähköposti on hidaskäytöinen ja epäluotettava viestinvälijyskana. Inhimillisen erekkyksen seurauskseen tiedot voivat siirtyä väärälle vastaanottajalle. Vuonna 2024 sähköposti oli vähintään osasyynä 16,8 prosentissa kaikista Kansaneläkelaitoksen toiminnassa havaituista tietosuojaloukkuksista ja vähintään osasyynä 20,8 prosentissa kaikista havaituista tietosuojaloukkuksista.

Perustoimeentulotuen käsitteilyssä tehdään rahalaitostiedustelupäätöksiä vuosittain vain noin 300–400. Syynä tehtyjen kyselyjen vähäiselle määrälle ovat kyselyn tekemiseksi säädetty edel-lytykset eli kyselyn viimesijaisuus ja menettelyn hitaus. Viimesijaisuuden edellytysten täytyy-misen selvittäminen on työlästä. Kansaneläkelaitoksella ei aina ole tietoa tilin tai tilien olemas-saolosta. Jos tietoa tileistä ei ole tai tilejä koskevat tiedot ovat puutteelliset, ei rahalaitostiedus-telua voida tehdä. Tilointeiden vääreennökset ovat taitavasti tehtyjä, joten etuuskäsittelyjöillä on vaikeuksia tunnistaa vääreennettyjä tilioitteita. Menettelyn hitauden vuoksi väärinkäytöksiin ei päästää puuttumaan tehokkaasti eikä reaalialkaisesti. Etuuden hakijalle saatetaan myöntää tie-dusteluprosessin kuluessa lisää toimeentulotukea ja vasta myöhemmin rahalaitostiedustelun

kautta saadaan tieto asiakkaan salaamasta tilistä, josta ilmenee esimerkiksi toimeentulotukiharjintaan vaikuttavaa tilivarallisuutta. Lisäksi, vaikka rahalaitostiedustelun kautta saataisiin tiedot hakijan salaamista tileistä, hakija voi seuraavan kuukauden aikana avata uusia tilejä, joista Kansaneläkelaitoksella ei ole selvitystä.

Vastaavasti myös muissa Kansaneläkelaitoksen etuuksissa tiedustelujen tekeminen on ollut erittäin vähäistä menettelyn työläyden ja hitauden takia. Käytännössä rahalaitostiedusteluja ei juuri tehdä. Prosessi on monimutkainen ja aikaa vievä ja tuottaa tiedot vain siitä pankista, jolle kysely osoitettu. Kansaneläkelaitoksella ei välittämättä ole tietoa kaikista pankeista, joissa etuuden hakijalla on tilejä.

2.3.5 Pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmä (PMJ)

Pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä säädetään pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä annetussa laissa (571/2019, PMJ-laki). Pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmän kautta tietyt laissa määritellyt viranomaiset voivat tehdä tilitietoja sekä 1.6.2026 alkaen myös saldo- ja tilitapahtumatietoja koskevia kyselyjä.

Pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmän perustaneella PMJ-lailla pantiin osaltaan täytäntöön Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2018/843, rahoitusjärjestelmän käytön estämisestä rahanpesuun tai terrorismin rahoitukseen annetun direktiivin (EU) 2015/849 ja direktiivien 2009/138/EY ja 2013/36/EU muuttamisesta (viides rahanpesudirektiivi). Viidennen rahanpesudirektiivin 32 artiklassa edellytetään, että jäsenvaltiot ottavat käyttöön keskitettyjä automatisoituja mekanismeja, kuten keskitettyjä rekistereitä tai keskitettyjä sähköisiä tietojen hakujärjesteliä, jotka mahdollistavat pankki- ja maksutilien sekä tallelokeroiden haltijoiden oikea-aikaisen tunnistamisen.

Pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä annettua laka on muutettu muun muassa eduskunnan 9.9.2022 hyväksymällä hallituksen esityksellä laeaksi pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä annetun lain ja rahanpesun selvittelykeskuksesta annetun lain muuttamisesta (HE 163/2021 vp). Hallituksen esitys liittyi Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviin (EU) 2019/1153 säännöstä, joilla helpotetaan rahoitus- ja muiden tietojen käyttöä tiettyjen rikosten ennalta estämistä, paljastamista, tutkimista tai niihin liittyviä syytetoimia varten (rahoitustietodirektiivi). Esityksellä pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmän käyttöoikeus lisättiin Verohallinnolle, Tullille, Ulosottolaitokselle, Poliisille, Rajavartiolaitokselle, Puolustusvoimille ja Finanssivalvonnanalle liittyen voimassa olevassa lainsäädännössä edellä mainituille viranomaisille säädettyihin toimivaltuuksiin.

Pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmä on siis perustettu viidennen rahanpesudirektiivin täytäntöönpanemiseksi, ja ennen lainmuutosta 15.8.2025/863 (HE 25/2025 vp) järjestelmästä oli mahdollista saada ainoastaan tilin asiakkuutta koskevia tietoja (tilinhaltijatiedot). Hallituksen esityksellä HE 25/2025 vp ehdotettiin kansallisista muutostarpeista johtuen, että erällä toimivaltaisilla viranomaisilla, joilla oli lainmukainen oikeus saada tehtävänsä hoitamiseksi saldo- ja tilitapahtumatietoja ja arvopapereihin liittyviä tietoja, olisi mahdollisuus selvittää jatkossa kyseiset tiedot pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä.

Hallituksen esityksestä HE 25/2025 vp ilmenevällä tavalla pidettiin tarkoituksennukaisena, että asiakkuutta koskevien tietojen sekä saldo- ja tilitapahtumatietojen välittämiseen hyödynnetään samaa järjestelmää. Koska saldo- ja tilitapahtumatiedot eroavat tiedon käsiteltävältään ja oikeusperustaltaan viidennen rahanpesudirektiivin täytäntöönpanemiseksi rakennetusta pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmän pankkitilirekisteristä ja automatisoidusta tiedonhakujärjestelmästä, ehdotettiin esityksessä, että pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmän sisälle

rakennetaan erillinen toiminnallisuus saldo- ja tilitapahtumatietojen sekä arvopapereita koskevien tietojen välittämiseen. Pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmä tulee siten nähdä eräänlaisen kattojärjestelmänä, jonka sisällä on lainmuutosta 863/2025 edeltäneen lain mukainen, viidennen rahanpesudirektiivin edellyttämä automatisoitu keskitetty tilitietoja sisältävä järjestelmä, jonka rinnalle on tuotu uusi keskitetty sähköinen saldo- ja tilitapahtumatietoja ja arvopaperitietoja välittävä järjestelmä.

PMJ-lain 1 luvun (Yleiset säännökset) 1 §:stä ilmenevällä tavalla pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmä muodostuu lainmuutoksen 863/2025 myötä keskitetyistä automatisoidusta tilitietojärjestelmästä (PMJ-lain 2 luku) sekä keskitetyistä sähköisestä saldo- ja tilitapahtumajärjestelmästä (PMJ-lain 3 luku). PMJ-lain 2 luku pitää sisällään pitkälti lakimuutosta 863/2025 edeltäneen lain sisällön, eli se koskee viidennen rahanpesudirektiivin mukaista tilin omistajuustietoja koskevaa automatisoitua ratkaisua tilin omistajatietojen käsitteilyyn. Lainmuutoksen 863/2025 mukainen 3 luku sisältää saldo- ja tilitapahtumatietojen käsitteilyä koskevan toiminnallisuuden.

PMJ-lain 1 luvun 1 §:n mukaan lain tarkoituksena on edistää viranomaisten automaattista tiedonsaantia pankki- ja maksutileistä ja tallelokerista, edistää viranomaisten sähköistä tiedonsaantia saldo- ja tilitapahtumatiedoista ja arvopapereihin liittyvistä tiedoista sekä parantaa luovuttavien henkilötietojen tietoturvaa. PMJ-lakia sovelletaan sen 1 a §:n mukaan pankki- ja maksutiltietojen, tallelokerotietojen, saldo- ja tilitapahtumatietojen- sekä arvopaperitietojen saamiseen ja välittämiseen maksulaitoksilta, sähkörahayhteisöiltä, luottolaitoksilta ja kryptovarapalvelun tarjoajilta toimivaltaisille viranomaisille pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmän avulla.

Pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmän henkilötietoja käsitellään pankki- ja maksutilien tiedonhakujärjestelmän, pankki- ja maksutilirekisterin, tiedonluovutusjärjestelmän sekä koostavan sovelluksen avulla. Pankki- ja maksutilien tiedonhakujärjestelmällä tarkoitetaan järjestelmää, jonka avulla luottolaitokset ja muut tiedonhakujärjestelmän luoneet toimijat luovuttavat PMJ-lain 2 ja 3 luvuissa tarkoitettuja tietoja toimivaltaisille viranomaisille. Pankki- maksutilirekisterillä tarkoitetaan rekisteriä, johon kerätään maksulaitosten, sähkörahayhteisöjen, kryptovarapalveluiden tarjoajien sekä Finanssivalvonnalta tietyin edellytyksin poikkeusluvan saaneiden luottolaitosten PMJ-lain 2 luvussa tarkoitettuja tietoja.

Koostava sovellus on Tullin ylläpitämä automatisoitu tekninen ratkaisu, jonka avulla se siirtää toimivaltaisten viranomaisten tietopyynnöt PMJ-lain 2 ja 3 luvussa säädettyihin käsitteiltä tarkoituksiin PMJ-lain 1 a §:n mukaisille toimijoille, sekä välittää näiltä toimijoilta vastaanotetut tiedot tietopyynnön mukaisesti toimivaltaiselle viranomaiselle. Tiedonluovutusjärjestelmä on puolestaan Tullin ylläpitämä järjestelmä, jonka avulla ne toimijat, jotka eivät ole rakentaneet pankki- ja maksutilien tiedonhakujärjestelmää, luovuttavat PMJ-lain 3 luvussa tarkoitettut tiedot toimivaltaisille viranomaisille.

PMJ-lain 2 luvun sääntelemä keskitetty automatisoitu tilitietojärjestelmä on keskitetty automatisoitu mekanismi, jonka avulla on mahdollista saada pankki- ja maksutilitedot ja tallelokerotiedot välittömästi. PMJ-lain 3 §:ssä säädetään keskitetyn automatisoidun tilitietojärjestelmän käyttöön oikeutetuista toimivaltaisista viranomaisista ja käyttötarkoituksista. Säännöksessä erikseen luetelluilla toimivaltaisilla viranomaisilla on oikeus päästää PMJ-järjestelmään 4 §:n mukaisesti luovutettaviin ja 6 §:n mukaisesti tallennettuihin tietoihin, jos se on välttämätöntä säännöksessä määritettyjen viranomaisen tehtävien suorittamiseksi ja viranomaisella on muualla laissa säädetty oikeus saada mainitut tiedot.

PMJ-lain 3 luvun säädetelemä keskitetty sähköinen saldo- ja tilitapahtumajärjestelmä on pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä saatavien saldo- ja tilitapahtumatietojen sekä arvopaperitietojen käsitellytapa, joka perustuu sähköiseen tiedonkäsittelyyn. PMJ-lain 17 a §:ssä ja 17 c §:ssä säädetään saldo- sekä tilitapahtuma- ja arvopaperitietojen välittämisestä ja luovuttamisesta teknisen rajapinnan avulla saldo- ja tilitapahtumajärjestelmästä toimivaltaisille viranomaisille. Säännöksissä luetelluilla toimivaltaisilla viranomaisilla on oikeus saada 17 b §:ssä (saldotiedot) ja 17 d §:ssä (tilitapahtuma- ja arvopaperitiedot) tarkoitut tiedot säännöksissä lueteltuihin käyttötarkoituksiin, jos se on välttämätöntä viranomaisen tehtävien hoitamiseksi. PMJ-lain 3 lukua sovelletaan 1.6.2026 alkaen lukuun ottamatta sen arvopaperitietoja koskevaa 17 d §:n 2 momenttia, jota sovelletaan 10.7.2027 alkaen.

2.4 Kansaneläkelaitoksen matkakorvausten väärinkäytö

Kansaneläkelaitoksen tilastojen mukaan suorakorvattavia taksimatkoja koskevat väärinkäytökset ovat lisääntyneet. Väärinkäytössä on kyse siitä, että Kela-taksia käyttävät henkilöt käyttävät korvattuja matkoja muuhun kuin terveydenhuollon matkoihin. Väärinkäytökset työllistävät Kansaneläkelaitosta, sillä niiden seurausena korvausasia on tarkistettava ja väärin maksettua korvaus on perittävä takaisin. Takaisinperittävät summat ovat usein merkittäviä, jopa kymmeniä tuhansia euroja yksittäisen henkilön kohdalla. Perusteettomasti maksettua etuutta ei useinkaan saada perittyä takaisin.

Kansaneläkelaitoksen arvioiden mukaan Kela-taksia aktiivisesti väärinkäyttävien henkilöiden lukumäärä on syksyllä 2025 noin 600. Kansaneläkelaitoksen mukaan Kela-taksia väärinkäyttävät henkilöt jatkavat usein taksimatkojen väärinkäytämistä huolimatta menettelyn seurausista, kuten korvauksen takaisinperinnästä ja mahdollisesta rikostuomiosta.

2.5 Tiedonsaantioikeudet toimeentulotuen käsitellyssä

Toimeentulotukea myönnnettäessä otetaan huomioon perusosalla katettavat menot ja tarpeellisen suuruisina huomioon otettavat muut perusmenot. Muina perusmenoina korvattavista asumismenoista säädetään toimeentulotukilain 7 a §:ssä ja terveydenhuoltomenoista ja muista menoista toimeentulotukilain 7 b §:ssä. Kansaneläkelaitoksen mukaan väärinkäytösepäilyjen tehokasta selvittämistä edistäisi merkittävästi se, jos Kansaneläkelaitoksella olisi oikeus pyytää väärinkäytösepäilyn tilanteessa suoraan laskuttajalta tietoja toimeentulotuessa huomioitavista toimeentulotukilain 7 a ja 7 b §:n mukaisista menoista. Tietotarve koskee tilanteita, joissa laskua epäillään väärennettyiksi. Tällä hetkellä tietoja voidaan saada vain asiakastielain 64 §:ssä mainitulta tahoilta sekä toimeentulotukilain 18 e §:n mukaisesti vuokranantajalta, asunto-osake tai kiinteistösakeyhtiöiltä. Esimerkiksi sähköyhtiöltä ei voida tarkistaa sähkölaskun aitousa ilman asiakkaan suostumusta.

2.6 Etuudensaajan tosiasiallisten osoitteiden ja asumistilanteiden sekä mahdollisen ulkomailta oleskelun selvittäminen

Osoitetietoja hyödynnetään selvittäessä etuuden hakijan tai etuuteen oikeutettujen tosiasiallista asuinpaikkaa. Kansaneläkelaitoksessa tehdään säännöllisesti havaintoja tapauksista, joissa etuutta hakevan perheenjäsenen tai ruokakunnan jäsenen väestötietojärjestelmän mukainen osoite on merkity noutopostiosoitteeseen (poste restante) pitkiksi ajoiksi, vaikka henkilöt tosiasiassa asuisivat samassa osoitteessa. Kyse voi olla esimerkiksi tilanteesta, jossa toisen puolison työllistyessä kyseinen puoliso vaihtaa osoitteensa noutopostiosoitteeseen. Tällä menettelyllä taivottelaan sitä, etteivät puolison työtulot vaikuttaisi perheelle maksettaviin etuksiin. Toisaalta noutopostiosoitteen taustalla voi olla myös perusteltuja syitä, kuten esimerkiksi perheväkivalta, asunnottomuus tai identiteettivarkaudet.

Kansaneläkelaitoksen mukaan asumisjärjestelyjen tai oleskelupaikan salaaminen voi olla pitkäkestoisesti mahdollista ilman etuuksien maksamiseen liittyviä seuraamuksia. Kansaneläkelaitoksen mukaan tähän ovat syynä puutteet Kansaneläkelaitoksen tiedonsaantia ja etuuden hakijan ilmoitusvelvollisuutta koskevassa sääntelyssä.

Etuuslaiessa on säännöksiä etuuden hakijan ilmoitusvelvollisuuden piiriin kuuluvista seikoista. Asianosaisen on myötävaikuttava vireille panemansa asian selvittämiseen myös hallintolain 31 §:n 2 momentin perusteella. Hallintolain ohella etuuslakien ilmoitusvelvollisuutta koskevat erityissäännökset ovat osoittautunut tärkeäksi esimerkiksi väärinkäytösepäilyjä selvitettäessä, sillä siinä on yksilöity ne tiedot ja olosuhteet, joita ilmoitusvelvollisuus koskee. Edellä kerrotuin perustein on katsottu, että myös toimeentulotukilain mukaista tietojenanto- ja ilmoitusvelvollisuutta tulisi täsmennää.

Taulukko 2: Poste restanten osoiteekseen ilmoittavat asiakkaat Kelassa 3.6.2024

Ryhmä	Asiakkaita
Poste restante -asiakkaita / 3.6.2024	23 632
Saanut Kelan etuuksia 4/2024	10 083
Kuulunut asumistuen ruokakuntaan 4/2024	1 428
Tulorekisterissä palkkatuloja 4/2024	6 082
Aviolitossa / 3.6.2024	2 594
Aviolitossa ja tulorekisterissä palkkatuloja	332
Aviolitossa ja ruokakunnassa	142
Aviolitossa, ruokakunnassa ja palkkatuloja	35
Ruokakunnassa ja palkkatuloja	248

2.7 Muut tiedonvaihtoa koskevat tarpeet

2.7.1 Lääkärintodistukset sairauspäivärahojen käsittelyssä

Kansaneläkelaitos myöntää sairauspäivärahaa, osasairauspäivärahaa ja luovutuspäivärahaa. Sairauspäivärahaa haettaessa hakemukseen tulee liittää lääkärinlausunto työkyvyttömyydestä (yleensä A-todistus tai B-lausunto). Lääkärintodistuksille on monta erilaista toimituskanavaa:

1. Lääkäri voi välittää asiakkaan pyynnöstä todistuksen Kannan kysely- ja välityspalvelun avulla Kansaneläkelaitokselle;
2. Lääkäri voi lähettää todistuksen suojarulla sähköpostilla tai postitse Kansaneläkelaitokselle;
3. Työnantaja voi lähettää todistuksen Kansaneläkelaitokselle joko hakemuksen liitteenä työnantajan päiväraha- ja korvauspalvelussa tai postitse tai suojarulla sähköpostilla;
4. Hakija voi itse lähettää todistuksen Kansaneläkelaitokselle joko postitse tai OmaKela-asiointipalvelun kautta.

Nykyinen menettely on haasteellinen etuuden hakijan näkökulmasta. Kaikki etuuden hakijat eivät osaa lääkärin vastaanotolla pyytää lääkärintodistuksen välittämistä Kansaneläkelaitokselle. Toisaalta osa potilaista saattaa pyytää välittämään todistuksen Kansaneläkelaitokselle,

vaikka todistusta ei Kansaneläkelaitoksen etuuskäsittelyssä tarvittaisi. Todistuksia välitetään Kansaneläkelaitokselle potilaan pyynnöstä varmuuden vuoksi, vaikka etuutta ei olisi tarkoitus hakea. Kansaneläkelaitokselle saapuu usein turhia lääkärintodistuksia tai sama todistus useaan kertaan eri toimituskanavia pitkin. Osa etuuden hakijoista lähettää itse todistuksen Kansaneläkelaitokselle postissa tai OmaKela-asiointipalvelussa tilanteessa, jossa sama todistus saapuu Kansaneläkelaitokselle myös työnantajan toimittamana. Lisäksi tarpeettomia lääkärintodistuksia tulee myös tilanteissa, joissa sairausvakuutuslaissa säädetty omavastuuaike ei täty ja potilas ei sen vuoksi hae etuutta.

Nykyinen menettely on haasteellinen myös lääkärin näkökulmasta. Lääkäri ei välttämättä tiedä sitä, milloin todistus tulisi välittää sähköisesti Kansaneläkelaitokselle. Lääkäri ei tiedä sitä, haapeko potilas itse tai hänen työnantajansa etuutta Kansaneläkelaitokselta. Lääkäreillä ei myös käään yleensä ole tietoa esimerkiksi potilaan sairauspäivärahapäivien kertymästä tai siitä, milloin omavastuuaike on päättynyt.

Nykyinen menettely on haasteellinen myös työnantajan näkökulmasta. Työnantajalla ei ole tietoa Kansaneläkelaitokselle jo toimitetuista todistuksista. Sama todistus voi tulla usean eri toimituskanavan välityksellä Kansaneläkelaitokselle. Työnantajan hidashäntä sisäinen tiedonkulku saattaa aiheuttaa viiveen todistuksen liittämisessä työnantajan päivärahahakemuksen liitteeksi. Tämän sekä Kansaneläkelaitoksen liitteiden käsittelyssä tapahtuvan viiveen vuoksi työnantaja ennättää saada turhaan hylkääviä päättöksiä, joiden jälkikäteiseen oikaisuun liittyy lisäselvitystarvetta. Tulorekisterin kautta tehtävässä päivärahahakemuksessa ei voida ilmoittaa jälkikäteen toimitettavan lääkärintodistuksen toimitusaikaa. Tämän vuoksi Kansaneläkelaitos lähettää työnantajalle turhia lisäselvityspyyntöjä, kun lääkärintodistus ei ole hakemuksen liitteenä. Todistusten ja lisäselvityspyyntöjen käsittely aiheuttaa työtä ja kustannuksia työnantajalle.

Nykyinen menettely on ongelmallinen myös Kansaneläkelaitoksen toimeenpanon näkökulmasta. Paperisten todistusten ja sähköpostien käsittely Kansaneläkelaitoksen skannauskeskuksessa työllistää Kansaneläkelaitosta merkittävästi ja viivästyttää hakemusten käsittelyä. Kansaneläkelaitos joutuu usein pyytämään puuttuvia lääkärintodistuksia, jolloin hakemusten ratkaiseminen viivästyy lisäselvityspyyntöjen vuoksi.

Vuonna 2024 A-todistuksia lähetettiin Kansaneläkelaitokselle yhteensä 1 665 624 kappaletta, joista sairauspäivärahoihin 99,5 prosenttia (1 659 779 kpl). Lisäksi sairauspäivärahaetuksiin toimitettiin B-lausuntoja yhteensä 276 765 kappaletta. Sairauspäivärahoilla tarkoitetaan tässä sairauspäivärahaa, osasairauspäivärahaa, luovutuspäivärahaa ja tartuntatautipäivärahaa. Päättöksiä sairauspäivärahoista annettiin 702 941, jolloin yhtä päästöstä kohden Kansaneläkelaitos vastaanotti 2,8 lääkärintodistusta tai -lausuntoa. Erit todistusten ja päästösten määrisä selittyyväät osittain sillä, että usein työkyvyttömyysaika muodostuu yhdelle päättöksille useamman todistuksen- tai lausunnon tietojen perusteella eli sairauslomaa kirjoitetaan lyhyissä jaksoissa. Mutta tämän lisäksi Kansaneläkelaitos vastaanottaa osan lääkärintodistuksista ja -lausunnoista kahteen tai jopa kolmeen kertaan.

Lääkärintodistusten ja hakemusten saapumisen epätahtisuus on syy 42,5 prosenttiin niistä tilanteista, joissa päivärahapäätöksen antaminen viivästyy. Viivästyminen tarkoitetaan tässä sitä, että päättöstä ei voida antaa ensimmäisellä käsittelykerralla.

Työnantajahakemusten käsittelyssä kolmanneksi yleisin syy työn hakemuksen käsittelyn viivästymiselle on lääkärintodistuksen odottaminen. Todistusten odottaminen hidastaa työnantajahakemusten käsittelyä, vaikka tiedettäisiin todistuksen olevan tulossa. Kansaneläkelaitoksen vuonna 2024 tekemässä työnantaja -kyselyssä 57 prosenttia vastaajista katsoi, että liitteiden toimittaminen on päivärahahakemuksen tekemisen suurin haaste.

Alla olevassa taulukossa on esitetty sairauspäivärahahakemusten käsittelyn viivästyminen syitä:

Taulukko 3: Sairauspäivärahahakemusten käsittelyn viivästyminen syitä

Hakemuksen käsittely: odottamisen syy	Kappaletta, kaikki asiak- kaat	Osuus kaikkien asiakkaiden odottamaan siir- retyistä hake- muksista	Kappaletta, työnantaja-asi- akkaat	Osuus työnan- taja-asiakkai- den odottamaan siirretyistä ha- kemuksista
Odottaa hakemusta ⁶	222 458	27,2 %	83 022	22,3 %
Odottaa toisen työn val- mistumista	172 608	21,1 %	11 942	3,2 %
Odottaa lääkärintodis- tusta/-lausuntoa ⁷	125 166	15,3 %	38 015	10,2 %
Odottaa tietoja työnan- tajalta	102 402	12,5 %	63 442	17,0 %
Odottaa lisäselvitystä	63 594	7,8 %	10 257	2,8 %

⁶ Päiväraha-asia on tullut vireille muulla asiakirjalla kuin hakemuksella, käytännössä lääkärintodistuksesta tai -lausunnolla.

⁷ Päiväraha-asia on tullut vireille hakemuksella ja sen ratkaisu viivästyy, koska lääkärintodistusta tai -lausuntoa ei ole käytettäväissä käsittelyhetkellä.

Taulukko 4: Sairauspäivärahan hylkäyssyyt henkilöasiakkaiden ratkaisuissa 2024

Hylkäyksen syy	Hylkäävät ratkaisut yhteensä	Hylkäykset	Osamyönnöt
Ei työkyvytön	25 318	19 441	5 877
Alle omavastuun tai oma-vastuu ei ylity	16 862	7 861	9 001
Lääkärintodistus puuttuu	13 378	4 808	8 570
Töihin paluu	6 403	1 503	4 900
Muun lain mukainen kor-vaus selvittämättä	4 238	3 305	933
Enimmäisaika täynnä eikä 1 vuotta työkykyisenä	4 169	4 010	159
Hakemus puuttuu	4 008	3 934	74
Saa estävää etuutta	3 783	1 437	2 346
Pyydettyjä tietoja ei ole saatu	1 532	1 446	86
Muu peruste	621	305	316
Tapaturmaselvitys puut-tuu	618	599	19
Kokoikaisen opiskelun aloitus tai jatkaminen	477	274	203
Hakija on kuollut	461	16	445
Hakija on täyttänyt 68 vuotta	394	362	32
Enimmäisaika ja lisäpäivät täynnä eikä 1 vuotta työ-kykyisenä	347	277	70
Ei asu Suomessa	108	86	22
Yhteensä	75 144	45 250	29 894

Taulukko 5: Lääkärintodistusten lukumäärät saapumiskanavittain 2024

Saapumiskanava	Lääkärintodistus A	Lääkärinlausunto B
Kanta-palvelu	858 135	139 272
Suojattu sähköposti ja paperiposti	568 360	479 742
Muu suojattu viestinvälitys ja sanomaliikenne	7 486	32 251
OmaKela	231 643	108 265
Kelan vanha asiakirjahallintajärjestelmä	0	108
Yhteensä	1 665 624	759 220

Työnantajille annetuissa sairauspäivärahan hylkäävissä päätöksissä puuttuva lääkärintodistus on toiseksi yleisin syy. Osa näistä hylkäävistä päätöksistä oikaistaan, kun työnantaja toimittaa lääkärintodistuksen päivärahapäätöksen saamisen jälkeen.

Taulukko 6: Sairauspäivärahan hylkäyssyyt ratkaisuissa, joissa on mukana työnantaja 2024

Hylkäyksen syy	Hylkäävä ratkaisut yhteensä	Hylkäykset	Osamyönnöt
Alle omavastuu tai omavastuu ei yility	22 206	15 653	6 553
Lääkärintodistus puuttuu	19 731	13 143	6 588
Töihin paluu	3 405	420	2 985
Ei työkyvytön	1 817	1 237	580
Muun lain mukainen korvaus selvittämättä	1 733	1 559	174
Pyydettyjä tietoja ei ole saatu	1 033	982	51
Tapaturmaselvitys puuttuu	750	733	17
Enimmäisaika täynnä eikä 1 vuotta työkykyisenä	646	637	9
Saa estäävä etuutta	642	309	333
Hakija on täyttänyt 68 vuotta	398	387	11
Hakemus puuttuu	372	355	17
Muut syyt	343	59	284
Enimmäisaika ja lisäpäivät täynnä eikä 1 vuotta työkykyisenä	151	126	25
Yhteensä	46632	31139	15493

2.7.2 Raskaustodistukset vanhempainetuksien käsittelyssä

Raskaustodistuksia pyydetään Kansaneläkelaitoksen vanhempainetuksia koskevien hakemusten liitteeksi. Raskaustodistus tarvitaan äitiysavustusta, raskausrahaa ja erityisraskausrahaa varten. Lisäksi todistus tarvitaan jatkossa myös mahdollista osittaista erityisraskausrahaa varten, mikäli sitä koskeva lakihdotus⁸ hyväksytään.

Raskaustodistuksen toimittaminen etuuskäsittelyyn on haasteellista. Todistus tulostetaan usein terveydenhuollossa etuuden hakijalle mukaan työnantajalle annettavaksi tai välitetään suoraan terveydenhuollon palveluntuottajan asiakassovellukseen. Hakijat eivät välittämättä osaa pyytää raskaustodistuksen välittämistä Kansaneläkelaitokselle. Osa hakijoista lähettilä todistuksen Kansaneläkelaitokselle postitse tai OmaKela-verkkopalvelun kautta, vaikka todistus on jo

⁸ [HE 150/2025 | Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi sairausvakuutuslain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi | Hallituksen esitykset | Finlex](#)

välitetty Kansaneläkelaitokselle sähköisesti Kannan kysely- ja välityspalvelun kautta. Sama todistus saattaa siten saapua Kansaneläkelaitokselle useita kertoja, eri välityskanavia pitkin.

2.7.3 Lääkärintodistukset erityisraskausrahan käsitteilyssä

Etuuden hakijan hakiessa Kansaneläkelaitoksen maksamaa erityisraskausrahaa, lääkäri kirjoittaa hakijalle lausunnon työn vaaratekijöistä sikiön kehitykselle ja raskaudelle. Etuutta varten on olemassa oma lausuntopohja. Lääkärinlausunto on pakollinen liite hakemukseen. Suuri osa lääkärinlausunnoista erityisraskausrahaa varten toimitetaan B- tai C-lausunnolla, vaikka etuudelle on oma lausuntopohja.

Tulevan erityisraskausrahaa koskevan lainmuutoksen⁹ myötä erityisraskausrahan saajamäärien odotetaan nousevan merkittävästi tulevien vuosien aikana. Samoin ehdotettu uusi osittainen erityisraskausraha tulee nostamaan hakemusmääriä. Molempien etuuksiin tarvitaan lääkärin lausunto työn vaaratekijöistä sikiön kehitykselle ja raskaudelle.

2.7.4 Lääkärintodistukset erityishoitorahan käsitteilyssä

Erityishoitoraha korvaa ansionmenetystä silloin, jos henkilö ei voi tehdä työtään, koska hänen on osallistuttava sairaan tai vammaisen lapsen hoitoon tai kuntoutukseen. Erityishoitorahaan on oikeus vakuutetulla, joka hoitaa omaa tai aviopuolisensa lasta, ottolasta tai muuta lasta, jota vakuutettu vanhemman tavoin tosiasiallisesti hoitaa. Erityishoitoraha voidaan myöntää alle 16-vuotiaan lapsen vanhemmille.

Erityishoitoraha haettaessa vakuutetun on esitettävä tarpeellinen ja luotettava selvitys ansionmenetyksestä ja lääkärintodistus lapsensa sairaudesta tai vammasta aiheutuvasta sairaan lapsen sairaanhoitoon tai kuntoutukseen osallistumisesta. Erityishoitorahahakemukseen liitetään yleensä lääkärintodistus D, jossa todetaan lapsen sairaus ja se, että vanhemman on tarpeellista osallistua lapsen hoitoon. Lapsen sairauden jatkuessa erityishoitorahaan haetaan jatkoa uudella lääkärintodistuksella. Erityishoitorahan erityispiirre on se, että etuuden hakija on vanhempi, mutta etuuden ratkaisemiseksi tarvittavat terveydentilaselvitykset koskevat lasta.

Nykyinen menettely lääkärintodistusten toimittamisessa saattaa olla haasteellinen etuuden hakijan näkökulmasta. Etuuden hakija ei välttämättä osaa lääkärin vastaanotolla pyytää lääkärintodistuksen välittämistä Kansaneläkelaitokselle. Kaikki huoltajat eivät välttämättä hae lainkaan etuutta Kansaneläkelaitokselta, koska he saavat palkkaa lapsen sairauden hoitamisen ajalta. Lääkärin vastaanotolla tai lapsen sairaalahoidon aikana ei aina ole ajantasaisesti tietoa siitä, saako huoltaja palkkaa lapsen sairauden hoitoon liittyen. Mikäli hakija saa työtuloja ajalta, jolta hän hakee erityishoitorahaa, erityishoitorahaa ei voida myöntää. Näissä tilanteissa todistuksia laaditaan usein varmuuden vuoksi ja ne toimitetaan kysely- ja välityspalvelun kautta Kansaneläkelaitokselle, vaikka asiakas ei hakisi erityishoitorahaa. Todistus voidaan välittää suoraan kysely- ja välityspalvelun kautta Kansaneläkelaitokselle ja mahdollisesti annetaan lisäksi huoltajalle mukaan tulosteena. Lisäksi huoltaja saattaa toimittaa lääkärliltä saamanla tulosten Kansaneläkelaitokselle varmuuden vuoksi, vaikka todistus on jo toimitettu Kansaneläkelaitokselle sähköisesti.

⁹ [HE 150/2025 | Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi sairausvakuutuslain muuttamisesta ja siihen liittyviksi lueiksi | Hallituksen esitykset | Finlex](#)

Nykyinen menettely on ongelmallinen myös etuuksien toimeenpanon näkökulmasta. Paperisten todistusten käsitteily Kansaneläkelaitoksen skannauskeskuksessa työllistää ja viivästyttää hakemusten käsitteilyä.

Vuonna 2024 D-todistuksia lähetettiin Kansaneläkelaitokselle yhteensä 16 610 kpl, joista Kannan kysely- ja välityspalvelulla 4 633, OmaKelassa 9 584 ja suojaatulla sähköpostilla tai paperipostilla 2 263. Kysely- ja välityspalvelun kautta toimitettujen todistusten osuus oli 27 prosenttia. Erityishoitorahapäätöksiä annettiin vuonna 2024 yhteensä 10 380 kappaletta. Erot todistusten ja päätösten määrisä selittyyvät osittain sillä, että sama todistus toimitetaan Kansaneläkelaitokselle useaan kertaan. Lisäksi yhteen erityishoitoraharatkaisuun voi liittyä useita D-todistuksia.

2.7.5 Kysely- ja välityspalvelu

Kanta tehostaa tiedonvaihtoa terveydenhuollon ja viranomaisten välillä. Kantaan tallennettuja todistuksia ja lausuntoja voidaan välittää terveydenhuollon ulkopuolisille toimijoille Kysely- ja välityspalvelun avulla. Välitys edellyttää, että viranomaisella tai muulla toimijalla on lakiin perustuva oikeus saada tiedot käyttöönsä. Tietojen välittäminen Kannan avulla on tietoturvallista ja nopeaa. Se sujuvoittaa asiakkaan asiointia sekä helpottaa esimerkiksi terveydenhuollon ammattilaisen ja viranomaisen työtä. Kun todistuksia ei tarvitse enää tulostaa ja postittaa, hakemusten käsitteilyjä lyhenevä.¹⁰

Kysely- ja välityspalvelusta säädetään asiakastielain 76 §:ssä, jonka mukaan valtakunnallisten tietojärjestelmäpalvelujen avulla saadaan välittää todistuksia, lausuntoja ja muita asiakastietoja sisältäviä asiakirjoja sosiaali- ja terveydenhuollon ulkopuoliselle toimijalle. Asiakirjoja saadaan salassapitösäännösten estämättä välittää asiakkaan pyynnön tai vastaanottajan lakiin perustuvan pyynnön taikka tiedon luovuttajan lakiin perustuvan tiedonantovelvollisuuden perusteella. Asiakirjojen välittäminen toteutetaan valtakunnalliseen tietojärjestelmäpalveluun kuuluvan kysely- ja välityspalvelun avulla.

Asiakastielain mukaan asiakirjojen välityksen tulisi siis perustua asiakkaan tai tiedon vastaanottajan pyytöön, tai laissa säädettyyn viranhaltijan oma-aloitteiseen tiedonanto- tai vireillepanovelvollisuuteen. Tiedon saajan oikeuden saada tietoa on perustuttava lakiin tai asiakkaan antamaan suostumuukseen.¹¹

Asiakastielaki mahdollistaa tietojen luovuttamisen vastaanottajan lakisääteisen tiedonsaanti-oikeuden perusteella, tiedon vastaanottajan pyynnöstä. Pyyntö on osoitettava tiedot laatineelle rekisterinpitälle. Kysely- ja välityspalvelu ei ole vastuussa rekisterinpitälältä toiselle tapahtuvasta tiedonvaihdosta. Tämä tarkoittaa sitä, että tietoa luovuttava rekisterinpitälä on vastuussa siitä, että tiedon saaja saa vain sen verran asiakas- tai potilastietoja kuin mitä tiedon saajalla olisi oikeus lain tai suostumuksen nojalla saada. Tiedon luovuttaminen edellyttää siten aina luovuttavan rekisterinpitälän harkintaa ja vain välttämätön asiakastieto voidaan luovuttaa.¹²

¹⁰ [Kysely- ja välityspalvelu - Kanta.fi](#)

¹¹ HE 246/2022 vp, s.129.

¹² HE 246/2022 vp, s.129.

2.8 Johtopäätökset nykytilasta

Pankki- ja maksutilejä koskeva tiedonsaantioikeus

Kansaneläkelaitoksen oikeudet käsitellä tietoja pankki- ja maksutileistä ja tilitapahtumista perustuvat Kansaneläkelaitosta koskeviin erityislakeihin. Kansaneläkelaitokselle on käytännössä nykyisten toimivaltasäännösten avulla mahdollistettu laaja oikeus saada tilin asiakkuutta koskevia tietoja sekä tilitapahtumatietoja tehtäviensä hoitamiseen. Tietojen käsittelyä koskevat säännökset eivät kuitenkaan ole täsmällisiä ja tarkkarajaisia eikä niissä ole huomioitu käsiteltävien tietojen luonnetta. Säännökset kaipaavat tarkentamista ja tiedonsaantioikeuksien muotoilussa olisi kiinnitettävä erityistä huomioita siihen, miltä osin tiedoissa on kyse valtiosääntöön keudellisesti arkaluonteisista tiedoista.

Pankki- ja maksutilejä koskevien kyselyjen käyttöönotto Kansaneläkelaitoksessa ennaltaehkäisi etuuksien väärinkäytöksiin liittyviä petos- ja vääreennösrikoksia sekä etuuksien virheellisiä maksuja. Tilien salaaminen ei olisi enää mahdollista, joten tilien salaamisesta johtuvat petosrikokset eivät olisi enää mahdollisia. Sähköisten tilitapahtumatietojen vuoksi tietojen väärrentäminen ei myöskään enää olisi mahdollista, joten Kansaneläkelaitos voisi varmistua tietojen muokkaamattomuudesta ja eheydestä. Kyselyjen käyttöönotto parantaisi myös tietosuojan toteuttamista Kansaneläkelaitoksen tekemissä rahalaitostiedusteluissa. Kyselyjen käyttöönotto sujuvoitaisi merkittävällä tavalla myös etuuden hakijoiden asiointia Kansaneläkelaitoksen kanssa. Lisäksi kyselyjen käyttöönotto tehostaisi Kansaneläkelaitoksen etuuksien toimeenpanoa.

Tietojen luovuttaminen sairausvakuutuslain mukaisten matkakorvausten käsittelyssä

Kansaneläkelaitoksen tilastojen mukaan suorakorvattavia taksimatkoja käytetään enenevissä määrin väärin. Väärinkäytöksissä on kyse siitä, että taksia käyttävät henkilöt käyttävät korvatutua matkoja muuhun kuin terveydenhuollon matkoihin. Väärinkäytösten jatkuessa Kansaneläkelaitokselle tulisi olla mahdollisuus rajoittaa henkilön oikeutta suorakorvaukseen. Rajoittaminen edellyttääsi tietojen luovuttamista matkojen tilausvälityskeskukselle.

Hakijan tietojenanto- ja ilmoitusvelvollisuus

Asianosaisen on myötävaikutettava vireille panemansa asian selvittämiseen hallintolain 31 §:n 2 momentin perusteella. Hallintolain ohella tietojenanto- ja ilmoitusvelvollisuutta koskevat etuuksien erityissäännökset ovat osoittautunut tärkeäksi esimerkiksi väärinkäytösepäilyjä selvitetäessä, sillä niissä on yksilöity ne tiedot ja olosuhteet, joita ilmoitusvelvollisuus koskee. Toimeentulotuen luontesta viimesijaisena etutena johtuu, että tuen myöntäjän on saatava kaikki toimeentulotuen käsittelyn kannalta merkittävät tiedot ja selvitykset tuen saajien olosuhteista. Kun toimeentulotukea saatetaan maksaa suhteellisen pitkänkin aikaa ja kun hallinnollisesti saattaa olla tarkoituksenmukaista myöntää toimeentulotukea kuukautta pidemmällekin ai-kavällille, on myös tarpeellista, että toimeentulotuen saajalla on velvollisuus ilmoittaa olosuhteiden muutoksista, joilla on vaikutusta toimeentulotukeen. Tästä syystä tietojenanto- ja ilmoitusvelvollisuuden sisältöä tulisi selkeyttää.

Kansaneläkelaitoksen tiedonsaanti- ja luovutusoikeus toimeentulotukilaissa

Kansaneläkelaitoksen nykyiset tiedonsaanti- ja luovutusoikeudet eivät mahdollista tietojen pyytämistä suoraan laskuttajalta tilanteissa, joissa Kansaneläkelaitos olisi havainnut mahdollisen vääreennöksen Kansaneläkelaitokselle toimitetussa laskussa. Tällä hetkellä menoja koskevia tie-toja voidaan saada vain asiakastielolain 64 §:ssä mainitulta tahoilta sekä toimeentulotukilain

18 e §:n mukaisesti vuokranantajalta, asunto-osake- tai kiinteistösosakeyhtiöltä. Esimerkiksi sähköyhtiöltä ei voida tarkistaa sähkölaskun aitousa ilman asiakkaan suostumusta. Tiedon- ja luovutusoikeutta tulisi laajentaa.

Lääkärinlausunnot- ja todistukset Kansaneläkelaitoksen etuksissa

Nykyiset lääkärintodistusten välittämiseen liittyvät menettelyt ovat haasteellisia

- etuuden hakijan;
- tietosuojan;
- lääkärin;
- työnantajan ja
- Kansaneläkelaitoksen toimeenpanon näkökulmasta.

Kansaneläkelaitoksen tiedonsaantioikeuksia tulisi täsmentää, jotta tulevaisuudessa lääkärintodistusia- ja lausuntoja voitaisiin nykyistä sujuvammin pyytää Kansaneläkelaitokselle etuuskäsittelyä varten Kannan kysely- ja välityspalvelun kautta.

3 Tavoitteet

Pääministeri Petteri Orpon hallitusohjelman mukaisesti esityksen tavoitteena on se, että asiakastieto liikkuisi sähköisesti ja turvallisesti. Tavoitteena on parantaa tiedonsaanti- ja luovutus- säädelyä siten, että Kansaneläkelaitos saisi tarpeellisen käsityksen henkilön tilanteesta. Tietojenvaihdon avulla tavoitellaan etuksia koskevien väärinkäytösten sekä virheellisten maksujen estämistä ja paljastamista.

Esityksellä tavoitellaan hallinnollisen taakan vähentymistä ja Kansaneläkelaitoksen toiminnan tehostumista sekä etuudenhakijan asioinnin sujuvoittamista. Lisäksi esityksellä tavoitellaan julkisen talouden säästöjä.

Pankki- ja maksutilejä koskevien kyselyjen käyttöönnotolla tavoitellaan etuksiin kohdistuvien petosrikosten ennaltaehkäisyä sekä väärennösrikosten vähentymistä. Lisäksi kyselyjen käyttöönnotolla tavoitellaan tietosuojan toteutumista Kansaneläkelaitoksen tekemissä rahalaitostiedusteluissa. Kyselyiden käyttöönnotolla tavoitellaan myös hakijoiden asioinnin helpottumista ja Kansaneläkelaitoksen toimeenpanon tehostumista.

Esityksen tavoitteena on puuttua Kansaneläkelaitoksen maksamien matkakorvausten väärinkäytöksiin. Tavoitteena on myös parantaa Kansaneläkelaitoksen tiedonsaantioikeuksia perustoimeentulotuen väärinkäytösepäilyä käsitteltäessä. Lisäksi tavoitteena on täsmentää toimeentulotuen hakijan tietojenanto- ja ilmoitusvelvollisuutta.

Tavoitteena on, että Kansaneläkelaitos saisi etuuskäsittelyssä hakemuksen liitteenä tarvittavat lääkärinlausunnot- ja todistukset nykyistä sujuvammin kysely- ja välityspalvelun kautta. Kysely- ja välityspalvelun nykyistä sujuvampi käyttö nopeuttaisi tietojensaantia ja parantaisi tie- turvaa. Lisäksi se sujuvoittaisi henkilö- ja työnantaja-asiakkaiden asiointia.

4 Ehdotukset ja niiden vaikutukset

4.1 Keskeiset ehdotukset

Kansaneläkelaitoksen tiedonsaantioikeutta koskevia säädöksiä toimeentulotukilaissa, yleistä asumistukea koskevassa laissa ja eläkkeensaajan asumistukea koskevassa laissa ehdotetaan muutettavaksi siten, että niissä säädettäisiin nykyistä täsmällisemmin ja tarkkarajaisemmin Kansaneläkelaitoksen oikeudesta saada rahalaitoksilta tietoja, jotka ovat välittämättömiä käsiteltäväänä olevan asian ratkaisemista varten. Lisäksi mainittuihin lakeihin ehdotetaan säädöksiä, joissa säädettäisiin oikeudesta tehdä näitä tietoja koskevia kyselyjä pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmän avulla. Kansaneläkelaitoksen toimesta tapahtuva tilitietojen käsittely ei laajenis esityksen myötä, sillä nämä tiedot on voimassa olevan sääntelynkin perusteella toimitettava etuushakemusten liitteeksi. Ehdotuksen mukaan Kansaneläkelaitoksella olisi oikeus saada pyynnöstä asian ratkaisemista varten välittämättömät tili-, saldo- ja varallisuustiedot rahalaitoksilta. Nämä tiedot eivät ole valtiosääntöoikeudellisesti arkaluonteisia. Lisäksi Kansaneläkelaitoksella olisi oikeus pyytää rahalaitoksilta välittämättömiä tietoja tilitapahtumista, jollei hakija olisi kieltynyt tietojen pyytämistä. Henkilön yksityiskohtaiset tilitapahtumatiedot rinnastuvat yksityiselämän suojan ydinalueelle kuuluviin arkaluonteisiin tietoihin, joten niitä ei luovuttaisi Kansaneläkelaitoksen käyttöön ilman riittävää ennakkollista kontrollia. Ehdotuksen mukaan ennakkolisena kontrollina toimisivat välittämättömyysarviointi sekä hakijan oikeus halutessaan kieltyä Kansaneläkelaitoksen pääsy arkaluonteisiin tietoihin. Mikäli hakija etuutta hakiessaan käyttäisi kielto-oikeuttaan, tulisi hänen itse esittää tarvittavat selvitykset tilitapahtumista Kansaneläkelaitoksen tekemän pyynnön mukaisesti. Kansaneläkelaitoksella säilyisi voimassa olevaa lainsäädäntöä vastaava oikeus tehdä rahalaitoskyselyjä myös silloin, jollei riittäviä tietoja ja selvityksiä muutoin saada ja on perusteltua syytä epäillä hakijan antamien tietojen riittävyyttä tai luottavuutta.

Sairausvakuutuslain tietojen luovuttamista koskevaa 19 luvun 5 §:ää ehdotetaan muutettavaksi siten, että siihen lisättäisiin säädöksiä tietojen luovuttamisesta matkojen yhdistelyä suorittavalle tilausvälityskeskukselle niiden vakuutettujen osalta, joille matkakorvausta ei suoriteta suora korvauksena. Ehdotettu tietojen luovutus koskisi niitä tilanteita, joissa suorakorvausoikeutta rajoitetaan toistuvien väärinkäytösten vuoksi.

Toimeentulotukilain 17 §:n mukaista hakijan ilmoitusvelvollisuutta koskevaa pykälää ehdotetaan muutettavaksi siten, että siinä nykyistä selkeämmin velvoitettaisiin henkilö toimittamaan tarvittavia selvityksiä talouden erillisyydestä ja oleskelupaikasta. Lisäksi salassa pidettävien tietojen luovuttamista koskevaa toimeentulotukilain 18 e §:ää muutettaisiin siten, että siinä säädettäisiin jatkossa myös tiedon luovuttamisesta Kansaneläkelaitoksen ja toimeentulotuesta korvattavien perusmenojen laskuttajien välillä. Tiedon luovuttaminen koskisi tilanteita, joissa Kansaneläkelaitos epäilee laskua väärennetyksi.

Sairausvakuutuslain 19 §:n 1 momentin tiedonsaantioikeutta ehdotetaan täsmennettäväksi. Ehdotettujen muutosten tarkoituksesta olisi se, että tarvittavat tiedot olisivat saatavissa Kansaneläkelaitoksen etuuskäsittelyyn nykyistä sujuvammin suoraan Kannan kysely- ja välityspalvelun kautta.

4.2 Pääasialliset vaikutukset

4.2.1 Taloudelliset vaikutukset

4.2.1.1 Vaikutukset julkiseen talouteen

Esityksellä arvioidaan olevan julkiseen talouteen 9,5 miljoonaa euroa etuus- ja toimintakuluja pienentävä vaikutus vuoden 2028 tasolla. Vuonna 2027 säästön arvioidaan olevan pienempi, 4,7 miljoonaa euroa. Valtion osuus vuosittaisesta säästöstä olisi 6,6 miljoonaa euroa ja 3,3 miljoonaa euroa vuonna 2027. Lisäksi tiliotteiden sähköinen vastaanotto ja automaattinen käsittely edellyttää kertaluonteista tietojärjestelmän kehittämiseen liittyvää toimintamenon lisäystä arvulta 0,4 miljoonaa euroa ja lääkärilausuntojen- ja todistusten osalta 0,3 miljoonan euroa, joista valtion rahoitusosuus on yhteensä 0,5 miljoonaa euroa. Uudistukseen sisältyviä muutoksia arvioitaessa ei ole voitu täysin ennustaa muutosten vaikutuksia väärinkäytösten ja virheellisten maksujen vähentämiseen sekä henkilöiden tosiasialliseen toimintaan. Täten esitetyt arviot sisältävät epävarmuutta.

Tietojen luovuttamisen tilausvälityskeskuksille arvioidaan vähentävän matkakorvausmenoja vuosittain noin 2 miljoonaa euroa, josta valtion osuus on 1 miljoona euroa. Vuodelle 2027 kohdentuvan matkakorvausmenosäästön arvioidaan olevan miljoona euroa, josta valtion osuus olisi 0,5 miljoonaa euroa. Luotettavia tietoja väärinkäytöksistä ei ole. Väärinkäytösepäilyjen ja taka-inperintöjen perusteella arvioidaan, että väärinkäytöksiä olisi noin 600 henkilöllä kohden-tuen 35 000 matkaan.

Muita etuuskuluja, erityisesti toimeentulotukimenoja, arvioidaan säästyyvän jonkin verran. Tältä osin ehdotuksen vaikutusarvioita täydennetään myöhemmin. Etuuskuluista saavutettavaa säästöä laskettaessa tullaan huomioimaan myös se, että pankki- ja tilitietoja koskevan ehdotuksen arvioidaan vähentävän toimeentulotuen alikäyttöä.

Pankki- ja tilitietoja koskevien ehdotusten arvioidaan alentavan Kansaneläkelaitoksen toimintamenoja yhteensä 5,5 miljoonalla eurolla vuosittain. Vuonna 2027 säästövaikutus olisi 2,7 miljoonaa euroa. Toisaalta tiliotteiden sähköinen vastaanotto ja automaattinen käsittely edellyttää kertaluonteista tietojärjestelmän kehittämiseen liittyvää toimintamenon lisäystä, jonka suuruudeksi arvioidaan 0,4 miljoonaa euroa.

Toimintamenojen alennus johtuisi väärinkäytösten vähentämisestä sekä henkilöön vähentymisestä Kansaneläkelaitoksen ratkaisutyössä ja asiakaspalvelutyössä. Väärinkäytösten vähentämisestä aiheutuvan toimintamenojen säästön arvioidaan olevan 0,5 miljoonaa euroa. Henkilöön vähentämisen johtuisi tiliotteiden käsittelyn vähentämisestä. Tilitoiteita tarvitaan nykyisin perustoimeentulotussa lähes jokaisen etuushakemuksen kohdalla. Noin kolmannes hakemuksista on sellaisia, joissa puuttuvia tiloitteita pitää pyytää asiakkaalta. Hakemustöitä saapuu Kansaneläkelaitokselle kuukausittain noin 1 270 000 kpl. Yleisen asumistuen käsittelyyn tiloitteita pyydetään noin 5000 vuodessa. Eläkkeensaajan asumistuessa tiloitteita pyydetään arviolta 20 000 kertaa vuodessa. Etuuden saajilta pyydetävien tiliotteiden arvioidaan vähenevän vuosittain noin 530 000 kappalessa, jonka arvioidaan alentavan toimintamenoja noin 0,4 miljoonaa euroa. Lisäksi noin 1,5 miljoonan tiliotteen käsittelyn osittaisen automatisoinnin arvioidaan alentavan toimintamenoja noin 1 miljoonaa euroa, tiliotteisiin liittyvän asiakaspalvelutyön 3 miljoonaa euroa sekä tiliotteisiin liittyvän skannaus-, postinkäsittely ja muun asiakirjojen käsittelyyn noin 0,6 miljoonaa euroa.

Lääkärinlausuntojen- ja todistusten sähköistymisestä arvioidaan aiheutuvan noin 2 miljoonan euron vuosittainen säästö Kansaneläkelaitoksen toimintamenoihin. Vuoden 2027 säästön

arviodaan olevan 1 miljoona euroa. Toisaalta lääkärlausuntojen- ja todistusten sähköistymisen arviodaan aiheuttavan noin 0,3 miljoonan kertaluonteisen kehittämiskustannuksen. Asiakirjojen sähköiset kyselyt suunnitellaan otettavaksi käyttöön Kansaneläkelaitoksesta vaiheittain. Ensivaiheessa, mikäli työnantajien ei enää tarvitsisi lähettää lääkärintodistuksia Kansaneläkelaitoksesta ja raskaustodistukset saapuisivat kyselypalvelun kautta, mahdollisaisivat ehdotetut muutokset noin 0,8 miljoonan euron vuosittaiset säästöt Kansaneläkelaitoksen toimintamenoihin. Nämä säästöt syntyvät pääasiassa manuaalisen työn vähentymisestä; suojuvan sähköpostin kautta toimitettujen liitteiden käsittely päätyisi työnantajien osalta, äitiysavustuksen käsittelyn automaatioastetta voitaisiin nostaa nykyisestä 30 prosentista 80 prosentiin ja aiheettomasti Kansaneläkelaitokselle toimitettujen asiakirjojen selvittämiseen liittyvät työvaiheet sekä hake-muksen ja liitteiden epätahtisuudesta johtuvat työvaiheet poistuisivat. Lisäksi lääkärintodistus- ja lausuntojen lajittelun käytettävistä ohjelmistoroboteista voitaisiin luopua.

Edellä kuvatun ensivaiheen jälkeen lääkärintodistusten ja -lausuntojen sähköinen kysely tulisi laajenemaan myös henkilöasiakkaiden hakemusprosessiin. Tästä aiheutuisi Kansaneläkelaitoksesta toimitettujen liitteiden käsittelytarpeen merkittävä väheneminen. Postin käsittelystä ker-tyisi säästöjä noin 0,7 miljoonaa euroa vuodessa. Lisäksi lisäselvityspyyntöistä, turhien lääkärlausuntojen käsittelystä sekä todistusten puuttumisesta tehtyjen hylky- ja oikaisuratkaisuista arviodaan kertyvän säästöjä noin 0,5 miljoonaa euroa.

Edellä olevien ehdotusten arviodaan vähentävän Kansaneläkelaitoksen toimintakuluja yhteensä 7,5 miljoonaa euroa, josta vuonna 2027 toteutuisi 3,7 miljoonaa euroa. Valtion osuus vuosittaisesta säästöstä olisi 5,6 miljoonaa euroa ja 2,8 miljoonaa euroa vuonna 2027. Loppuosa säästöstä kohdistuu työnantajien, työntekijöiden ja yritysten rahoitusosuuksiin. Vaikutus va-kuutusmaksuihin on kuitenkin vähäinen. Lisäksi tiliotteiden sähköinen vastaanotto ja automati- ninen käsittely edellyttää kertaluonteista tietojärjestelmän kehittämiseen liittyvää toimintame- non lisäystä arvolta 0,4 miljoonaa euroa ja lääkärlausuntojen- ja todistusten osalta 0,3 miljoo- na euroa, joista valtion rahoitusosuus on yhteensä 0,5 miljoonaa euroa ja loppuosa rahoitetaan vakuutusmaksuilla.

4.2.2 Muut ihmiskaupunkiset ja yhteiskunnalliset vaikutukset

4.2.2.1 Perus- ja ihmisoikeudet

Yhdenvertaisuus

Mahdollisuus tiedonsaantiin rahalaitoksilta tukee kansalaisten yhdenvertaisuutta. Tarkoituksen- mukaista ei ole se, että tiedot ilmoittamatta jättävät tai virheellisesti ilmoittava olisi paremmassa asemassa kuin se, joka ne määräysten mukaisesti ilmoittaa.

Yksityiselämän suoja

Ehdotus sisältäisi henkilötietojen käsittelyä, mikä muodostaa aina riskin henkilötietojen suo- jalle. Erityisen korkeaksi riski muodostuu silloin, kun käsitellään arkkuontaisia tietoja.

Ehdotuksen mukaan Kansaneläkelaitos voisi tietyn edellytyksin saada etuusratkaisun kannalta välittämättömät pankki- ja tilitiedot sähköisesti. Ehdotuksiin sisältyvät pankki- ja tilitietoja kos- kevat tiedonsaantioikeudet käsittävät ensinnäkin tilin asiakkuutta, saldoa ja varallisutta koske- via tietoja. Nämä tiedot eivät sisällä valtiosääntöoikeudellisesti arkkuontaisia tietoja.

Toiseksi tiedonsaantioikeus käsittäisi tietyn edellytyksin myös tilitapahtumatietoa, jotka voivat mahdollisesti sisältää arkkuontaisista tietoja. Pankkitileillä tapahtuva maksuliikenne antaa hyvin

yksityiskohtaisen kuvan henkilön yksityiselämästä. Tilitapahtumista voi ilmetä esimerkiksi tietoja uskonnollisen yhdyskunnan jäsenyydestä tai terveydenhuoltopalvelujen käytöstä. Arkaluonteisiin tietoihin pääsyn sisältyisi tästä syystä ylimääräisenä ennakollisena kontrollilina etuuden hakijan kielto-oikeus. Kielto-oikeudella pyrittäisiin turvaamaan useisiin perustuslain säännöksiin kiinnittyvä yksilön itsemäärimisoikeus. Kielto-oikeus toimisi siten henkilön itsemäärimisoikeutta vahvistavana ennakkoedellytyksenä arkaluonteisiin tietoihin pääsylle.

Tietosuojavaltuutettu on eräässä henkilötietolain soveltamista koskeneessa kannanotossaan (TSV 6.9.2012, dnro 982/45/2010) katsonut, että jos tiliote sisältää hyvin arkaluonteisia tietoja (esimerkiksi uskonnollisten yhdyskuntien ja poliittisten puolueiden jäsenmaksut), joilla ei ole merkitystä toimeentulotukea myönnnettäessä, tulee tietosuojavaltuutetun kannanoton mukaan sellaiset tiedot voida peittää. Kansaneläkelaitoksen mukaan tällaiset tilanteet ovat käytännössä harvinaisia eikä tämän kaltaiseen tietojen peittämiseen yleensä liity väärinkäytösepäilyjä. Kielto-oikeuden ansiosta etuuden hakijalla olisi edelleen mahdollisuus toimittaa pyydetyt tiliotteet itse ja halutessaan peittää tiliotteilta arkaluonteiset tiedot. Eduskunnan oikeusasiamies (EOA 7.11.2012, dnro 4181/4/11) on kuitenkin katsonut, että mikäli etuuskäsittelijä katsoo, että peitetyillä tiedolla saattaa olla merkitystä päättöksenteossa, voi käsittelijä vaatia peitetyn tiedon ilmaisemista.

Ehdotus ei merkitsisi pankki- ja tilitietojen käsittelyn laajenemista Kansaneläkelaitoksessa. Tietoja käsitteltäisiin edelleen vain jaksoissa 2.3.2–2.3.4 kuvatuissa, etuuslain edellyttämässä tilanteissa.

Henkilötietojen suojan näkökulmasta ja rekisteröidyn oikeuksien kannalta pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmä merkitsee huomattavasti valvotumpaa ja tietoturvallisempaa järjestelmää nykytilaan verrattuna. Tietoturvalinen rajapinta vahvistaa henkilötietojen suojaa verrattuna nykyiseen tiedonluovutustapaan. Tietosuoja ja -turva paranisi, kun lokitietojen automatisointi tehostaisi kyselyihin kohdistuvan laillisuusvalvonnan tekemistä ja suurin osa kyselyistä tehtäisiin samaa sähköistä tietoturvallista kanavaa pitkin, jossa viestinnän molemmat päät on aukottomasti tunnistettu ja tiedonkäsittelyä koskevat periaatteet on säädetty laintasolla pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä annetussa laissa.

Henkilötietojen suojalle aiheutuvia riskejä vähennettäisiin säätmällä täsmällisesti ja tarkkaraajaisesti tiedon käsittelyn edellytyksistä ja tiedoista, joita järjestelmän kautta luovutetaisiin. Tietojen luovuttamiseen sovellettaisiin pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä annetussa laissa säädettyjä merkittäviä suojatoimia, kuten rajoittettua henkilöstön käyttöoikeutta ja lokiusta. Kansalaisten henkilötietojen suojan voidaan katsoa vahvistuvan nykytilanteeseen verrattuna, kun Kansaneläkelaitoksen rahalaitoskysely tuottaisi keskityn järjestelmän piiriin, jossa tiedon käsittelysäännökset vastaavat luonnonlistien henkilöiden suojelesta henkilötietojen käsittelyssä sekä näiden tietojen vapaasta liikkuvuudesta ja direktiivin 95/46/EY kumoamisesta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2016/679 (jäljempänä tietosuoja-asetus) mukaista käsittelyä.

Ottaen huomioon käsittelyn tarkoitukseen, sillä asetetut tarkkarajaiset edellytykset, kuten tietopyynnön välttämättömyyssedellytys ja hakijan kielto-oikeus ja sen kytkeytyminen yksittäiseen käsittelyssä olevaan viranomaistehtävään ja erilaiset rekisteröidyllle korkeaa riskiä vähentävät toimet kuten lokitietojen tallentaminen ja vaatimus toimivaltaisten viranomaisten järjestelmää käyttävän henkilöstön nimeämisestä ja valtuuttamisesta, jäljelle jäävän riskin voidaan katsoa olevan hyväksytävissä.

Esityksen tavoitteena on sujuvoittaa tiedon luovuttamista Kansaneläkelaitokselle Kannan kysely- ja välityspalvelun kautta. Tiedon luovuttamista sujuvoitettaiseen tarkentamalla

Kansaneläkelaitoksen tiedonsaantioikeutta. Kysely- ja välityspalvelun käytön laajentaminen parantaisi tietojen luovutuksen tietosuoja. Kysely- ja välityspalvelu on jo Kansaneläkelaitoksen käytössä. Kyselypalvelun kautta Kansaneläkelaitokselle luovutettaisiin rajatusti vain etuuksien ratkaisemisessa välittämättömät lääkärinlausunnot ja todistukset. Tällä pyritään siihen, ettei Kansaneläkelaitokselle enää nykyisessä määrin ohjautuisi eri kanavia pitkin tarpeettomia todistuksia tai samaa todistusta useaan kertaan.

Oikeus sosiaaliturvaan

Perustuslain 19 §:n 1 momentin mukaan jokaisella, joka ei kykene hankkimaan ihmistarvoisen elämän edellyttämää turvaa, on oikeus välittämättömään toimeentuloon ja huolenpitoon. Saman pykälän 2 momentissa puolestaan säädetään, että lailla taataan jokaiselle oikeus perustoimeentulon turvaan työttömyden, sairauden, työkyvyttömyyden ja vanhuuden aikana sekä lapsen syntymän ja huoltajan menetyksen perusteella. Ehdotuksilla ei puututa perustoimeentulon turvaan, vaan vahvistetaan sitä.

Ehdotuksen mukaan Kansaneläkelaitos voisi tietyin edellytyksin saada etuusratkaisun kannalta välittämättömät pankki- ja tilitiedot sähköisesti. Tietojen sähköinen välitys helpottaisi merkittävästi hakijoiden asiointia, sillä tilotteiden toimittamiseen liittyvät työvaiheet jäisivät tällöin hakijalta pois. Tietojen sähköinen välitys lyhtäisi myös etuushakemuksen käsittelyaikaa, kun tiedot olisivat käytettävissä heti eikä lisäselvityspyyntöä tarvitsisi tehdä. Alustavan arvion mukaan perustoimeentulotuen käsittelyaika voisi ehdotusten vaikutuksena keskimäärin lyhentyä noin 1–2 päivällä. Tietojen sähköisen välityksen arvioidaan myös vähentävän toimeentulotuen alikäyttöä. Yksi toimeentulotuen alikäytön syy voi olla se, että toimeentulotuen hakeminen koeataan liian vaikeaksi ja vaivalloiseksi. Hakemusmenettelyn yksinkertaistaminen voisi siten lisätä toimeentulotuen hakemista erityisesti niissä tilanteissa, joissa myönnettävän toimeentulotuen määrä olisi pieni. Tutkimustulosten perusteella toimeentulotuen alikäytön osuuden on arvioitu olevan noin 30 prosenttia tai jopa enemmän.¹³

Ehdotus mahdollistaisi matkakorvausten suorakorvausoikeuden rajoittamisen tapauskohtaisesti tilanteissa, joissa Kela-taksin väärinkäytökset jatkuват Kansaneläkelaitoksen ohjeistuksesta huolimatta. Ehdotus ei rajoittaisi vakuutetun oikeutta matkakorvaukseen, sillä vakuutettu voisi hakea korvauksen Kansaneläkelaitokselta. Ehdotuksessa olisi kyse vain siitä, ettei vakuutettu olisi oikeutettu korvaukseen sairausvakuutuslain 15 luvun 9 §:ssä tarkoitettulla suorakorvausmenettelyllä. Kyse on siten korvauksen maksutavasta, ei oikeudesta korvaukseen. Sairausvakuutuslain 15 luvun 9 §:n 3 momentin mukaan korvauksen maksamisesta ei anneta vakuutetulle kirjallista päätöstä. Päätös on kuitenkin annettava, jos vakuutettu sitä vaatii. Vaatimus on esitettyvä kuuden kuukauden kuluessa kuljetuspalvelun saamisesta.

Oikeusturva

Perustuslain 21 §:n 2 momentti sisältää lainsäätäjäään kohdistuvan toimeksianton hyvän hallinnon takeiden turvaamisesta lailla. Hyvän hallinnon takeilla tarkoitetaan paitsi vaatimuksia asianmukaisesta ja viivytyksettömästä viranomaistoiminnasta myös yksilön ennakkollista oikeusturva ilmentäviä menettelyllisiä vaatimuksia. Asianmukaisen käsittelyn vaatimukseen on liitetty hallintomenettelylain mukainen palveluperiaate. Asiointi ja asian käsittely viranomaisessa on pyrittävä järjestämään siten, että hallinnossa asioiva saa asianmukaisesti hallinnon palveluita ja viranomainen voi suorittaa tehtävänsä tuloksellisesti. Hallintolakia koskevan hallituksen

¹³ Työpaperi. Kansainvälinen vertailu perus- ja vähimmäisturvaetuksista: Suomi, Alankomaat, Iso-Britannia, Ruotsi, Tanska ja Viro. Saatavilla osoitteessa: <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-943-6>

esityksen¹⁴ mukaan asiakasnäkökulman korostaminen ja viranomaistoiminnan tuloksellisuuden parantaminen ovat olleet hallinnon kehittämisen keskeisiä painopistealueita. Palveluperiaate ja viranomaisen tehtävien tuloksellinen hoitaminen merkitsevät sitä, että asioinnin tulisi voida tapahtua sekä hallinnossa asioivan että viranomaisen kannalta mahdollisimman nopeasti, joustavasti ja yksinkertaisesti sekä kustannuksia säästään.

Ehdotusten mukaan Kansaneläkelaitos voisi saada pankki-tilitietoja sekä lääkärinlausuntoja- ja todistuksia nykyistä sujuvammin sähköisesti. Näiden ehdotusten myötä Kansaneläkelaitoksen palvelun laatu ja tehokkuus paranisivat merkittävästi. Ehdotukset edistävät siten hallintolain 7 §:n mukaista palveluperiaatetta ja palvelun asianmukaisuutta.

4.2.2.2 Laillisuusvalvonta

Keskitytyn pankki- ja maksutilien tiedonvälitysjärjestelmän henkilötietojen käsitteilyssä on pyritty minimoimaan toimivaltaisten viranomaisten tietopyyntöjen muodostamaa riskiä. Toimivaltaisten viranomaisten tulee toteuttaa laissa säädetty lokijärjestelmä, joka seuraa rajapintojen kyselyitä. Saldo- ja tilitapahtumatietojen kohdalla tiedonluovuttajat saavat myös tiedon siitä, mikä viranomainen tietoja kysyy ja millä toimivaltuudella kysely on tehty.

Toimivaltaiset viranomaiset tekevät itse laillisuusvalvontaa tekemistään kyselyistä, ja Tulli välittää tarvittaessa lokitietoja toimivaltaisille viranomaisille tätä tarkoitusta varten. Tehdyistä tiedusteluista jää siten tieto myös toimivaltaisten viranomaisten omiin järjestelmiin mahdollistaen jälkkikäteisen valvonnan. Pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmää koskeva laillisuusvalvontaa on koordinoinut Tulli, joka on laatinut ohjeen pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmää koskevasta laillisuusvalvonnasta, joka koskee myös laissa säädettyjä toimivaltaisia viranomaisia.

Kansaneläkelaitoksessa laillisuusvalvontaa toteutetaan käyttöoikeushallinnalla sekä jälkkikäteellä tiedonhakujen valvonnalla. Jälkkikäteisellä valvonnalla voidaan varmistua myös jälkkikäteen siitä, kuka tietoa on kysynyt, millä toimivaltuudella ja mihin tarkoitukseen. Tiedonhakujärjestelmien käyttöä valvotaan osana Kansaneläkelaitoksen laillisuusvalvontaa laillisuusvalvontasuunnitelman mukaisesti. Laillisuusvalvontaa varten Kansaneläkelaitos voi pyytää Tullilta pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä annetun lain 7 §:n mukaisesti lokitietoja, jotka liittyvät sen oman toiminnan seurantaan ja valvontaan. Pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmän käytön laillisuusvalvonta tullaan toteuttamaan muun muassa käyttöoikeushallinnalla, jolloin jokaisella käyttöoikeutetulla on oma käyttäjätunnus, jolla kyselijä voidaan yksilöidä. Pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmän käyttöoikeus tulee rajata ainoastaan tietylle henkilöstöjoukolle. Lisäksi kyselyn tarkastaminen olisi varmistettu Kansaneläkelaitoksen sisäisten hyväksyntämenettelyjen mukaisesti.

Nykytilanteeseen verrattuna tietopyyntöjen laillisuusvalvonta paranisi merkittävästi. Kun nykytilanteessa tiedot toimitetaan verkkosovelluksissa, postitse tai sähköpostilla, pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmää hyödynnettäessä lokitiedot jääisivät järjestelmään useammassa rekisterissä. Tilitapahtumatietojen ja saldotiedon luovuttamisesta jäisi lokitieto tietoja välittävään koostavaan sovellukseen, tietoja pyytävän Kansaneläkelaitoksen järjestelmään sekä tiedonluovuttajan järjestelmään. Moninkertainen lokirekisteri parantaisi oleellisesti laillisuusvalvontaa.

¹⁴ HE 72/2002 vp, s. 61.

4.2.3 Vaikutukset Kansaneläkelaitokselle

Tietojen sähköinen välitys mahdollistaa Kansaneläkelaitoksen käsitellyprosessien sujuvoittamisen ja viranomaistyön tehokkuuden parantamisen. Muutosten arvioidaan vähentävän etuuden käsitellyyn liittyviä työvaiheita ja neuvontalanteita Kansaneläkelaitoksessa. Muutokset edellyttäisivät tietojärjestelmiä ja hakemuksia koskevaa muutostyötä.

Tietojen välitys pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä sähköisesti Kansaneläkelaitokselle sujuvoittaisi asiakkaiden etuusasioiden hoitamista, kun asiakkaille lähetettäväät lisäselvityspyyntöät vähentisivät. Samalla asiakkaiden yhteydenottotarve Kansaneläkelaitoksen asiakaspalvelun vähentyisi. Etuuskäsitellyssä tarvittavien tietojen saaminen sähköisesti tukisi myös osaltaan hallintolain mukaista Kansaneläkelaitoksen selvittämisvelvollisuutta ja lyhentäisi etuksien käsitellyaikoa.

Pankki- ja tilitietojen sähköinen saaminen ennaltaehkäisisi etuksien väärinkäytöksiä, kun Kansaneläkelaitoksella olisi mahdollisuus saada suoraan järjestelmästä tieto asiakkaan kaikista tiliestä, tilien saldoista ja varallisuudesta. Tiedonsaanti tilitapahtumista vähentäisi tilitapahtumiin liittyviä väärennyksiä ja siten myös takaisinperittävien etuksien ja väärinkäytöksiin liittyvien rikos- ja muutoksenhakuasioiden määrää. Tietosuojariskit vähentisivät, koska tiedonsiirto tapahtuisi turvallisen rajapinnan kautta. Samalla ratkaisu edistäisi Kansaneläkelaitoksen kokonaisdigitalisaatiota.

Tietojen saaminen perustoimeentulotuen käsitellyyn perusmenojen laskuttajilta edistäisi väärinkäytösepäilyjen tehokasta selvittämistä, kun esimerkiksi sähköyhtiöltä voitaisiin tarkistaa laskun aitous ilman asiakkaan suostumusta. Tietojen tarkistamiseen liittyvä oikeus voisi myös ehkäistä laskujen väärrentämiseen liittyviä väärinkäytöksiä.

Toimeentulotuen etuuskäsitelly nopeutuisi, kuin useimmissa tapauksissa Kansaneläkelaitoksella olisi käytettävissään riittävät ja oikeelliset tiedot etuusasian ratkaisemiseksi.

Toimeentulotuen hakijan asumista koskevan ilmoitusvelvollisuuden tiukentamisella ehkäistäisi Kansaneläkelaitoksen näkemyksen mukaan tehokkaasti perusteettoman toimeentulotuen myöntämistä ja mahdollisia väärinkäytöksiä.

Lääkärintodistusten ja -lausuntojen saaminen Kansaneläkelaitokselle suoraan Kannan kysely- ja välityspalvelun kautta sähköisesti vähentäisi merkittävästi päälekkäisten asiakirjojen saapumista eri kanavista ja sujuvoittaisi asiakkaiden asiointia ja etuushakemusten käsitellyä. Kansaneläkelaitokselle etuuskäsitellystä aihettuvat hallinnolliset kulut pienenisivät, kun prosessit tehostuisivat ja manuaalisen työn määrä vähensi merkittävästi. Tietojen siirtäminen sähköisen välityspalvelun kautta tehostaisi Kansaneläkelaitoksen selvitysvolvollisuutta etuksien toimenpanossa ja samalla etuksien hakeminen olisi jatkossa etuudensaajalle helpompaa, kun hakemuksen yhteydessä toimitettavien liitteiden määrä vähensi. Tietosuojariskit vähentisivät, koska tiedonsiirto tapahtuisi rajapinnan välityksellä. Samalla ratkaisu edistäisi Kansaneläkelaitoksen kokonaisdigitalisaatiota.

Suorakorvattavien taksimatkojen väärinkäytökset työllistävät Kansaneläkelaitosta merkittävästi. Taksimatkojen jälkikäteiset tarkistamiset sekä korvausten takaisinperinnät ja rikosprosesit aihettuvat monia työvaiheita. Esityksen mahdollistama suorakorvausoikeuden rajoittaminen vähentäisi mahdollisia väärinkäytöksiä, ja tämän myötä vähenisivät myös niihin liittyvät tehtävät, kuten korvauspäätösten tarkistaminen jälkikäteen, takaisinperintä ja rikosprosessiin liittyvät työt.

4.2.4 Vaikutukset Tullille

Esityksessä ehdotetaan säännöksiä, joissa säädettäisiin Kansaneläkelaitoksen oikeudesta tehdä kyselyjä pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmän avulla. Lakia pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä on ehdotettu muutettavaksi siten, että Kansaneläkelaitos lisättäisiin sen toimivaltaisia viranomaisia koskeviin säännöksiin.

Tulli vastaa valtiovarainministeriön ohjaussessa pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmän toteuttamisesta ja järjestelmän teknisestä kehittämisestä. Tulli koordinoi tilirekisterihanketta, jolla on rakennettu ja jolla kehitetään pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmää.

Tullin tilirekisterihankkeen mukaan uuden viranomaiskäyttäjän lisääminen pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmään ja koostavan sovelluksen käyttäjäksi edellyttää Tullilta yleisesti tiettyjä teknisiä toimenpiteitä. Tämän lisäksi Tullille voi aiheutua vaikutuksia uuden viranomaiskäyttäjän avustamisesta, opastamisesta ja tukemisesta esimerkiksi käyttöönottoon liittyviin teknisyksiin kuten testaukseen ja virheselvityksiin liittyen. Edellä mainittujen toimenpiteiden edellyttämä työmäärä on tämänhetkisen tiedon perusteella arvioitavissa 5–15 henkilöypäiväksi. Uuden viranomaiskäyttäjän avustamiseen ja tukemiseen liittyvä työmäärä on Tullin tilirekisterihankkeen mukaan arvioitavissa suuremmaksi kuin uuden viranomaiskäyttäjän tekninen lisääminen järjestelmään. Näiden yleisten toimenpiteiden lisäksi mahdollisia, nimenomaista Kansaneläkelaitokseen liittyviä muutos- ja toimenpidetarpeita tulee tarvittaessa arvioda tarkeimmin erikseen.

4.2.5 Vaikutukset luotto- ja maksulaitoksiin

Esityksessä ehdotetaan säännöksiä, joissa säädettäisiin Kansaneläkelaitoksen oikeudesta tehdä kyselyjä pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmän avulla. Luotto- ja maksulaitoksiin aiheutuu kustannuksia pankki- ja maksutilien valvontaa koskevan viranomaissääntelyn noudattamisesta, johon tämän esityksen mukaiset tietopyynnöt ehdotetaisiin sisältyväksi. Pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmään liittyminen on ollut luotto- ja maksulaitoksiin pakollista. Tiedon luovutuksessa hyödynnettäisiin olemassa olevaa rajapintaa ja olemassa olevia sanomatyyppejä. Olemassa olevan järjestelmän hyödyntämisen myötä tiedonluovuttajien ei enää tarvitsisi luo-vuttaa tietoja Kansaneläkelaitokselle sähköpostin välityksellä. Ehdotus vähentäisi myös tarvetta kahdenvälistille ratkaisuille tulevaisuudessa. Pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmän hyödyntämisen on arvioitu¹⁵ aiheuttavan kustannussäästöjä tiedonluovuttajille, jotka syntyvät kyselyiden keskitetyistä sähköistämisestä ja erityisesti manuaalisen työn merkittävästä vähennemisestä. Sujuvamman ja sähköisessä muodossa tapahtuvan tiedonvaihdon lisääntymisen arvioidaan pidemmällä aikaväillä tuovan kustannussäästöjä, koska tiedonvaihtoon kuluisi vähemmän työaikaa.

4.2.6 Vaikutukset hyvinvoittialueille

Ehdotetuilla muutoksilla ei olisi välistömiä vaikutuksia hyvinvoittialueiden ja Helsingin sosiaali- ja terveystoimien toimintaan. Väillisiä vaikutuksia voisi aiheutua kuitenkin vähäisessä määrin. Kansaneläkelaitokselle säädettävä oikeus tehdä kyselyjä pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmän avulla vähentäisi oletettavasti sellaisten henkilöiden perustoimeentulotuen hakemista, joiden tiliotietoissa olisi jotain salattavaa. On mahdollista, että tuen hakeminen näissä tilanteissa suoraan hyvinvoittialueen ehkäisevänä toimeentulotukena voisi lisääntyä. Hyvinvoittialue voi päättää ehkäisevän toimeentulotuen myöntämisestä ilman, että oikeus

¹⁵ HE 25/2025 vp, s. 59.

perustoimeentulotukeen on selvitetty Kansaneläkelaitoksessa ensin. Hyvinvoitointialueella on oikeus pyytää itsenäisesti henkilön tilitiedot nähtäväksi, mikäli tuen tarpeen arvointi sitä edellyttää. Tilitietojen toimittamiseen liittyvä muutos sekä terveydenhuollon matkakorvausten suora-korvausoikeuden rajoittaminen tietyissä tilanteissa voisi lisätä tarvetta neuvontaan hyvinvoitointialueilla, sillä asiakaskunta on toimeentulotuen osalta osin yhteistä ja osa terveydenhuollon matkoista kohdistuu hyvinvoitointialueen palveluihin. Näitä vaikutuksia voitaisiin vähentää huolehtimalla riittävästä tiedottamisesta muutoksen yhteydessä.

Lääkärinlausuntojen kysely Kansaneläkelaitokselle välityspalvelun kautta todennäköisesti vähentäisi todistusten kirjoittamiseen liittyvää päälekkäistä työtä myös hyvinvoitointialueilla.

4.2.7 Vaikutukset liikenteenharjoittajille ja tilausvälityskeskuksille

Ehdotus mahdollistaisi matkakorvausten suorakorvausoikeuden rajoittamisen tilanteissa, joissa Kela-taksin väärinkäytökset jatkuvat. Ehdotettu toimintamalli saattaisi aiheuttaa ongelmia erityisesti liikenteenharjoittajien näkökulmasta. Asiakkaalla olisi edelleen oikeus tilata taksi Kela-taksien tilausvälityskeskuksesta, mutta hän joutuisi maksamaan itse matkan kustannukset kokonaisuudessaan. Mahdollisen matkakorvauskseen asiakas voisi hakea jälkikäteen Kansaneläkelaitokselta. Mikäli asiakkaan maksuksia tai maksutapaa ei kartoitettaisi etukäteen ja asiakas valitsisi maksutavaksi laskun ja jättäisi laskun maksamatta, jäisi tappio maksamattomasta laskusta liikenteenharjoittajalle tai tilausvälityskeskukselle. Nykyisin tappio on enintään omavastuuksen verran. Mikäli suorakorvausoikeutta rajoitettaisiin eikä asiakas maksaisi laskua, muodostuisi tappioksi koko matkan hinta. Taksimatka voidaan kuitenkin maksaa myös käteisellä ja yleisimmillä maksu- ja luottokortteilla, jolloin tappiota ei syntyisi. Kielteisiä vaikutuksia lieventäisi se, että suorakorvausoikeuden rajoittamisen menettely olisi Kansaneläkelaitoksen hallittavissa ja seurattavissa. Kansaneläkelaitos tekisi aina tapauskohtaisesti päätöksen rajoitusmenettelyn alkamisesta ja myös sen päättymisestä. Kielteisten vaikutusten kohdentumiseen vaihtaisi Kela-taksia väärinkäyttävien henkilöiden pieni lukumäärä. Kela-taksia väärinkäyttäviä henkilöitä on syksyllä 2025 arvioitu olevan noin 600 henkilöä. Väärinkäytön vuoksi aiheutuvat vahingot voivat kuitenkin yksittäisen henkilön kohdalla olla merkittäviä. Kielteisiä vaikutuksia lieventäisi myös se, mikäli aiheettomien Kela-taksien tilaaminen vähentyisi niiden henkilöiden kohdalla, joiden suorakorvausoikeutta olisi rajoitettu.

4.2.8 Vaikutukset muutoksenhakuasteille

Ehdotusten arviodaan vähentävän väärinkäytöksistä johtuvia takaisinperintöjä. Näin ollen ehdotukset vähentäisivät jossain määrin päätösten poistamiseen liittyviä hakemuksia. Tämän vaiutuksen osalta vaikutustenarviointia täydennetään myöhemmin.

Esityksessä ehdotetaan etuuslaista poistettavaksi maininta muutoksenhakuelimen oikeudesta saada tietoja rahalaitoksilta. Muutoksenhakuelimen tiedonsaantioikeus perustuu lakiin oikeudenkäynnistä hallintoasioissa (808/2019, hallintoprosessilaki). Hallintoprosessilain 50 §:n mukaisesti hallintotuomioistuimella on oikeus pyynnöstä saada maksutta viranomaiselta salassapitostäällä estämättä kaikki asian ratkaisemiseksi välittämättömät tiedot ja asiakirjat. Muutoksenhakuelin saa siten Kansaneläkelaitokselta kaikki tarvittavat asiakirjat. Tarvittaessa muutoksenhakuelin voi määrätä viranomaisen esittämään tarpeellisen selvityksen.

4.2.9 Vaikutukset terveydenhuollelle

Esityksessä ehdotetaan Kansaneläkelaitoksen tiedonsaantioikeutta tarkennettavaksi, jotta etuushakemusten liitteiksi vaadittavat lääkärintodistukset- ja lausunnot olisivat nykyistä sujuvammin luovutettavaksi Kannan kysely- ja välityspalvelun kautta. Ehdotusten arviodaan vähentävän

tietojen luovuttamiseen liittyvää työtä, sillä Kansaneläkelaitoksen tiedonsaantioikeuden sisältö olisi nykytilaa selkeämpi.

4.2.10 Vaikutukset työnantajille

Mikäli työnantajien ei tarvitsisi lähetttää lääkärintodistuksia enää Kansaneläkelaitokselle, syntyi tästä Kansaneläkelaitoksen arvioiden mukaan myös työnantajille kokonaisuutena yhteensä yli miljoonaan säästöt. Työnantajan rooli työntekijän etuusasiassa selkeytyisi, kun työnantaja toimittaisi Kansaneläkelaitokselle vain etuushakemuksen. Työnantajan asiointi etuusasioissa yksinkertaistuisi ja helpottuisi. Työnantajalle lääkärintodistusten ja -lausuntojen lähetäminen Kansaneläkelaitokselle on aiheuttanut merkittävää hallinnollista työtä. Työnantajan sisäiset prosessit henkilöstö- ja taloushallinnon välillä selkeytyisivät. Työnantajille tulisi taloudellista säästöä myös siitä, että työterveyshuollon palvelujen tuottajat eivät enää veloittaisi työnantajilta maksuja todistusten välittämisestä Kansaneläkelaitokselle.

5 Muut toteuttamisvaihtoehdot

5.1 Vaihtoehdot ja niiden vaikutukset

Pankki- ja tilitietojen osalta valmistelun aikana on arvioitu seuraavia toteuttamisvaihtoehtoja:

	Vaihtoehdon kuvaus	Vahvuudet	Heikkoudet
1.	<p>Tilin asiakkuutta, saldoa, tilitapahtumatietoja, varallisuutta ja arvopapereita koskevan kyselyn voisi tehdä PMJ-järjestelmään, jos etuuden ratkaisija katsoisi tietojen olevan välttämättömiä etuuden ratkaisemiseksi.</p> <p>Virkavastuulla tehtävästä välttämättömyysharkinnasta tulisi tehdä kirjaus järjestelmään.</p>	<p>Yksityisyysdensuojan näkökulmasta malli toteuttaisi perustuslakivaliokunnan edellyttämää ennakkollista kontrollia välttämättömyyssedellytyksen kirjaamisen osalta (PeVL 21/2025 vp).</p> <p>Petos- ja väärennösriksia voitaisiin ehkäistä ennalta, sillä tilitietojen salaaminen tai muokkaaminen ei enää olisi mahdollista.</p> <p>Etuuden hakijan näkökulmasta asiointi Kansaneläkelaitoksen kanssa olisi sujuvampaa.</p> <p>Kansaneläkelaitoksen näkökulmasta hakemus voitaisiin ratkaista</p>	<p>Tiedonsaantioikeuden edellytykset eivät vastaai niitä elementtejä, joita perustuslakivaliokunta on lausunnoissaan PeVL 48/2018 vp ja PeVL 14/2002 vp edellyttänyt.</p>

		nopeammin ja hallinnollinen työ vähenisi.	
2.	<p>Kansaneläkelaitos voisi tehdä PMJ-järjestelmään ei-arkaluonteisia tietoja (tilin asiakkuus, saldo, varallisuus- ja arvopaperitiedot) koskevan kyselyn väittämättömyyssedellytyksellä.</p> <p>Lisäksi Kansaneläkelaitos voisi tehdä mahdollisesti arkaluonteisia tietoja sisältäviä tilitapahtumatietoja koskevan kyselyn väittämättömyyssedellytyksellä, mikäli etuuden hakija ei olisi ennakkolisesti kieltynyt kyselyn tekemistä. Mikäli hakija hakemuksen yhteydessä käyttäisi kielto-oikeuttaan, tulisi hänen itse toimittaa pyydetyt tiliotteet.</p> <p>Lisäksi Kansaneläkelaitos voisi tehdä arkaluonteisia tietoja sisältävän tilitapahtumatietoja koskevan kyselyn väittämättömyyssedellytyksellä, mikäli kyselylle asetettu viimesijaisuuden edellytys täytyisi. Tilitapahtumatietoja koskeva tietopyyntö olisi kytetty edellytykseen siitä, ettei riittäviä tietoja ja selvityksiä saada muutoin ja on perusteltua syytä epäillä etuuden hakijan antamien tietojen riittävyyttä tai luotettavuutta.</p>	<p>Malli toteuttaisi itsemääräämisoikeuden (kielto-oikeus) osalta niitä elementtejä, joita perustuslakivaliokunta on lausunnoissaan PeVL 48/2018 vp ja PeVL 14/2002 vp edellyttänyt.</p> <p>Petos-rikoksia voitaisiin ehkäistä ennalta, sillä tilien salaaminen ei enää olisi mahdollista.</p> <p>Väärennösrikokset vähenisivat.</p> <p>Etuuden hakijan näkökulmasta asiointi Kansaneläkelaitoksen kanssa olisi sujuvampaa.</p> <p>Kansaneläkelaitoksen näkökulmasta hakemus voitaisiin ratkaista nopeammin ja hallinnollinen työ vähenisi.</p>	<p>Tiliotteiden väärrentäminen olisi edelleen mahdollista niissä tilanteissa, joissa etuuden hakija käyttäisi kielto-oikeuttaan.</p> <p>Tämä vaihtoehto ei keventäisi/sujuvoittaisi toimeenpanoa niin paljon kuin vaihtoehto nro 1.</p>
3.	<p>Kansaneläkelaitos voisi tehdä PMJ-järjestelmään ei-arkaluonteisia tietoja (tilin asiakkuus, saldo, varallisuus- ja arvo-paperitiedot) koskevan kyselyn väittämättömyyssedellytyksellä.</p> <p>Lisäksi Kansaneläkelaitos voisi tehdä mahdollisesti arkaluonteisia tietoja sisältävän tilitapahtumatietoja koskevan kyselyn väittämättömyyssedellytyksellä, mikäli etuuden hakija antaisi kyselyn tekemiseen suostumuksen. Mikäli hakija ei antaisi suostumustaan, tulisi hänen itse toimittaa pyydetyt tiliotteet.</p> <p>Lisäksi Kansaneläkelaitos voisi tehdä arkaluonteisia tietoja sisältäviä</p>	<p>Malli toteuttaisi itsemääräämisoikeuden (suostumus) osalta niitä elementtejä, joita perustuslakivaliokunta on lausunnoissaan PeVL 48/2018 vp ja PeVL 14/2002 vp edellyttänyt.</p> <p>Petos-rikoksia voitaisiin ehkäistä ennalta, sillä tilien salaaminen ei enää olisi mahdollista.</p>	<p>Tiliotteiden väärrentäminen olisi edelleen mahdollista niissä tilanteissa, joissa asiakas ei antaisi suostumustaan.</p> <p>Malli ei keventäisi/sujuvoittaisi toimeenpanoa niin paljon kuin vaihtoehto nro 1.</p>

	<p>tilitapahtumatietoja koskevan kyselyn välttämättömyyssedellytyksellä, mikäli kyselylle asetettu viimesijaisuuden edellytys täytyisi. Tilitapahtumatietoja koskeva tietopyyntö olisi kytetty edellytykseen siitä, ettei riittäviä tietoja ja selvityksiä saada muutoin ja on perusteltua syytä epäillä etuuden hakijan antamien tietojen riittävyyttä tai luotettavuutta.</p>	<p>Väärennösrikokset vähenisivät.</p> <p>Etuuden hakijan näkökulmasta asiointi Kansaneläkelaitoksen kanssa olisi sujuvampaa.</p> <p>Kansaneläkelaitoksen näkökulmasta hakemus voitaisiin ratkaista nopeammin ja hallinnollinen työ vähensi.</p>	
4.	<p>Kansaneläkelaitos voisi tehdä PMJ-järjestelmään ei-arkaluonteisia tietoja (tilin asiakkuus, saldo, varallisuus- ja arvo-paperitiedot) koskevan kyselyn välttämättömyyssedellytyksellä.</p> <p>Lisäksi Kansaneläkelaitos voisi tehdä mahdollisesti arkaluonteisia tietoja sisältävän tilitapahtumatietoja koskevan kyselyn välttämättömyyssedellytyksellä, mikäli kyselylle asetettu viimesijaisuuden edellytys täytyisi. Tilitapahtumatietoja koskeva tietopyyntö olisi kytetty edellytykseen siitä, ettei riittäviä tietoja ja selvityksiä saada muutoin ja on perusteltua syytä epäillä etuuden hakijan antamien tietojen riittävyyttä tai luotettavuutta.</p>	<p>Yksityisyysdensuojan näkökulmasta mallista löytyvä ne keskeiset ennakkollisen kontrollin edellytykset, joita perustuslakivaliokunta on lausunnoissaan PeVL 48/2018 vp ja PeVL 14/2002 vp edellyttää.</p> <p>Arkaluonteisten tietojen osalta tiedonsaan-nin edellytykset olisivat samat kuin nykyisin.</p> <p>Petos-rikoksia voitaisiin ehkäistä ennalta, sillä tilien salaaminen ei enää olisi mahdollista.</p>	<p>Tilottideiden väärentäminen olisi edelleen mahdollista niissä tilanteissa, joissa tilitapahtumatietoja koskeva kyselyä koskevat edellytykset eivät täytyisi. Väärennysten mahdollisuus ei siiten juuri kaan vähensi nykyisestä, sillä väärennysten tunnistaminen on vaikeaa.</p> <p>Malli ei sujuvoittaisi toimeenpanoa eikä helppottaisi etuuksien hake mistä.</p> <p>Nykyiseen menettelyyn nähden merkitsisi kak sinkertaista käsittelyä Kansaneläkelaitok sessa.</p>

Hankkeen tavoitteiden toteutumisen näkökulmasta vaihtoehto 1. olisi ollut tehokkain ja vaikuttavin toteuttamistapa. Valmistelussa päädyttiin kuitenkin edistämään vaihtoehtoa 2., koska siinä on vaihtoehtoa 1. vahvempi ennakkokontrolli arkaluonteisiin tietoihin pääsylle. Myös vaihtoehdot 3. ja 4. ovat yksityisyysdensuojan näkökulmasta vahvoja vaihtoehtoja. 3. vaihtoehdossa ongelmalliseksi koettiin se, että se voisi luoda virheellisen käsityksen käsittelyn suostumuksen-varaisudesta. Suostumusten käyttöön viranomaistolanteissa liittyy tulkinnallisista epäselvyyksiä ja suostumukset saatetaan tulkita käsittelyn perusteeksi myös niissä tilanteissa, joissa käsittely perustuu lakiin. Lisäksi suostumuksen antaminen edellyttäisi hakijalta aktiivisia toimenpiteitä jokaisen hakemuksen yhteydessä. Vaihtoehto 4. ei toteutaisi hankkeen tavoitteita tehokkaalla

ja vaikuttavalla tavalla, sillä väärinkäytösten ehkäisy jäisi tässä vaihtoehdossa lähes täysin saavuttamatta. Lisäksi 4. vaihtoehdolla ei saavutettaisi säästöjä, sillä malli ei sujuvoitaisi Kansaneläkelaitoksen toimeenpanoa.

5.2 Ulkomaiden lainsäädäntö ja muut ulkomailta käytetyt keinot

5.2.1 Ruotsi

Försäkringskassan vastaa sosiaalivakuutuksen toimeenpanosta Ruotsissa lukuun ottamatta eläkeita.

Ruotsin sosiaaliturvaa koskevan lain socialförsäkringsbalkenin¹⁶ (myöhemmin sosiaalivakuutuskaari) 108 luvun 2 §:n mukaan Försäkringskassanin on päättävä korvauksen palauttamisesta, jos vakuutettu tai muu korvauksensaaja on aiheuttanut korvauksen virheellisen myöntämisen tai sen myöntämisen määrältään liian suurena antamalla väärästi tietoja tai laiminlyömällä tiedonanto- tai ilmoitusvelvollisuuden. Asetuksessa 2009:1174¹⁷ Försäkringskassanin tehtäväksi erikseen on osoitettu muun muassa virheellisten maksujen estäminen ja etuuksiin liittyvään rikollisuuden torjuminen. Lisäksi asetuksessa mainittuna tehtäväänä on muun muassa osallistua viranomaisten yhteiseen työhön vakavan ja järjestäytyneen rikollisuuden torjumiseksi sekä osallistua viranomaisten yhteiseen työelämärikollisuuden vastaiseen työhön.

Virheellisiä maksuja esiintyy Ruotsissa merkittävästi esimerkiksi asumistuessa, vanhempainrassa, sairauspäivärahassa, tilapäisessä vanhempainrähässä ja opintorahassa.¹⁸ Eri etuuksia koskevat säännöt ja ehdot vaikuttavat siihen, kuinka yleisiä virheelliset maksut ja etuuksiin liittyvä rikollisuus on. Tietyissä etuuksissa virhe syntyy usein jo hakemuksen tekemisen yhteydessä, kun taas toisissa etuuksissa yleensä vasta päättöksenteon jälkeen. Lähtökohtaisesti tällöin on kyse siitä, että etuusoikeuteen vaikuttavista jälkkäteisistä muutoksista ei ilmoiteta etuuden maksajalle.¹⁹

Försäkringskassan valvontatyön resurssit ovat pienentyneet vuosien myötä taloudellisista syistä. Försäkringskassan on tehnyt vähemmän tarkastusselvityksiä kuin aiempina vuosina, mutta toimenpiteisiin johtava osa on kasvanut. Myös muita viranomaisilta ja kunnilla tulleiden ilmoitusten lukumäärä on kasvanut. Lisäksi havaittujen virheellisten maksujen ja polisille tehtyjen ilmoitusten määrä on kasvanut.²⁰

Försäkringskassanin maksamat taloudelliset etuudet ja tuet kuuluvat avustuksiin liittyviä rikoksia koskevan lain (Bidragsbrottsslagen, 2007:612) soveltamisalaan. Lain mukaan avustusrikoksesta tuomitetaan henkilö, joka antaa väärästi tietoja tai ei ilmoita muuttuneista olosuhteista, joista hän on lain tai asetuksen mukaan velvollinen ilmoittamaan, ja siten aiheuttaa vaaran siitä, että taloudellinen etu tai tuki maksetaan virheellisesti tai sitä maksetaan liikaa.

Försäkringskassan hyödyntää digitalisaatiota muun muassa helpottaakseen oikeiden ja kattavien tietojen antamista etuuden hakemisen yhteydessä. Esimerkiksi sairauspäivärahassa on kehitetty

¹⁶ Socialförsäkringsbalken (2010:110)

¹⁷ Förordning (2009:1174) med instruktion för Försäkringskassan

¹⁸ [Omfattningen av felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen - ESV](#) ja [Målet att minska de felaktiga utbetalningarna från välfärdssystemen – en samlad analys av måluppfyllelsen för 2024](#), s. 32, viitattu 2.10.2025.

¹⁹ [Försäkringskassans årsredovisning 2024](#), s. 152, viitattu 2.10.2025.

²⁰ [Försäkringskassans årsredovisning 2024](#), s. 132, viitattu 2.10.2025.

digitaalisen asioinnin palveluja, minkä seurausena oikeiden tietojen ilmoittaminen on tullut asiakkaalle helpommaksi. Lomakkeita on kehitetty siten, että oikeiden tietojen ilmoittaminen etuutta haettaessa olisi helpompaa, samoin kuin muuttuneista olosuhteista ilmoittaminen. Lisäksi viestinnän keinoin Försäkringskassan on yritynyt nostaa selkeämmin esiin etuudensaajan velvollisuutta ilmoittaa muuttuneista olosuhteista. Vuonna 2024 takaisinperinnöstä 7 prosenttia oli seurausta Försäkringskassanin toiminnasta, kun taas vakuutettu oli aiheuttanut 84 prosenttia takaisinperinnöstä. Karkeasti arvioituna puolet takaisinperinnöstä, jotka vakuutettu on aiheuttanut, johtuivat siitä, ettei vakuutettu ole ilmoittanut muuttuneista olosuhteista. Försäkringskassan automatisoi osia käsittelyprosesseistaan tehokkuuden kasvattamiseksi, mutta myös päätösten oikeellisuuden varmistamiseksi.²¹

Sosialivakuutuskaaren tietojenkäsittelyä koskevaa lukua on muutettu vuoden 2024 alusta. Försäkringskassan ja eläkeviranomaisen Pensionsmyndigheten saavat käsitellä henkilötietoja, jos se on välttämätöntä virheellisten maksujen ja etuuksien liittyvän rikollisuuden ehkäisemiseksi, estämiseksi ja selvittämiseksi. Försäkringskassan ja Pensionsmyndigheten saavat myös käsitellä henkilötietoja, jos se on tarpeen tarkastustyön tilastointia varten.²²

Vuonna 2024 säädettiin laki, joka sisältää säännökset velvollisuudesta antaa tietoja mm. Försäkringskassanille (Lag 2024:307 om uppgiftsskyldighet för att motverka felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen samt fusk, regelöverträdelser och brottslighet i arbetslivet). Tiettyjen laissa mainittujen toimijoiden tulee antaa tieto toiselle toimijalle, jos tieto on tarpeen vastaanottavan toimijan säädösperusteisessa toiminnassa oikean päätöksentekopohjan varmistamiseksi ja virheellisten maksujen ehkäisemiseksi, havaitsemiseksi tai tutkimiseksi. Velvollisuus antaa tietoja koskee muun muassa Försäkringskassanin hallinnoimia etuuksia. Lisäksi laissa säädetään tietojen luovuttamisesta toimijalta toiselle työelämään liittyvien huijausten, säätörikkomusten ja rikollisuuden osalta.

Lisäksi vuonna 2025 tuli voimaan laki velvollisuudesta ilmoittaa lapsenhoidosta johtuvasta poissaolosta työstä. Lain tarkoituksesta on parantaa Försäkringskassanin mahdollisuksia väärinkäytösten selvittämiseen tilapäisen vanhempainrahan ja vanhempainrahan osalta. Laki sisältää säännökset työnantajan velvollisuudesta ilmoittaa lapsen hoidosta johtuvasta poissaolosta. Ilmoitus tehdään verohallinnolle, ja Försäkringskassan saa tiedot verohallinnolta. Försäkringskassanin näkemyksen mukaan sen mahdollisuudet toimia virheellisten maksujen estämiseksi ja etuuksiin liittyvän rikollisuuden estämiseksi ovat parantuneet tehtyjen säädösmuutosten myötä.²³

Försäkringskassanin näkemyksen mukaan viranomaisten yhteistyö muutoksiin valmistautumisen yhteydessä on lisänyt tietojenvaihtoa ja yhteisymmärrystä. Försäkringskassanin mukaan toimenpiteisiin ryhdytään aiempaa useammin, virheellisiä maksuja on havaittu enemmän ja poliisille on tehty enemmän ilmoituksia. Virheellisten maksujen määärä, jonka Försäkringskassan on estänyt ilmoitusten avulla, on kasvanut kolmella neljäsosalla vuoteen 2022 verrattuna, 877,5 miljoonaan euroon vuonna 2024.²⁴

²¹ [Försäkringskassans årsredovisning 2024](#), s. 153–164, viitattu 2.10.2025.

²² [Regeringens proposition 2023/24:29](#) s. 35, viitattu 2.10.2025

²³ <https://www.forsakringskassan.se/download/18.22814c2e194887717f964b/1740126851759/forsakringskassans-arsredovisning-2024.pdf>, s. 150, viitattu 3.10.2025. Lag (2024:1300) om uppgiftsskyldighet i fråga om frånvaro på grund av vård av barn.

²⁴ [Försäkringskassans årsredovisning 2024](#), s. 154–158, viitattu 2.10.2025 ja [Målet att minska de felaktiga utbetalningarna från välfärdssystemen – en samlad analys av måluppfyllelsen för 2024](#) s. 46.

Parhaillaan Ruotsissa selvitetään hallinnollisen seuraamusjärjestelmän mahdollisuutta ja mahdollisuutta etuuskieltoon. Tarkoitus on vahvistaa työtä etuusrikollisuutta vastaan ja saada rikokset selvitettyä tehokkaammin. Lisäksi on tarkoitus esittää, miten Försäkringskassanin toiminta etuusrikosten selvittämiseksi tulisi järjestää ja mitä rikoksentorjuntaan liittyviä valtuuksia sillä tulisi olla.²⁵ Samanaikaisesti tämän selvitystyön kanssa on vireillä digitalisaatiota koskeva selvitystyö rikosten ja virheellisten maksujen ehkäisemiseksi sosiaalivakuutuksen alalla. Selvityksessä tarkastellaan mahdollisuuksia lisätä digitalisaatiota sosiaaliturvan alalla, lähtökohtina sairauspäiväraha, vanhempainraha, tilapäinen vanhempainraha ja yleinen asumistuki sekä eläkeensaajan asumistuki. Tavoitteena on yhtäältä estää etuusrikoksia sekä virheellisiä maksuja ja toisaalta palvelta asiakkaita yksilöllisemmin ja tehostaa sosiaalivakuutusasioiden käsittelyä.²⁶

Försäkringskassanin näkemyksen mukaan sillä olisi tarvetta kattavammille tiedonsaantioikeuksille myös muita toimijoilta kuin viranomaisilta, kunnilta tai työttömyyskassoilta, erityisesti pankeilta, luottolaitoksilta ja maksupalveluja tarjoavilta yrityksiltä. Lisäksi se on nostanut esiin tarpeen saada laajemmin myös muita henkilöitä koskevia tietoja esimerkiksi mahdollisen yhteisäsumisen selvittämiseksi. Försäkringskassanin näkemyksen mukaan tiliotteiden avulla olisi mahdollista arvioida, asuuko tai oleskeleeko henkilö Ruotsin ulkopuolella, millä on merkitystä, kun arvioidaan oikeutta asumisperusteisiin etuksiin. Lisäksi tiliotteiden avulla olisi mahdollista saada tieto henkilön muista tuloista, jotka saattavat estää oikeuden etuuteen. Lisäksi tieto henkilön muista tuloista voisi Försäkringskassanin mukaan myös edesauttaa henkilön työkyvystä varmistumista.²⁷

Ruotsin hallitus on antanut eri viranomaisille tehtäväksi yhteisesti tehostaa työtä järjestäytynyt rikollisuutta vastaan muun muassa sosiaalivakuutuksen alalla. Tavoitteena on torjua rikollisuutta ja sulkea järjestäytynyt rikollisuus pois joiltakin hyvinvoinnin rikollisimmilta aloilta. Tavoitteena on lisätä ja nopeuttaa päätöksentekoa, kun kyse on esimerkiksi korvauksen maksamisen keskeyttämisestä.²⁸

Erityisesti avustajatoimintaan liittyvä korvausta (assistansersättning) koskeva rikollisuus on tunnettu ilmiö, joka on toistuvasti esillä viranomaisten työssä järjestäytynyt rikollisuutta vastaan. Useissa tapauksissa on kyse hoidon tarpeen liioittelusta, kuvitteellisista avustajista ja palkkojen palauttamisesta. Avustajakorvaukseen liittyvällä rikollisuudella on kytökseen konflikteihin liittyviin ampumisiin, terrorismin rahoitukseen ja taloudelliseen rikollisuuteen. Ruotsissa on viitteitä siitä, että järjestäytynyt rikollisuus käyttää systemaattisesti hyväksi maahanmuuttoon ja avustajakorvaukseen liittyviä sääntöjä.²⁹

Utbetalningsmyndigheten työskentelee tiiviisti Försäkringskassanin kanssa. Utbetalningsmyndighet on 1.1.2024 alkaen toiminut viranomainen, jonka tehtävä on ehkäistä, estää ja havaita hyvinvoittijärjestelmästä maksettavia virheellisiä maksuja tekemällä data-analyysejä ja tarkastuksia sekä vakiinnuttamalla käyttötilijärjestelmä. Laissa Utbetalningsmyndighetenin suorittamasta maksustarkastuksesta³⁰ säädetään tarkastuksista, joiden tarkoituksena on

²⁵ <https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2024/04/regeringen-utredar-effektivare-bekämpning-av-bidragsbrott/>, viitattu 2.10.2025.

²⁶ [Kommittédirektiv 2024:59](#), s. 1-2.

²⁷ [Försäkringskassans årsredovisning 2024](#), s. 151, viitattu 2.10.2025.

²⁸ [Uppdrag att kraftsamla mot organiserad brottslighet i välfärden](#), s. 1., viitattu 14.10.2025.

²⁹ [Strategisk rapport om hur personlig assistans och arbetsstillstånd otillbörligt och systematiskt utnyttjas av organiserad brottslighet](#), s. 3., viitattu 14.10.2025.

³⁰ Lag (2023:455) om Utbetalningsmyndighetens granskning av utbetalningar

ehkäistää, estää ja havaita hyvinvointijärjestelmistä maksettavia virheellisiä maksuja. Lisäksi laissa säädetään Utbetalningsmyndighetenin ilmoitusvelvollisuudesta.

Försäkringskassan osallistuu niin sanotun MUR-verkoston³¹ toimintaan. Verkosto koostuu 26 viranomaisesta, jotka tekevät yhteistyötä virheellisten maksujen ja etuuksien liittyvän rikollisuuden estämiseksi. Verkoston työ käynnistettiin vuonna 2019 Försäkringskassanin aloitteesta täydentämään muita yhteistyömuotoja ja tehostamaan etuuksien liittyvien rikosten ja hyvinvointijärjestelmien väärinkäytösten torjumista. Verkoston tehtävään on kehittää viranomaisten kykyä tunnistaa ja estää hyvinvointijärjestelmiin kohdistuvia väärinkäytöksiä ja rikoksia lyhyellä ja pitkällä aikavälillä. Sen tulee myös vaalia ja vahvistaa hyvinvointijärjestelmien legitimitettilä ja luottamusta. Verkostossa on useita työryhmiä, jotka käsittelevät erilaisia kysymyksiä, esimerkiksi edellytyksiä tietojen jakamiselle viranomaisten kesken, analyysimalleja rikosten uhan tunnistamiseksi, asenteita ja normeja sekä toimijalähtöistä yhteistoimintaa.³²

5.2.2 Norja

Arvioiden mukaan Norjan sosiaaliturvaviranomainen Nav (Arbeids- og velferdsforvaltingen) maksaa virheellisiä maksuja vähintään 5 miljardia kruunua vuodessa. Nav perii takaisin noin 1 miljardi kruunua vuosittain. Nav saa tietoansa ja ilmoittaa sosiaaliturvaan liittyviä petoksia noin 170 miljoonan kruunun edestä vuosittain. Tiettyllä Navin yksiköillä on laajennettu pääsy tietoihin, jos on perusteltua epäillä sosiaaliturvaa koskevaa petosta ja, jos tiedot ovat välittämättömiä.³³

Norjan sosiaaliturvaa koskevassa laissa (Lov om folketrygd) säädetään muun muassa siitä, mitä tietoja Nav voi hankkia ja missä tilanteissa se voi niitä hankkia. Nav voi hankkia tietoja esimerkiksi toimeksiantajalta muun muassa siitä, kuka on tehnyt työn ja onko tulot maksettu jonkun toisen tilille. Vuonna 2024 Nav teki ilmoituksen petosepäilyistä 346 henkilön kohdalla, yli 76 miljoonan kruunun summasta. Henkilöiden lukumäärä ja ilmoitettu rahasumma ovat pienentyneet vuonna 2024 vuoteen 2023 verrattuna.³⁴

Navin näkemyksen mukaan digitalisaation kehittyminen mahdollistaa käyttäjille yksinkertaisemmat menettelyt ja ehkäisee virheiden syntymistä. Samanaikaisesti järjestelmistä tulee haavoittuvampia. Navin väärinkäytöspuolella priorisoidaan aikaista puuttumista epäilyihin väärinkäytöksiin. Rahojen maksaminen keskeytetään ja virheelliset maksut vaaditaan takaisin korkoinen. Vain suurimmista ja vakavimmistaasioista tehdään ilmoitus poliisille.³⁵

Norjan sosiaaliturvaa koskevassa laissa (Lov om folketrygd) säädetään muun muassa siitä, että Navilla on oikeus saada tiedot, jotka ovat välittämättömiä etuuusoikeuden selvittämiseksi. Jos on syytä epäillä etuuden maksamiseen liittyvä lainvastaisuutta, Nav voi pyytää tiettyjä toimijoita antamaan sille tiedot, jotka ovat välittämättömiä virheellisten maksujen paljastamiseksi tai rajoittamiseksi. Navilla on oikeus vaatia myös muuta henkilöä kuin varsinaista etuudensaajaa koskevia tietoja. Eläkelaitokset, vakuutuslaitokset ja muut rahoituslaitokset voivat omasta

³¹ MUR on lyhenne nimistä ”Motståndskraft hos utbetalande och rättsvårdande myndigheter”

³² <https://www.forsakringskassan.se/myndigheter-och-samarbetspartner/samarbeten-och-samarbetspartner/initiativet-mur>, viitattu 17.11.2025.

³³ <https://www.nav.no/samarbeidspartner/trygdesvindel>, viitattu 3.10.2025.

³⁴ [Trygdemisbruk - nav.no](https://trygdemisbruk.nav.no), viitattu 3.10.2025.

³⁵ [Nav anmeldte trygdesvindel for 76 millioner i fjor - nav.no](https://trygdesvindel.nav.no), viitattu 3.10.2025.

aloitteestaan vaitiolovelvollisuuden estämättä luovuttaa Naville tiedon seikasta, joka on johtanut tai voi johtaa etuuden virheelliseen maksamiseen.

Nav saa usein vinkkejä ja ilmoituksia sosiaaliturvaan liittyvistä väärinkäytös- ja petosepäilyistä muita virastoilta.³⁶ Suurin osa ilmoituksista liittyy siihen, että henkilö ei ole ilmoittanut etuuskaudelle ajoittuvasta työskentelystään ja tulostaan. Tämän vuoksi henkilön saama etuus on ollut määärältään liian suuri tai etuuteen ei olisi ollut lainkaan oikeutta.³⁷

Navin näkemyksen mukaan ennakkolliset toimet, mukaan lukien järjestelmäkehitys, ovat tärkein keino vähentää virheellisiä maksuja ja petoksia. Asioiden käsitellyssä pyritään hyödyntämään entistä enemmän automaatiota. Lisäksi Navissa on pyritty kiinnittämään etuuskäsittelijöiden huomiota tiettyihin virheellisiin maksuihin ja väärinkäytöksiin viittaaviin ”vaarasignaaleihin”, jotta virheellisiä maksuja saataisiin estettyä. Nav katsoo, että jälkkäteisillä toimenpiteillä on vähemmän vaikutusta petosten ja virheellisten maksujen vähentämiseen, mutta niitä pidetään silti tärkeinä. Jälkkäteiset tarkastukset kasvattavat kiinnijäämisen riskiä, minkä lisäksi ne kasvattavat Navin tietotaitoa etuksiin liittyvien väärinkäytösten ja virheellisten maksujen osalta. Navin vuonna 2024 tekemän riskiarvion mukaan suurin riski virheellisille maksuille on sairausajan toimeentuloa turvaavassa vähimmäisetuudessa (arbeidsavklaringspenger) sekä työttömyyspäivärahassa.³⁸

5.2.3 Tanska

Udbetaling Danmark on viranomainen, joka maksaa etuksia Tanskassa. Udbetaling Danmarkin valvontastrategian tarkoitus on varmistaa, että valvonta ja seuranta tapahtuvat mahdollisimman varhaisessa vaiheessa, jotta virheellisten maksujen määrä ja niiden kesto vähenisivät mahdollisimman paljon.³⁹

Jos Udbetaling Danmark tarvitsee lisätietoja etuusoikeudesta varmistuakseen, se voi esimerkiksi hankkia tietoja muita viranomaisilta ja työttömyyskassoilta. Udbetaling Danmark tarkistaa, onko henkilö edelleen oikeutettu etuuteen esimerkiksi vastaanottamalla muita kuin arkaluonteisia henkilötietoja muita viranomaisilta ja yhdistämällä ne Udbetaling Danmarkin omiin tietoihin.⁴⁰ Udbetaling Danmarkia koskevassa laissa (LBK nr 1034, 02/09/2024) säädetään muun muassa tietojenvaihdosta. Udbetaling Danmark voi pyytää muita viranomaisilta ja työttömyyskassoilta välttämättömiä ei-arkaluonteisia henkilötietoja sekä saada ulkomaisilta viranomaisilta välttämättömiä ei-arkaluonteisia henkilötietoja valvontatarkoitukseen ilman henkilön tai työnantajan suostumusta yksittäisen tapauksen valvontaa varten tai käytettäväksi etuksien hakijoiden tai niiden saajien yleiseen valvontaan.

Udbetaling Danmark ja kunnat tekevät yhteistyötä varmistaakseen, että etuudet maksetaan oikein. Niillä on esimerkiksi velvollisuus ilmoittaa toisilleen, jos niillä on henkilön tilanteesta uusia tietoja, joilla voi olla merkitystä toiselle viranomaiselle, ja jos arvioidaan, ettei

³⁶ https://www.nav.no/_attachment/inline/730b59e0-39c2-489a-aba5-e35427d71c08:aa6303094869fc47aa20fb336fdecf90344f6940/Felles%20arsrapport%20for%20eta-teenes%20innsats%20mot%20arbeidslivskriminalitet%202024.pdf. 17, viitattu 3.10.2025.

³⁷ <https://www.nav.no/no/nav-og-samfunn/statistikk/fleire-statistikkområder/trygdemisbruk>, viitattu 3.10.2025.

³⁸ [Årsrapport 2024 Nav](#), s. 73, viitattu 3.10.2025.

³⁹ [Udbetaling Danmarks Årsrapport 2024](#), s. 12, viitattu 1.10.2025.

⁴⁰ [Sådan udfører Udbetaling Danmark kontrol med udbetaling af sociale ydelser](#), viitattu 15.10.2025.

viranomaisella itsellään ole kyseisiä tietoja.⁴¹ Udbetaling Danmarkilla ja kunnalla on henkilön etukäteissuostumuksella oikeus saada tieto siitä, onko Udbetaling Danmarkissa tai kunnassa aloitettu muita rahaetuksia tai taloudellisia tukia koskeva valvontatapaus ja mitä asiassa tutkitaan. Lisäksi tietyissä tilanteissa niillä on ilman henkilön suostumusta pääsy tietoihin siitä, että Udbetaling Danmarkissa tai kunnassa on aloitettu henkilöön liittyvä muita rahaetuksia tai taloudellisia tukia koskeva valvonta, mitä asiassa tutkitaan, tieto asian vaiheesta ja siitä, onko jokin valvonta-asia saatettu päättökseen viimeisten kuuden kuukauden aikana. Udbetaling Danmarkin ja kunnan on oma-aloitteisesti luovutettava toisilleen tietoja, jos tiedot ovat tarpeen sen selvittämiseksi, onko henkilö saanut rahaetuksia tai taloudellisia tukia perusteettomasti. Tietoja voidaan luovuttaa ilman henkilön suostumusta.

6 Lausuntopalaute

7 Säännöskohtaiset perustelut

7.1 Laki toimeentulotuesta annetun lain muuttamisesta

3 luku Menettely toimeentulotukiasioissa

17 §. Hakijan tietojenanto- ja ilmoitusvelvollisuus. Pykälän 1 momentissa säädetään tuen haki-
jan, hänen perheenjäsenensä ja elatusvelvollisensa sekä myös huoltajansa ja edunvalvojansa
tietojenantovelvollisuudesta. Toimeentulotuen luonteesta viimesijaisena etutena johtuu, että
tuen myöntäjän on hankittava ja saatava kaikki toimeentulotuen käsitellyn kannalta merkittävät
tiedot ja selvitykset tuen saajien olosuhteista. Kun toimeentulotukea saatetaan maksaa suhteellisen
pitkänkin aikaa ja kun hallinnollisesti saattaa olla tarkoituksenmukaista myöntää toimeen-
tulotukea kuukautta pidemmällekin aikavälille, on myös tarpeellista, että toimeentulotuen saa-
jalla on velvollisuus ilmoittaa olosuhteiden muutoksista, joilla on vaikutusta toimeentulotukeen.
Tästä velvollisuudesta on säädetty voimassa olevan pykälän 2 momentissa.

Pykälän 3 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että siinä nykyistä selkeämmin velvoitet-
taisiin 1 momentissa tarkoitettu henkilö toimittamaan tarvittavia selvityksiä. Ehdotetun 3 mo-
mentin mukaan edellä 1 momentissa tarkoitettu henkilö olisi lisäksi tarvittaessa velvollinen esit-
tämään selvitystä talouden erillisyydestä ja oleskelupaikasta.

Voimassa olevan 3 momentin perusteluiden⁴² mukaan selvitystilanne koskee tilanteita, joissa
eri sukupuolta olevien henkilöiden oletetaan olevan avoliitossa. Heteronormatiivinen avoliitto-
olettaman ongelmallisuuden vuoksi todetaan, että tässä esityksessä ehdotettu 3 momentti kos-
kisi henkilöiden sukupuolesta riippumatta kaikkia niitä tilanteita, joissa henkilöiden oletetaan
olevan avoliitossa. Tarvittaessa 1 momentissa tarkoiteltulta henkilöiltä on pyydettävä selvitystä
siitä, onko kyseessä avoliitto. Tällä on vaikutusta toimeentulotukilaskelman laativiseen ja tuen
määrään.

Toimeentulotuhakemuksen ratkaisemista varten tuen maksajan on selvitettävä yhteistalou-
dessa asuvat henkilöt sekä se, kuuluvatko henkilöt samaan perheeseen. Toimeentulotuki myön-
netään koko perheelle ja toimeentulotuen määrään vaikuttavat kaikkien perheenjäsenten tulot ja

⁴¹ <https://www.borger.dk/oekonomi-skat-su/Kontrol-sociale-ydelser-oversigt/Kontrol-sociale-ydelser-oplysninger>, viitattu 15.10.2025.

⁴² Hallituksen esitys HE 217/1997 vp, s. 25.

varat sekä menot. Jokaiselle perheenjäsenelle kuuluu myös oma toimeentulotuen perusosansa. Toimeentulotukilain 3 §:n mukaan perheellä tarkoitetaan yhteistaloudessa asuvia vanhempiä, vanhemman alaikäistä lasta, aviopuolisoita sekä kahta henkilöä, jotka elävät avioliitonomaissa olosuhteissa. Toimeentulotukea myönnettääessä kaikkia perheenjäseniä pidetään toimeentulotuen saajina tuen maksamispäivästä lukien. Erilaisissa tilanteissa tuen maksajan on arvioitava sitä, onko tosiasiallisesti kysymyksessä yhteistalous. Tarvittaessa asiakkaalta tulee pyytää lisäselvityksiä yhteistaloudesta tai avoliitosta. Arvioinnissa tulee ottaa huomioon esimerkiksi seuraavia seikkoja: asunnon koko, yhdessä asumisen kesto, keskinäiset tilisiirrot, muut asunnossa asuvat henkilöt, yhteinen asumishistoria, yhteiset lapset, erillään ilmoitetun asumisen tai puolison poste restante-merkinnän aikana syntyneet lapset, vuokrasopimuksesta ja vuokranmaksusta saadut selvitykset sekä muista asumisoloisuhdeista saadut tiedot.

Toimeentulotukilain 27 §:n mukaisesti toimeentulotuki myönnetään vain Suomessa vakinaisesti oleskelevalle hakijalle tai perheelle. Oleskelun tosiasiallinen luonne on selvitettävä yksilöllisesti jokaisen hakijan kohdalla. Oleskelun tosiasiallista luonnetta selvitettääessä tuen maksajan tulee vaatia ja saada selvitystä esimerkiksi hakijan ja tämän perheen olosuhteista, asumisesta, perheestä ja työskentelystä.

Toimeentulotukilain 14 a §:n 3 momentin mukaisesti, jos asiakas ei ole määräjäjassa täydentänyt hakemustaan tai esittänyt hyväksyttävää syytä täydennyksen viivästymiselle, päättö tehdään käytettävissä olevien tietojen pohjalta viivytyksettä, kuitenkin viimeistään seitsemäntäen arkipäivänä määräajan päättymisestä.

3 a luku Tietojen luovuttaminen viranomaisten välillä

18 a §. Kansaneläkelaitoksen tiedonsaantioikeus ja tietojen luovutusvelvollisuus. Pykälässä säädetään Kansaneläkelaitoksen tiedonsaantioikeudesta ja tietojen luovutusvelvollisuudesta. Pykälän rakennetta muutetaisiin siten, että pykälässä olisi nykyisen kolmen momentin sijasta seitsemän momenttia. Ehdotetuissa uusissa momenteissa säädetäisiin Kansaneläkelaitoksen oikeudesta saada rahalaitoksilta tietoja, jotka ovat välttämättömiä toimeentulotukea koskevan asian ratkaisemista varten.

Ehdotetun 4 momentin mukaan Kansaneläkelaitoksella olisi oikeus saada pyynnöstä salassapitostäällä ja muiden tiedon saantia koskevien rajoitusten estämättä maksutta käsiteltäväänä olevan asian ratkaisemista varten välttämättömät tili-, saldo ja varallisuustiedot rahalaitoksilta. Tiedonsaantioikeus koskisi tuen hakijan lisäksi muita perheeseen kuuluvia henkilöitä.

Tilitiedoilla tarkoitettaisiin pankkitilin IBAN-numeroa tai muuta yksilöintitunnusta, tilin avaamis- ja suljemispäivää sekä tilinhaltijuutta- ja käyttöoikeutta koskevia tietoja. Saldotiedolla tarkoitettaisiin pankki- ja maksutilillä kyselyn vastauksetkellä olevaa rahamäärää, josta on vähennetty mahdollinen katevarausta. Varallisuustiedoilla tarkoitettaisiin esimerkiksi arvopaperitietoja eli osakkeita, joukkovelkakirjoja, rahasto-osuuksia ja muita arvopapereita sekä muita varallisuutta koskevia tietoja. Nämä tiedot eivät ole valtiosääntöoikeudellisesti arkaluonteisia.

Ehdotetun 5 momentin mukaan Kansaneläkelaitoksella olisi oikeus saada pyynnöstä salassapitostäällä ja muiden tiedon saantia koskevien rajoitusten estämättä maksutta käsiteltäväänä olevan asian ratkaisemista varten välttämättömät tiedot rahalaitoksilta hakijan sekä muiden perheeseen kuuluvien tilitapahtumista, jollei hakija olisi kieltynyt tietojen pyytämistä. Ehdotetun 5 momentin perusteella Kansaneläkelaitoksen kyselyoikeus koskisi vain välttämättömiä tilitapahtumatietoja. Henkilön yksityiskohtaiset tilitapahtumatiedot riinnastuvat yksityiselämän suojan ydinalueelle kuuluihin arkaluonteisiin tietoihin. Pankkisalaisuuuden alaisia henkilötietoja ei voida luovuttaa viranomaisten käyttöön ilman riittävää ennakollista kontrollia. Ehdotuksen

mukaan ennakkollisena kontrollina toimisivat välttämättömyyskriteeri sekä hakijan oikeus halutessaan kielää Kansaneläkelaitoksen pääsy arkaluonteisiin tietoihin. Käytännössä hakija siis jokaisen hakemuksen sekä mahdollisen pääökseen korjaamista koskevan tilanteen ja takaisinperinnän yhteydessä valitsisi tilitapahtumatietojen toimittamisen tavan. Valinta koskisi tallöin tuon kyseisen hakemuksen tai pääökseen ratkaisemiseen tarvittavia tietoja, Halutessaan hakija voisi itse esittää tarvittavat selvitykset tilitapahtumista Kansaneläkelaitoksen tekemän pyynnön mukaisesti. Jos hakija ei tallöin toimittaisi pyydettyjä selvityksiä, toimeentulotukihakemus hyvähtäisiin. Kansaneläkelaitoksen tulisi informoida ja ohjeistaa hakijaa hakemisen yhteydessä näistä eri vaihtoehtoista sekä myös niiden seurauksista.

Ehdotetun 6 momentin mukaan Kansaneläkelaitoksella olisi oikeus saada pyynnöstä 5 momentissa tarkoitettut tiedot, jollei riittäviä tietoja ja selvityksiä muutoin saada ja on perusteltua syytä epäillä hakijan antamien tietojen riittävyyttä tai luottavuutta. Kansaneläkelaitos voisi siten esimerkiksi väärenellysepäilyn yhteydessä viimesijaisena keinona tiedustella tilitapahtumatietoja suoraan rahalaitoksilta. Viimesijaisen rahalaitostiedustelun edellytykset vastaisivat tallöin voimassa olevien etuuslakien rahalaitostiedustelua koskevaa sääntelyä, joka on kuvattu esityksen jaksossa 2.3.4.

Ehdotetun 7 momentin mukaan ennen 4–6 momenteissa tarkoitettun pyynnön esittämistä hakijalle olisi annettava siitä tieto. Hakijan informointi tapahtuisi hakemisen yhteydessä.

Toimeentulotuki on viimesijainen taloudellinen tuki, jota myönnetään vain, jos henkilöllä ei ole riittävästi muita tuluja tai varoja käytettävissään. Toimeentulotuki määräätään käytettävissä olevien tulojen ja varojen sekä huomioon otettavien menojen erotuksen perusteella. Toimeentulotuen määräytymisestä säädetään toimeentulotukilain 6 §:ssä ja tulojen ja varojen erotukseen liittyvästä laskelmasta toimeentulotukilain 13 §:ssä. Toimeentulotukilain 11 ja 12 §:n mukaan toimeentulotukea myönnettäessä huomioon otetaan henkilön ja perheenjäsenten käytettävissä olevat tulot ja käytettävissä olevat varat erikseen lainkohdissa säädetyn poikkeuksin. Varoilla tarkoitetaan esimerkiksi pankkitilillä olevia säästöjä ja rahasto-osuuksia. Toimeentulotuki on toimeentulotukilain 3 §:n mukaisesti perhekohainen etuus, joten Kansaneläkelaitoksen on saatava selvystä toimeentulotuen hakijan tilitapahtumatietojen lisäksi myös kaikkien hänen perheenjäsentensä tilitapahtumatiedoista. Ensimmäisen perustoimeentulotukihakemuksen liitteeksi vaaditaan tilitapahtumatiedot kaikilta perheenjäseniltä kaikista pankkitileistä kahdelta edeltävältä kuukaudelta. Myös jatkohakemusten liitteeksi vaaditaan tilitapahtumatiedot, mikäli se katsotaan välttämättömäksi hakemuksen ratkaisemiseksi. Tulojen ja varallisuuden lisäksi tilitapahtumista tarkistetaan myös menoja, kuten esimerkiksi kuukausittaisen vuokran maksamista. Lisäksi tilitapahtumista tarkistetaan puolisoiden välistä maksuliikennettä tilanteissa, joissa avoliitto on kiistetty. Tilitapahtumista seurataan myös mahdollisia taloudellisen aseman heikentämiseen liittyviä menoja eli isoja tilisiirtoja. Lisäksi tilitapahtumista voidaan todeta myös sellaisia tietoja, joita hakija ei ole ilmoittanut, mutta jotka on huomioitava perustoimeentulotukea käsiteltäessä. Tilitapahtumista voi selvitä esimerkiksi oleskelupaikka, ulkomailla oleskelu tai salattu avoliitto.

Toimeentulotukihakemuksen ratkaisemista varten tarvitaan seuraavat tiedot:

- tilinomistaja;
- tilinumero;
- tilitapahtumien ajanjakso;
- katkeamaton tilitapahtumaluettelo ja

- saldo.

Tieto tilinomistajasta vaaditaan, jotta voidaan varmistua, että tili on hakijan tai perheenjäsenen. Tilinumero vaaditaan tilin yksilöimiseksi. Tilitapahtumien ajanjakso on välttämätön tulojen huomioimisen näkökulmasta. Tilitapahtumista esille kävä tulo huomioidaan lähtökohtaisesti tulon maksupäivän mukaan. Tapahtumaluetelon tulee olla katkeamaton ja ehyt. Tilitapahtumien lisäksi saldo tieto vaaditaan aina kuukauden viimeiseltä päivältä, sillä kuukauden viimeisen päivän saldo huomioidaan varallisuutena.

18 e §. *Salassa pidettävien tietojen luovuttaminen Kansaneläkelaitoksen sekä vuokranantajien ja perusmenojen laskuttajien välillä.* Pykälässä säädetään Kansaneläkelaitoksen oikeudesta saada perustoimeentulotukiasian käsittelyn kannalta välttämättömiä vuokrasuhteeseen ja asumiseen liittyviä tietoja. Pykälään ehdotetun muutoksen myötä pykälässä säädetäisiin myös tietojen luovuttamisesta Kansaneläkelaitoksen ja toimeentulotuessa huomioitavien perusmenojen laskuttajien välillä, minkä johdosta pykälän otsikko muutettaisiin. Lisäksi pykälän rakennetta muutettaisiin siten, että 1 momenttiin lisättäisiin kaksi kohtaa.

Ehdotetun 1 momentin mukaan Kansaneläkelaitoksella olisi oikeus saada salassapitosäännösten ja muiden tiedon saantia koskevien rajoitusten estämättä maksutta käsittelyvänä olevan toimeentulotukihakemuksen ratkaisemista varten välttämättömät tiedot:

- 1) vuokrasuhteeseen ja asumiseen liittyvät tiedot vuokranantajalta ja asunto-osake- tai kiinteistöosakeyhtiöiltä sekä
- 2) muina perusmenoina huomioitavia tämän lain 7a ja 7b §:n mukaisia menoja koskevaan laskuun liittyvät tiedot laskuttajilta.

Ehdotetun 1 momentin 2 kohdan mukaisten tietojen pyytäminen suoraan laskuttajalta olisi välttämätöntä tilanteissa, joissa Kansaneläkelaitos selvittäisi väärinkäytösepäilyä ja olisi havainnut mahdollisen väärencyksen Kansaneläkelaitokselle toimitetussa laskussa. Tällä hetkellä menoja koskevia tietoja voidaan saada vain asiakastielain 64 §:ssä mainituilla tahoilta sekä toimeentulotukilain 18 e §:n mukaisesti vuokranantajalta, asunto-osake- tai kiinteistöosakeyhtiöiltä. Esimerkiksi sähköyhtiöltä ei voida tarkistaa sähkölaskun aitous ilman asiakkaan suostumusta.

Kansaneläkelaitoksella olisi pykälän 2 momentin perusteella velvollisuus ilmoittaa asiakkaalle tietojen luovutuksesta.

Toimeentulotuessa huomioitavista perusmenoista säädetään toimeentulotukilain 7 a ja b §:ssä. Perusmenoista huomioitavat maksut osoitetaan etuutta haettaessa Kansaneläkelaitokselle joko laskulla tai vuokrasopimuksella.

18 i §. *Tiedot pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä.* Pykälä olisi uusi ja siinä säädetäisiin Kansaneläkelaitoksen oikeudesta pyytää rahalaitoksilta pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä annetussa laissa tarkoitettuja tietoja. Pykälän mukaan Kansaneläkelaitoksella olisi oikeus pyytää pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä annetun lain (571/2019) 1 a §:ssä tarkoitetuista toimijoilta pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmän avulla mainitun lain 4, 6, 17 b ja 17 d §:ssä tarkoitettut tiedot, jos nämä tiedot olisivat välttämättömiä etuksien toimeenpanossa ja ehdotetussa 18 a §:ssä erikseen säädetty edellytykset tietojen pyytämiselle täytyisivät.

Ehdotettu 18 i § ei merkitsisi tiedon käsittelyn laajenemista Kansaneläkelaitoksessa. Ehdotetun sääntelyn piiriin kuuluvia tietoja pyydettäisiin Kansaneläkelaitokselle vain nykyisessä

laajuudessa ja vain silloin, kun käsitteily olisi etuuden lainmukaisen ja oikeellisen ratkaisun kannalta välttämätöntä. Välttämättömyysedellytyksen täyttävät tilanteet on kuvattu tyhjentävästi 18 a §:ää koskevien ehdotusten perusteluissa. Lisäksi ehdotetussa 18 a §:ssä säädetäisiin erikseen tiedonpääsyn portaitaisista edellytyksistä. Pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä annetun lain 1 b §:n mukaan järjestelmän tietoja voidaan luovuttaa ainoastaan kyseisessä laissa säädettyihin käyttötarkoituksiin. Tietoja ei saa käsitellä muuta kuin sitä tarkoitusta varten, jota varren tiedot on järjestelmästä luovutettu. Näin ollen Kansaneläkelaitoksella ei olisi oikeutta käytää järjestelmästä saatuja tietoja muiden sille säädettyjen tehtävien hoitamiseksi.

Tiedonsaantioikeus kohdistuisi pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä annetun lain 1 a §:n mukaisiin toimijoihin, vaikka tietojen antamisessa käytettäisiin Tullin ylläpitämää pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmää sekä koostavaa sovellusta. Tietopyynnöt toteutettaisiin lähettiläällä yksittäiset pyynnöt Tullin ylläpitämän järjestelmän kautta rahalaitoksiin. Edellytyksistä tietojen saamiselle säädetäisiin erikseen 18 a §:n 4–6 momenteissa. Pankki- ja maksutilejä koskevien kyselyjen käyttöönotto Kansaneläkelaitoksessa ennaltaehkäisisi etuksien väärinkäytöksiin liittyviä petos- ja väärennysrikoksia sekä etuksien virheellisiä maksuja. Etuksiin kohdistuvia väärinkäytöksiä ja virheellisten maksujen syitä on kuvattu esityksen jaksoissa 2.1 ja 2.2.

Pankki- ja maksutilejä koskevien kyselyjen käyttöönotto parantaisi tietosuojan toteutumista Kansaneläkelaitoksen tekemissä rahalaitostiedusteluissa. Nykyiseen menettelyyn liittyviä tietosuojariskejä on kuvattu esityksen jaksossa 2.3.4.

Pankki- ja maksutilejä koskevien kyselyjen käyttöönotto sujuvoitaisi merkittävällä tavalla myös etuuden hakijoiden asiointia Kansaneläkelaitoksen kanssa. Tilitapahtumia koskevien selvitysten toimittamiseen liittyviä vaikeuksia on kuvattu esityksen jaksossa 2.3.2.

Pankki- ja maksutilejä koskevien kyselyjen käyttöönotto tehostaisi myös Kansaneläkelaitoksen etuksien toimeenpanoa. Toimintamenoista saavutettavat säätöt on kuvattu esityksen jaksossa 4.1.1.

Voimassa olevan sääntelyn mukaan toimeentulotuen hakijan on liitettävä tilitapahtumia koskevat tiedot etuushakemukseen. Hallinnollisen taakan näkökulmasta ei ole tarkoitukseenmukaista pyytää etuuden hakijaa toimittamaan tietoja silloin, kun tieto olisi saatavilla luotettavasti ja tietyturvallisesti viranomaisten hyödyntämän kysely-yhdehyden välityksellä.

Kansaneläkelaitos käyttäisi tietoja etuusratkaisun oikeellisuuden ja lainmukaisuuden selvittämiseen ja varmentamiseen yksittäisissä tilanteissa, joissa se on välttämätöntä. Nämä tilanteet on kuvattu tyhjentävästi 18 a §:ää koskevan ehdotuksen perusteluissa. Tällöin käsiteltävät tiedot olisivat sellaisia, jotka etuuden hakijan tulisi myös itse ilmoittaa toimeentulotuesta annetun lain 17 §:n 1 momentin perusteella.

7.2 Laki yleisestä asumistuesta annetun lain muuttamisesta

7 luku Tietojen saaminen ja luovuttaminen

42 §. Tiedot asumistuen ratkaisemista varten. Pykälässä säädetään Kansaneläkelaitoksen oikeudesta saada tietoja asumistuen ratkaisemista varten. Pykälän rakennetta muutettaisiin siten, että pykälässä olisi nykyisen kahden momentin sijasta kolme momenttia. 2 momentista poistettaisiin maininta muutoksenhakuelimen oikeudesta saada tietoja rahalaitoksilta. Muutoksenhakuelimen tiedonsaantioikeus perustuu lakiin oikeudenkäynnistä hallintoasioissa (808/2019, hallintoprosessilaki). Hallintoprosessilain 50 §:n mukaisesti hallintotuomioistuimella on oikeus pyynnöstä

saada maksutta viranomaiselta salassapitosäännösten estämättä kaikki asian ratkaisemiseksi välittämättömät tiedot ja asiakirjat. Muutoksenhakuelin saa siten Kansaneläkelaitoksesta kaikki tarvittavat asiakirjat. Tarvittaessa muutoksenhakuelin voi määrättää viranomaisen esittämään tarpeellisen selvityksen. Lisäksi 2 momentin sisältöä muutettaisiin siten, että viimesijaisen rahalaitostiedustelun sijaan momentissa säädettäisiin tili-, saldo ja arvopaperitietojen pyytämisestä. Ehdotetussa 3 momentissa puolestaan säädettäisiin tilitapahtumatietojen pyytämisestä. Lisäksi ehdotettuun 3 momenttiin sisällytetään voimassa olevan 2 momentin mukainen säännös viimesijaisesta rahalaitostiedustelusta.

Ehdotetun 2 momentin mukaan Kansaneläkelaitoksella olisi oikeus saada pyynnöstä salassapitosäännösten ja muiden tiedon saantia koskevien rajoitusten estämättä maksutta käsiteltäväänä olevan asumistuen ratkaisemista varten välittämättömät tili-, saldo- ja arvopaperitiedot rahalaitoksilta. Tiedonsaantioikeus koskisi hakijan lisäksi muita ruokakuntaan kuuluvia henkilöitä.

Tilitiedoilla tarkoitettaisiin pankkitilin IBAN-numeroa tai muuta yksilöintitunnusta, tilin avamis- ja suljemispäivää sekä tilinhaltijuutta- ja käyttöoikeutta koskevia tietoja. Saldotiedolla tarkoitettaisiin pankki- ja maksutilillä kyselyn vastauhetkellä olevaa rahamääärää, josta on vähenetty mahdollinen katevaraus. Arvopaperitiedoilla tarkoitettaisiin arvo-osuustileistä annetun lain (827/1991) 2 §:ssä tarkoitettua arvo-osuustiliä ja arvopaperitileistä annetun lain (750/2012) 2 §:ssä tarkoitettua arvopaperitiliä koskevia tietoja. Nämä tiedot eivät ole valtiosääntöoikeudellisesti arkaluonteisia.

Ehdotetun 3 momentin mukaan Kansaneläkelaitoksella olisi oikeus saada pyynnöstä salassapitosäännösten ja muiden tiedon saantia koskevien rajoitusten estämättä maksutta käsiteltäväänä olevan asian ratkaisemista varten välittämättömät tiedot rahalaitoksilta hakijan sekä muiden ruokakuntaan kuuluvien tilitapahtumista, jollei hakija olisi kieltynyt tietojen pyytämistä tai, jollei riittäviä tietoja ja selvityksiä muutoin saataisi ja olisi perusteltua syytä epäillä hakijan antamien tietojen riittävyyttä tai luotettavuutta. Ennen pyynnön esittämistä hakijalle olisi annettava siitä tieto nykyiseen tapaan. Hakijan informointi tapahtuisi hakemisen yhteydessä.

Ehdotetun 3 momentin perusteella Kansaneläkelaitoksen kyselyoikeus koskisi välittämättömiä tilitapahtumatietoja. Henkilön yksityiskohtaiset tilitapahtumatiedot rinnastuvat yksityiselämän suojaan ydinalueelle kuuluviin arkaluonteisiin tietoihin. Pankkisalaisuuden alaisia henkilötietoja ei voida luovuttaa viranomaisten käyttöön ilman riittävää ennakkollista kontrollia. Ehdotuksen mukaan ennakollisena kontrollina toimisivat välittämättömyykskriteeri sekä hakijan oikeus halutessaan kielää Kansaneläkelaitoksen pääsy arkaluonteisiin tietoihin. Käytännössä hakija siis jokaisen hakemuksen sekä mahdollisen päätöksen korjaamista koskevan tilanteen ja takaisinperinnän yhteydessä valitsisi tilitapahtumatietojen toimittamisen tavan. Valinta koskisi tällöin tuon kyseisen hakemuksen tai päätöksen ratkaisemiseen tarvittavia tietoja, Halutessaan hakija voisi itse esittää tarvittavat selvitykset tilitapahtumista Kansaneläkelaitoksen tekemän pyynnön mukaisesti. Kansaneläkelaitoksen tulisi hakemisen yhteydessä informoida ja ohjeistaa hakijaa näistä eri vaihtoehtoista sekä myös niiden seurauksista. Mikäli Kansaneläkelaitos ei saisi hakijalta riittäviä tietoja ja selvityksiä ja Kansaneläkelaitoksella olisi perusteltua syytä epäillä toimitettujen selvitysten riittävyyttä tai luotettavuutta, voisi Kansaneläkelaitos viimesijaisena keinona tiedustella tilitapahtumatietoja suoraan rahalaitoksilta. Viimesijaisen rahalaitostiedustelun edellytykset vastaisivat tällöin voimassa olevien etuuslakien rahalaitostiedustela koskevaa sääntelyä, joka on kuvattu esityksen jaksossa 2.3.4.

Yleisen asumistuen käsitellyssä välittämättömiä ovat tilin asiakkuutta koskevat tiedot sekä tiedot tilin saldosta. Yleinen asumistuki on yleisestä asumistuesta annetun lain 4 §:n mukaiselle ruokakunnalle myönnettävä etuus, joten nämä tiedot vaaditaan yleisen asumistuen käsitellyssä etuuden hakijan lisäksi myös ruokakunnan jäseniltä. Tiedot ovat välittämättömiä etuuden

ratkaisussa huomioitavan omaisuuden ja tulojen selvittämiseksi luotettavalla tavalla. Etuuden ratkaisemisessa huomioon otettavista tulosta ja omaisuudesta säädetään yleisestä asumistuesta annetun lain 12 ja 13 §:ssä.

Yleisen asumistuen käsitellyssä välttämättömiä ovat myös luotettavat tiedot asumismenojen maksamisesta. Asumismenojen huomioimisesta säädetään yleisestä asumistuesta annetun lain 7 ja 9 §:ssä.

Yleisen asumistuen käsitellyssä välttämättömiä ovat myös luotettavat tiedot puolisoiden välistä maksuliikenteestä tilanteessa, jos yhteistalous on kiistetty. Avoliitosta säädetään yleisestä asumistuesta annetun lain 5 §:ssä.

Yleisen asumistuen käsitellyssä välttämättömiä ovat myös luotettavat tiedot henkilön ulkoilla oleskelusta. Suomessa asumisen vaatimuksesta säädetään yleisestä asumistuesta annetun lain 2 §:ssä. Henkilöä pidetään Suomessa asuvana, jos hän asumisperusteisesta sosiaaliturvasta rajat ylittävissä tilanteissa annetun lain (16/2019) mukaisesti asuu Suomessa.

Yleisen asumistuen käsitellyssä välttämättömiä voivat olla myös luotettavat tiedot henkilön oleskelusta Suomessa eri paikkakunnalla, kuin missä ilmoittaa olevansa, tilanteessa, jossa yhteistalous on kiistetty.

42 a §. Tiedot pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä. Pykälä olisi uusi ja siinä säädetäisiin Kansaneläkelaitoksen oikeudesta pyytää rahalaitoksilta pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä annetussa laissa tarkoitettuja tilin asiakkautta koskevia tietoja, saldotietoja sekä tilitapahtumatietoja. Pykälän mukaan Kansaneläkelaitoksella olisi oikeus pyytää pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä annetun lain (571/2019) 1 a §:ssä tarkoitetuista toimijoilta pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmän avulla mainitun lain 4, 6, 17 b ja 17 d §:ssä tarkoitettut tiedot, jos nämä tiedot olisivat välttämättömiä etuksien toimeenpanossa ja tämän lain 42 §:ssä erikseen säädettyt edellytykset tietojen pyytämiselle täytyivät.

Tiedonsaantioikeus kohdistuisi pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä annetun lain 1 a §:n mukaisiin toimijoihin, vaikka tietojen antamisessa käytettäisiin Tulliin ylläpitämää pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmää sekä koostavaa sovellusta. Tietopyynnöt toteutettaisiin lähetämällä yksittäiset pyynnöt Tullin ylläpitämän järjestelmän kautta rahalaitoksiin. Edellytyksestä tietojen saamiselle säädetäisiin ehdotuksen mukaan erikseen lain 42 §:ssä.

Ehdotettu 42 a § ei merkitsisi tiedon käsitellyn laajenemista Kansaneläkelaitoksessa. Ehdotetun sääntelyn piiriin kuuluvia tietoja pyydettäisiin Kansaneläkelaitokselle vain nykyisessä laajuudessa ja vain silloin, kun käsitteily olisi etuuden lainmukaisen ja oikeellisen ratkaisun kannalta välttämätöntä. Välttämättömyysedellytyksen täyttävätilanteet on kuvattu tyhjentävästi tiedonsaantioikeutta koskevan 42 §:n perusteluissa. Lisäksi 42 §:ssä säädetäisiin erikseen tiedonpääsyn portaitaisista edellytyksistä. Pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä annetun lain 1 b §:n mukaan järjestelmän tietoja voidaan luovuttaa ainoastaan kyseisessä laissa säädettyihin käyttötarkoituksiin. Tietoja ei saa käsitellä muuta kuin sitä tarkoitusta varten, jota varten tiedot on järjestelmästä luovutettu. Näin ollen Kansaneläkelaitoksella ei olisi oikeutta käyttää järjestelmästä saatuja tietoja muiden sille säädettyjen tehtävien hoitamiseksi.

Pankki- ja maksutilejä koskevien kyselyjen käyttöönotto Kansaneläkelaitoksessa ennaltaehkäisi etuksien väärinkäytöksiin liittyviä petos- ja vääreennösrikoksia sekä etuksien virheellisiä maksuja. Etuksiin kohdistuvia väärinkäytöksiä ja virheellisten maksujen syitä on kuvattu esityksen jaksoissa 2.1 ja 2.2.

Pankki- ja maksutilejä koskevien kyselyjen käyttöönotto parantaisi tietosuojan toteutumista Kansaneläkelaitoksen tekemissä rahalaitostiedusteluissa. Nykyiseen menettelyyn liittyviä tietosuojariskejä on kuvattu esityksen jaksossa 2.3.4.

Pankki- ja maksutilejä koskevien kyselyjen käyttöönotto helpottaisi myös hakijoiden asiointia sekä tehostaisi Kansaneläkelaitoksen etuuksien toimeenpanoa. Hallinnollisen taakan näkökulmasta ei ole tarkoituksemukaista pyytää etiudenhakijaa toimittamaan tietoja silloin, kun tieto olisi saatavilla luotettavasti ja tietoturvallisesti viranomaisten hyödyntämän kysely-yhteyden välityksellä. Kansaneläkelaitoksen toimintamenoista saavutettavat säätöt on kuvattu esityksen jaksossa 4.1.1.

7.3 Laki eläkkeensaajan asumistuesta annetun lain muuttamisesta

5 luku Tietojen saaminen, luovuttaminen ja salassapito

43 §. Tiedot asumistuen ratkaisemista varten. Pykälässä säädetään Kansaneläkelaitoksen oikeudesta saada tietoja asumistuen ratkaisemista varten. Pykälän rakennetta muutettaisiin siten, että pykälässä olisi nykyisen kahden momentin sijasta kolme momenttia. 2 momentista poistettaisiin maiminta muutoksenhakuelimen oikeudesta saada tietoja rahalaitoksilta. Muutoksenhakuelimen tiedonsaantioikeus perustuu lakiin oikeudenkäynnistä hallintoasioissa (808/2019, hallintoprosessilaki). Hallintoprosessilain 50 §:n mukaisesti hallintotuomioistuimella on oikeus pyynnöstä saada maksutta viranomaiselta salassapitosäännösten estämättä kaikki asian ratkaisemiseksi välittämättömät tiedot ja asiakirjat. Muutoksenhakuelin saa siten Kansaneläkelaitokselta kaikki tarvittavat asiakirjat. Tarvittaessa muutoksenhakuelin voi määrätä viranomaisen esittämään tarpeellisen selvityksen. Lisäksi 2 momentin sisältöä muutettaisiin siten, että viimesijaisen rahalaitostiedustelun sijaan momentissa säädetäisiin tili-, saldo- ja arvopaperitietojen pyytämisestä. Ehdotetussa 3 momentissa puolestaan säädetäisiin tilitapahtumatietojen pyytämisestä. Lisäksi ehdotettuun 3 momenttiin sisällytetäisiin voimassa olevan 2 momentin mukainen säännös viimesijaisesta rahalaitostiedustelusta.

Ehdotetun 2 momentin mukaan Kansaneläkelaitoksella olisi oikeus saada pyynnöstä salassapitosäännösten ja muiden tiedon saantia koskevien rajoitusten estämättä maksutta käsiteltäväänä olevan asumistuen ratkaisemista varten välittämättömät tili-, saldo- ja arvopaperitiedot rahalaitoksilta. Tiedonsaantioikeus koskisi hakijan lisäksi hänen avio- tai avopuolisoaan.

Tilitiedoilla tarkoitettaisiin pankkitilin IBAN-numeroa tai muuta yksilöintitunnusta, tilin avaamis- ja suljemispäivää sekä tilinhaltijuutta- ja käyttöoireutta koskevia tietoja. Saldotiedolla tarkoitettaisiin pankki- ja maksutilillä kyselyn vastaushetkellä olevaa rahamääriä, josta on vähennetty mahdollinen katevaraus. Arvopaperitiedoilla tarkoitettaisiin arvo-osuustileistä annetun lain (827/1991) 2 §:ssä tarkoitettua arvo-osuustiliä ja arvopaperitileistä annetun lain (750/2012) 2 §:ssä tarkoitettua arvopaperitiliä koskevia tietoja. Nämä tiedot eivät ole valtiosääntöoikeudellisesti arkaluonteisia.

Ehdotetun 3 momentin mukaan Kansaneläkelaitoksella olisi oikeus saada pyynnöstä salassapitosäännösten ja muiden tiedon saantia koskevien rajoitusten estämättä maksutta käsiteltäväänä olevan asian ratkaisemista varten välittämättömät tiedot rahalaitoksilta hakijan sekä hänen avio- tai avopuolisonsa tilitapahtumista, jollei hakija olisi kieltänyt tietojen pyytämistä tai, jollei riittäviä tietoja ja selvityksiä muutoin saataisi ja olisi perusteltua syytä epäillä hakijan antamien tietojen riittävyyttä tai luotettavuutta. Ennen pyynnön esittämistä hakijalle olisi annettava siitä tieto nykyiseen tapaan. Hakijan informointi tapahtuisi hakemisen yhteydessä.

Ehdotetun 3 momentin perusteella Kansaneläkelaitoksen kyselyoikeus koskisi välittämättömiä tilitapahtumatietoja. Henkilön yksityiskohtaiset tilitapahtumatiedot rinnastuvat yksityiselämän suojaan ydinalueelle kuuluviin arkaluonteisiin tietoihin. Pankkisalaisuuden alaisia henkilötietoja ei voida luovuttaa viranomaisten käyttöön ilman riittävää ennakollista kontrollia. Ehdotuksen mukaan ennakollisena kontrollina toimisivat välittämättömyykskriteeri sekä hakijan oikeus halutessaan kielää Kansaneläkelaitoksen pääsy arkaluonteisiin tietoihin. Käytännössä hakija siis jokaisen hakemuksen sekä mahdollisen päätöksen korjaamista koskevan tilanteen ja takaisinperinnän yhteydessä valitsisi tilitapahtumatietojen toimittamisen tavan. Valinta koskisi tällöin tuon kyseisen hakemuksen tai päätöksen ratkaisemiseen tarvittavia tietoja. Halutessaan hakija voisi itse esittää tarvittavat selvitykset tilitapahtumista Kansaneläkelaitoksen tekemän pyynnön mukaisesti. Kansaneläkelaitoksen tulisi hakemisen yhteydessä informoida ja ohjeistaa hakijaa näistä eri vaihtoehtoista sekä myös niiden seurauksista. Mikäli Kansaneläkelaitos ei saisi haki-jalta riittäviä tietoja ja selvityksiä ja Kansaneläkelaitoksella olisi perusteltua syytä epäillä toimitettujen selvitysten riittävyyttä tai luotettavuutta, voisi Kansaneläkelaitos viimesijaisena kei-nona tiedustella tilitapahtumatietoja suoraan rahalaitoksilta. Viimesijaisen rahalaitostiedustelun edellytykset vastaisivat tällöin voimassa olevien etuuksien rahalaitostiedusteliaa koskevaa säädetyä, joka on kuvattu esityksen jaksossa 2.3.4.

Eläkkeensaajan asumistuen käsittelyssä välittämättömiä ovat tilin asiakkuutta koskevat tiedot sekä tiedot tilin saldoista. Nämä tiedot vaaditaan eläkkeensaajan asumistuen käsittelyssä etuuden hakijan lisäksi myös hakijan puolisolta. Avio- tai avopuolisoille lasketaan yhteinen asumistuki puolisoiden tulojen ja yhden asunnon asumismenojen perusteella. Tiedot ovat välittämättömiä etuuden ratkaisussa huomioitavan omaisuuden ja tulojen selvittämiseksi luotettavalla tavalla. Etuuden ratkaisemisessa huomioon otettavista tulosta ja omaisuudesta säädetään eläkkeensaajan asumistuesta annetun lain 12 ja 13 §:ssä.

Eläkkeensaajan asumistuen käsittelyssä välittämättömiä ovat myös luotettavat tiedot asumismenojen maksamisesta. Asumismenojen huomioimisesta säädetään eläkkeensaajan asumistuesta annetun 5 ja 9 §:ssä.

Eläkkeensaajan asumistuen käsittelyssä välittämättömiä ovat myös luotettavat tiedot puolisoiden välistä maksuliikenteestä tilanteessa, jossa yhteistalous on kiistetty. Avoliitosta säädetään eläkkeensaajan asumistuesta annetun lain 4 §:ssä.

Eläkkeensaajan asumistuen käsittelyssä välittämättömiä ovat myös luotettavat tiedot henkilön ulkomailla oleskelusta. Suomessa asumisen vaatimuksesta säädetään eläkkeensaajan asumistuesta annetun lain 2 §:ssä. Henkilöä pidetään Suomessa asuvana, jos hän asumisperusteisesta sosiaaliturvasta rajat ylittävässä tilanteissa annetun lain (16/2019) mukaisesti asuu Suomessa.

Eläkkeensaajan asumistuen käsittelyssä välittämättömiä voivat olla myös luotettavat tiedot henkilön oleskelusta Suomessa eri paikkakunnalla, kuin missä hän ilmoittaa olevansa, tilanteessa, jossa yhteistalous on kiistetty.

Eläkkeensaajan asumistuen käsittelyssä välittämättömiä ovat myös luotettavat selvitykset siitä, jos henkilö on heikentänyt taloudellista asemaansa esimerkiksi lahjoittamalla omaisuuttaan tai muulla tavalla. Asumistuen epäämisestä tai alentamisesta näissä tilanteissa säädetään eläkkeensaajan asumistuesta annetun lain 18 §:ssä. Käytännössä luotettavan selvityksen hankkimiseksi Kansaneläkelaitoksen tulee selvittää tilitapahtumista isojen summien tilisiirrot.

43 a §. Tiedot pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä. Pykälä olisi uusi ja siinä säädetäisiin Kansaneläkelaitoksen oikeudesta pyytää rahalaitoksilta pankki- ja maksutilien valvonta-järjestelmästä annetussa laissa tarkoitettuja tilin asiakkuutta koskevia, saldotietoja sekä

tilitapahtumatietoja. Pykälän mukaan Kansaneläkelaitoksella olisi oikeus pyytää pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä annetun lain (571/2019) 1 a §:ssä tarkoitetuista toimijoilta pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmän avulla mainitun lain 4, 6, 17 b ja 17 d §:ssä tarkoitettut tiedot, jos nämä tiedot olisivat välittämättömiä etuksien toimeenpanossa ja tämän lain 43 §:ssä erikseen säädetty edellytykset tietojen pyytämiselle täytyisivät. Tiedonsaantioikeus kohdistuisi pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä annetun lain 1 a §:n mukaisiin toimijoihin, vaikka tietojen antamisessa käytettiäisiin Tulliin ylläpitämää pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmää sekä koostavaa sovellusta. Tietopyynnöt toteutettaisiin lähetämällä yksittäiset pyynnöt Tullin ylläpitämän järjestelmän kautta rahalaitoksiin. Edellytyksistä tietojen saamiselle säädettaisiin ehdotuksen mukaan erikseen lain 43 §:ssä.

Ehdotettu 43 a § ei merkitsisi tiedon käsittelyn laajemista Kansaneläkelaitoksessa. Ehdotetun sääntelyn piiriin kuuluvia tietoja pyydettäisiin Kansaneläkelaitokselle vain nykyisessä laajuudessa ja vain silloin, kun käsittely olisi etuuden lainmukaisen ja oikeellisen ratkaisun kannalta välittämätöntä. Välittämättömyysedellytyksen täyttävätilanteet on kuvattu tyhjentävästi tiedonsaantioikeutta koskevan 43 §:n perusteluissa. Lisäksi 43 §:ssä säädettaisiin erikseen tiedonpääsyn portaitaisista edellytyksistä. Pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä annetun lain 1 b §:n mukaan järjestelmän tietoja voidaan luovuttaa ainoastaan kyseisessä laissa säädettyihin käyttötarkoituksiin. Tietoja ei saa käsittää muuta kuin sitä tarkoitusta varten, jota varten tiedot on järjestelmästä luovutettu. Näin ollen Kansaneläkelaitoksella ei olisi oikeutta käyttää järjestelmästä saatuja tietoja muiden sille säädettyjen tehtäviien hoitamiseksi.

Pankki- ja maksutilejä koskevien kyselyjen käyttöönotto Kansaneläkelaitoksessa ennaltaehkäissi etuksien väärinkäytöksiin liittyviä petos- ja väärennösrikoksia sekä etuksien virheellisiä maksuja. Etuksiin kohdistuvia väärinkäytöksiä ja virheellisten maksujen syitä on kuvattu esityksen jaksoissa 2.1 ja 2.2.

Pankki- ja maksutilejä koskevien kyselyjen käyttöönotto parantaisi tietosuojan toteutumista Kansaneläkelaitoksen tekemissä rahalaitostiedusteluissa. Nykyiseen menettelyyn liittyviä tietosuojariskejä on kuvattu esityksen jaksossa 2.3.4.

Pankki- ja maksutilejä koskevien kyselyjen käyttöönotto helpottaisi myös hakijoiden asiointia sekä tehostaisi Kansaneläkelaitoksen etuksien toimeenpanoa. Hallinnollisen taakan näkökulmasta ei ole tarkoituksemukaista pyytää etuuden hakijaa toimittamaan tietoja silloin, kun tieto olisi saatavilla luotettavasti ja tietoturvallisesti viranomaisten hyödyntämän kysely-yhteyden välityksellä. Kansaneläkelaitoksen toimintamenoista saavutettavat säätöt on kuvattu esityksen jaksossa 4.1.1.

7.4 Laki pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä annetun lain muuttamisesta

2 luku Keskitetty automatisoitua tilitietojärjestelmää

3 §. Keskitettyä automatisoitua tilitietojärjestelmää käyttävät viranomaiset. Pykälässä säädetään automatisoidun tilitietojärjestelmän käyttäjistä. Pykälässä säädetään oikeudesta päästää järjestelmässä oleviin, lain 4 §:n mukaisesti luovutettuihin ja 6 §:n mukaisesti tallennettuihin tietoihin, jos se on välittämätöntä pykälässä lueteltujen tehtävien suorittamiseksi. Viranomaisten oikeus saada tietoja järjestelmän avulla perustuu muussa lainsäädännössä oleviin tiedonsaantioikeuksiin, eikä kyseessä ole siten tiedonsaantioikeutta koskeva säännös. Tiedon luovutuksesta teknisen rajapinnan avulla on katsottu tarpeelliseksi säättää erikseen, koska sähköinen tietojen luovuttaminen tapahtuisi yksityiseltä toimijalta viranomaiselle eikä julkisen hallinnon tiedonhallinnasta annetun lain (906/2019) 22 tai 24 § tule siten sovellettavaksi.

3 §:ää ehdotetaan muutettavaksi siten, että sen 11 kohdaksi lisättäisiin Kansaneläkelaitoksen oikeus saada teknisen rajapinnan avulla PMJ-lain 4 ja 6 §:ssä tarkoitettuja tilin asiakkuutta koskevia tietoja pankki- ja maksutilien tiedonhakujärjestelmän kautta. Kansaneläkelaitoksen oikeus saada pyynnöstä tilinhaltijatietoja pankki- ja maksutilien tiedonhakujärjestelmän kautta perustuisi toimeentulotuesta annetun lain 18 i §:n ja yleisestä asumistuesta annetun lain 42 a §:n ja eläkkeensaajan asumistuesta annetun lain 43 a §:n mukaisiin tarkoitukiin.

3 luku Keskitetty sähköinen saldo- ja tilitapahtumajärjestelmä

17 a §. Saldotietojen luovuttaminen teknisen rajapinnan avulla toimivaltaisille viranomaisille. Pykälässä säädetään saldotiedon välittämisestä ja luovuttamisesta teknisen rajapinnan avulla saldo- ja tilitapahtumajärjestelmästä toimivaltaisille viranomaisille. Viranomaisten oikeus saada tietoja järjestelmän avulla perustuu muussa lainsäädännössä oleviin tiedonsaantioikeuksiin, eikä kyseessä ole siten tiedonsaantioikeutta koskeva säännös. Tiedon luovutuksesta teknisen rajapinnan avulla sähköisestä saldo- ja tilitapahtumajärjestelmästä on katsottu tarpeelliseksi säätää erikseen, koska sähköinen tietojen luovuttaminen tapahtuisi yksityiseltä toimijalta viranomaiselle eikä julkisen hallinnon tiedonhallinnasta annetun lain (906/2019) 22 tai 24 § tule siten sovellettavaksi.

17 a §:ää ehdotetaan muutettavaksi siten, että sen 9 kohdaksi lisättäisiin Kansaneläkelaitoksen oikeus saada teknisen rajapinnan avulla saldotietoja keskitetyn saldo- ja tilitapahtumajärjestelmän kautta. Kansaneläkelaitoksen oikeus saada pyynnöstä saldotietoja keskitetyistä sähköisestä saldo- ja tilitapahtumajärjestelmästä perustuisi toimeentulotuesta annetun lain 18 i §:n ja yleisestä asumistuesta annetun lain 42 a §:n ja eläkkeensaajan asumistuesta annetun lain 43 a §:n mukaisiin tarkoitukiin.

17 c §. Tilitapahtuma- ja arvopaperitietojen luovuttaminen teknisen rajapinnan avulla toimivaltaisille viranomaisille. Pykälässä säädetään tilitapahtumatiedon ja arvopapereita koskevan tiedon välittämisestä ja luovuttamisesta teknisen rajapinnan avulla saldo- ja tilitapahtumajärjestelmästä toimivaltaisille viranomaisille. Viranomaisten oikeus saada tilitapahtuma- ja arvopapereita koskevia tietoja järjestelmän avulla perustuu muussa lainsäädännössä oleviin tiedonsaantioikeuksiin, eikä kyseessä ole siten tiedonsaantioikeutta koskeva säännös. Tiedon luovutuksesta teknisen rajapinnan avulla sähköisestä saldo- ja tilitapahtumajärjestelmästä on katsottu tarpeelliseksi säätää erikseen, koska sähköinen tietojen luovuttaminen tapahtuisi yksityiseltä toimijalta viranomaiselle eikä julkisen hallinnon tiedonhallinnasta annetun lain (906/2019) 22 tai 24 § tule siten sovellettavaksi.

17 c §:ää ehdotetaan muutettavaksi siten, että sen 9 kohdaksi lisättäisiin Kansaneläkelaitoksen oikeus saada teknisen rajapinnan avulla tilitapahtumatietoja keskitetyn saldo- ja tilitapahtumajärjestelmän kautta. Kansaneläkelaitoksen oikeus saada pyynnöstä saldotietoja keskitetyistä sähköisestä saldo- ja tilitapahtumajärjestelmästä perustuisi toimeentulotuesta annetun lain 18 i §:n ja yleisestä asumistuesta annetun lain 42 a §:n ja eläkkeensaajan asumistuesta annetun lain 43 a §:n mukaisiin tarkoitukiin.

7.5 Laki sairausvakuutuslain muuttamisesta

VII OSA ERINÄISET SÄÄNNÖKSET

19 luku Tietojen saamista ja luovuttamista koskevat säännökset

1 §. Oikeus tietojen saamiseen. Pykälään lisättäisiin uusi 6 momentti tiedoista, jotka Kansaneläkelaitos voisi 2 momentissa säädetystä huolimatta saada terveydenhuollossa varaamatta

etuuden hakijalle ensin mahdollisuutta itse toimittaa tietoja Kansaneläkelaitokselle. Kansaneläkelaitoksella olisi oikeus salassapitosäännösten ja muiden tiedon saantia koskevien rajoitusten estämättä saada etuuden ratkaisemista varten lääkäriltä tai muulta terveydenhuollon ammatti-henkilöstä annetussa laissa (559/1994) tarkoiteltulta ammatti-henkilöltä sekä potilaan asemasta ja oikeuksista annetun lain (785/1992) 2 §:n 4 kohdassa tarkoiteltulta terveydenhuollon toimin-tayksiköltä tiettyt todistukset ja lausunnot. Kansaneläkelaitos voisi saada tiedot esimerkiksi Kannan kysely- ja välityspalvelun kautta, ja nykytilasta pojeksen etuuden hakijalle ei tarvitsisi varata ensin mahdollisuutta itse toimittaa todistusta Kansaneläkelaitokselle. Lähtökohtaisesti tiedot esitetään Kansaneläkelaitoksen tiettyjen etuksien toimeenpanoa varten luodulla lomake-pohjilla. Terveydenhuollossa käytetään nykyisin yleisesti lomakepohjia lääkärintodistus A (SV 6), lääkärinlausunto B (SV 7), lääkärintodistus D (SV 10), todistus raskaudesta (SV 75) sekä lääkärinlausunto erityisraskausvapaan tarpeesta (SV 97).

Kansaneläkelaitoksella olisi oikeus saada lääkärinlausunto etuuden hakijan työkyvyttömyydestä sairauspäivärahahakemuksen ratkaisemiseksi. Sairausvakuutuslain 8 luvun 4 §:n 1 momentin mukaan vakuutetulla on oikeus sairauspäivärahaan ajalta, jona hän on estynyt tekemästä työtään sairaudesta johtuvan työkyvyttömyyden vuoksi. Kansaneläkelaitos arvioi lääkärinlausunnon perusteella, onko vakuutettu sairausvakuutuslain tarkoittamalla tavalla työkyvytön. Lääkärinlausunto työkyvyttömyydestä on välttämätön sairauspäivärahahakemuksen ja osasairauspäivärahahakemuksen ratkaisemiseksi. Lääkärintodistus elimen, kudoksen tai solujen irrottamisesta johtuvasta työstä poissaolosta on välttämätön luovutuspäivärahahakemuksen ratkaise-miseksi.

Kansaneläkelaitoksella olisi oikeus saada todistus lapsen sairaudesta tai vammasta aiheutuvasta sairaan lapsen sairaanhoitoon tai kuntoutukseen osallistumisesta. Erityishoitorahahakemuksen ratkaisemiseksi on välttämätöntä saada lääkärintodistus lapsen sairaudesta tai vammasta aiheutuvasta sairaan lapsen sairaanhoitoon tai kuntoutukseen osallistumisesta. Erityishoitorahan myöntäminen edellyttää, että lasta hoitava lääkäri katsoo vanhemman osallistumisen lapsen sairaanhoitoon tai kuntoutukseen tarpeelliseksi. Tällä hetkellä Kansaneläkelaitokselle ei ole erityis-hoitorahan ratkaisemiseksi mahdollista saada lapsen terveydentila koskevia selvityksiä suo-raan terveydenhuollostta, vaan vanhempi on toimittanut todistukseen Kansaneläkelaitokselle tai se on toimitettu terveydenhuollostta Kansaneläkelaitokselle hänen suostumuksellaan. Tervey-denhuollossa käytetään yleisimmin lääkärintodistusta D, johon lääkäri kirjaa erityishoitorahan ratkaisemiseksi välttämättömät tiedot lapsen terveydentilasta.

Kansaneläkelaitoksella olisi oikeus saada todistus raskaudesta. Sairausvakuutuslain 9 luvun 1 §:n mukaan vakuutetulla, jonka raskaus on kestnyt vähintään 154 päivää, on oikeus saada ras-kausrahaa. Todistus raskauden kestosta on välttämätön raskausraha-hakemuksen ratkaise-miseksi. Todistus raskaudesta olisi välttämätön myös erityisraskausraha-hakemuksen ratkaise-miseksi. Lisäksi erityisraskausraha-hakemuksen ratkaisemista varten Kansaneläkelaitoksella olisi oikeus saada työpaikan työterveyshuoitoa toteuttavan lääkärin taikka muun vakuutetun työolo-suhteet tuntevan lääkärin lausunto vakuutetun tai sikiön terveydelle aiheutuvasta sairaus-vakuutuslain 9 luvun 3 §:ssä tarkoitettusta vaarasta. Sairausvakuutuslain 9 luvun 3 §:n mukaan raskaanaolevalla vakuutetulla on oikeus erityisraskausrahaan, jos hänen työtehtäviinsä tai työ-oloihinsa liittyvä kemiallinen aine, säteily tai tarttuva tauti taikka muu vastaava seikka vaarantaa hänen terveytensä tai sikiön terveyden.

5 §. Tietojen luovuttaminen eräissä tapauksissa. Pykälän 1 momentin 5 kohdassa säädetään Kansaneläkelaitoksen oikeudesta antaa salassapitosäännösten ja muiden tiedon saantia koske-vien rajoitusten estämättä vakuutettuja koskevia tietoja matkojen yhdistypalvelua koskevan sopimuksen perusteella matkojen yhdistelyä suorittavalle. Pykälän mainitun momentin kohtaa ehdotetaan muutettavaksi siten, että siihen lisättäisiin myös säännös tietojen luovuttamisesta

matkojen yhdistelyä suorittavalle taholle niiden vakuutettujen osalta, joille matkakorvausta ei suoriteta sairausvakuutuslain 15 luvun 9 §:ssä tarkoitettua tilitysmenetelyä soveltavien palvelujen tuottajien välityksellä.

Ehdotettu tietojen luovutus koskisi niitä tilanteita, joissa suorakorvausoikeutta rajoitetaan tois-tuvien väärinkäytösten vuoksi.

Matkakustannusten korvaamisesta säädetään sairausvakuutuslain 4 luvussa. Matkakorvausta voidaan maksaa vain silloin, kun asiakas matkustaa julkiseen tai yksityiseen terveydenhuoltoon ja matkan syy on sairaus, raskaus, synnytys, Kansaneläkelaitoksen kuntoutus tai julkisen terveydenhuollon järjestämä kuntoutus.

Suorakorvausmenettelystä säädetään sairausvakuutuslain 15 luvun 9 §:ssä. Suorakorvausmenettelyssä kuljetuspalvelun tuottaja perii vakuutetulta omavastuuosuuden matkan hinnasta, jolloin matkakorvaus voidaan maksaa palvelun tuottajalle sen tekemän tilityksen perusteella erikseen sovittavalla tavalla. Suorakorvausmenettelyn soveltaminen edellyttää sopimusta palvelujen tuottajan ja Kansaneläkelaitoksen välillä. Suorakorvausmenettely on korvauksen maksamisen tapa. Suorakorvauksen rajoittamiseen ei siten liity oikeuden menetystä.

Suorakorvausoikeuden rajoittaminen edellyttäisi, että Kansaneläkelaitos havaitsisi korvauskäytettelyn yhteydessä, että asiakas on käyttänyt taksia muuhun kuin sairausvakuutuslain perusteella korvattaviin matkoihin. Käsittelijä tarkistaisi tällöin terveydenhuollossa sen, onko asiakkaalla ollut käyntiä terveydenhuollossa taksilla tehdyin matkan ajankohtana. Mikäli käyntiä ei olisi, käsittelijä kuului asiakasta ja tekisi tarkistusratkaisun tai oikaisisi päätöksen saadun selvityksen perusteella. Jos kyse olisi enimmäisestä väärinkäytöksestä, otettaisiin asiakkaan matkat Kansaneläkelaitoksessa seurantaan ja asiakasta ohjeistettaisiin Kela-taksin käytöstä ja korvausperusteista. Mikäli väärinkäytökset jatkuisivat tästä ohjeistuksesta huolimatta, voisi Kansaneläkelaitos harkita suorakorvausoikeuden rajoittamista. Mikäli väärinkäytöksiä olisi ollut pidemmältä ajanjaksolta ennen ehdotetun lainmuutoksen voimaantuloa, voisi suorakorvausoikeuden rajoittaminen alkaa heti lain voimaantultua. Suorakorvausoikeutta rajoitettaessa tilausvälijärjestelykeskukselle välitetäviin tietoihin lisättäisiin tieto asiakkaan suorakorvausoikeuden rajoittamisesta. Merkintä olisi hallinnollinen toimenpide, joka ei rajoittaisi asiakkaan oikeutta sairausvakuutuslain mukaiseen korvaukseen. Asiakkaalla olisi sitten edelleen oikeus tilata taksi Kela-taksien tilausvälijärjestelykeskuksesta, mutta hän joutuisi maksamaan itse matkan kustannukset kokonaisuudessaan palvelun tuottajalle ja hakemaan sairausvakuutuslain mukaista korvausta jälkikäteen. Tilausvälijärjestelykeskuksen välittäjä kertoisi tämän asiakkaalle tilauspuhelussa. Suorakorvauslainsäädäntöön rajoittamisen myötä asiakkaan taksimatkan matkakorvauksen hakeminen olisi verran nollaista esimerkiksi julkisella liikenteellä tai omalla autolla tehtyihin matkoihin.

Suorakorvausoikeuden rajoittamista koskevan merkinnän poistaminen voitaisiin tehdä Kansaneläkelaitoksen harkinnan mukaan, mikäli väärinkäytöksiä ei tietyllä seurantaväillä enää ilmeisiä asiakkaan toimittamien hakemusten perusteella. Asiakas voisi myös itse esittää suorakorvausoikeuden rajoittamista koskevan tiedon poistamista, jolloin Kansaneläkelaitos tekisi harkinnan siitä, onko rajoitus mahdollista poistaa.

8 Voimaantulo

Ehdotetaan, että lait tulisivat voimaan pääosin 1.3.2027. Kuitenkin toimeentulotuen 17 ja 18 e § sekä sairausvakuutuslain 19 luvun 5 § tulisivat voimaan jo 1.9.2026.

9 Suhde muihin esityksiin

9.1 Esityksen riippuvuus muista esityksistä

Hallitus on antanut syysistuntokaudella 2025 hallituksen esityksen HE 116/2025 vp toimeentulotesta annetun lain, sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä annetun lain 64 §:n ja kuntouttavasta työtoiminnasta annetun lain 10 §:n muuttamisesta. Esityksessä ehdotetaan muutoksia muun muassa Kansaneläkelaitoksen rahalaitostiedusteluihin. Kyseinen esitys koskee toimeentulotuen käsittelyssä noudatettavaa rahalaitostiedustelun menettelyä ja edellytyksiä, joilla näin ollen kyseisellä esityksellä on kiinteä yhteys tämän esityksen 1. lakiidotukseen.

Lisäksi on huomioitava keväällä eduskuntaan menossa olevan Rahanpesulainsäädännön kokoaisuudistus -hanke (VM053:00/2024), jossa ehdotetaan muutoksia pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä annetun lain 3 §:ään. Kyseisellä esityksellä on kiinteä yhteys tämän esityksen 4. lakiidotukseen.

9.2 Suhde talousarvioesitykseen

Esitys liittyy valtion vuoden 2027 talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

10 Suhde perustuslakiin ja säättämisjärjestys

Ehdotettu säädely on merkityksellistä erityisesti perustuslain 10 §:ssä turvatuun yksityiselämään ja henkilötietojen suojaan kannalta. Ehdotettu säädely on merkityksellistä myös EU:n perusoikeuskirjan kannalta. EU:n perusoikeuskirjan 7 artiklassa turvataan yksityiselämän suoja ja 8 artiklassa jokaisen oikeus henkilötietojensa suojaan.

10.1 Kansallisen sääntelyliikkumavarant käyttö ja käyttötarkoitussidonnaisuus

Tässä esityksessä tarkoitettu henkilötietojen käsittely kuuluu tietosuoja-asetuksen soveltamisalan piiriin. Tietosuoja-asetusta sovelletaan lähtökohtaisesti kaikkein henkilötietojen käsittelyyn. Tietosuoja-asetuksessa tarkoitettuna kansallisena valvontaviranomaisena toimii tietosuojalain mukaisesti (1050/2018) tietosuojavaltuutettu. Henkilötietojen käsittelyä koskeva yleinen säädely EU:n yleisessä tietosuoja-asetuksessa on sisällöltään kattavaa ja yksityiskohtaista. Ehdotetulla sääntelyllä täydennetään ja täsmennetään tietosuoja-asetusta siltä osin kuin se kansallisen liikkumavarant puitteissa on mahdollista ja tarkoituksemukaista. Tietosuoja-asetusta tarkeata kansallinen lainsäädäntö on mahdollista silloin, kun tietosuoja-asetus nimenomaanestä jättää jäsenvaltioille kansallista sääntelyliikkumavaraa.

Perustuslakivaliokunta on esittänyt huomioita EU:n lainsäädännön ja kansallisen lainsäädännön suhteesta. Valiokunta on tulkintakäytännössään pitänyt tärkeänä, että siltä osin kuin EU:n lainsäädäntö edellyttää kansallista sääntelyä tai mahdollistaa sen, tätä kansallista liikkumavaraa käytettäessä otetaan huomioon perus- ja ihmisoikeuksista seuraavat vaativukset (ks. PeVL 25/2005 vp). Valiokunta on tämän johdosta painottanut, että hallituksen esityksessä on erityisesti perusoikeuksien kannalta merkityksellisen sääntelyn osalta syytä tehdä selkoa kansallisen liikkumavarant alasta (PeVL 26/2017 vp, s. 42, PeVL 2/2017 vp, s. 2, PeVL 44/2016 vp, s. 4).

Perustuslakivaliokunta on katsonut, että henkilötietojen suoja tulee ensisijaisesti toteuttaa tietosuoja-asetuksen ja kansallisen yleislainsäädännön nojalla. Myös sääntelyn selkeyden vuoksi kansallisen erityislainsäädännön säättämiseen tulee suhtautua pidättivästi ja rajata sellaisen säättäminen vain välittämättömään tietosuoja-asetuksen antaman kansallisen liikkumavarant

puitteissa (PeVL 14/2018 vp, s. 4–5.). Kansallisen erityislainsäädännön säätäminen tulee varata vain tilanteisiin, joissa se on yhtälältä sallittua EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen kannalta ja toisaalta välttämätöntä henkilötietojen suojan toteuttamiseksi (PeVL 2/2018 vp, s. 5).

Esityksessä käytettäisiin EU:n yleisen tietosuoja-asetukseen perustuvaa kansallista sääntelyliikkumavaraa siltä osin kuin se sisältää erityissäänöksiä henkilötietojen käsittelystä. Henkilötietojen käsittelylle on oltava EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen 6 artiklassa tarkoitettu käsittelyn yleinen oikeusperuste. Kansaneläkelaitoksen toimesta tapahtuvaan henkilötietojen käsittelyyn soveltuu oikeusperusteenä yleisen tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 1 kohdan c alakohta, jonka mukaan henkilötietojen käsittely on sallittua, kun se on tarpeen rekisterinpitääjän lakisääteisen velvoitteenvoudattamiseksi. Rekisteröidyn oikeudet tällaisessa käsittelyssä perustuvat tietosuoja-asetukseen. Kansallisen sääntelyliikkumavaran käyttö perustuu tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 3 kohtaan, jonka perusteella tietosuoja-asetuksen säänöksiä voidaan mukauttaa.

Ehdotettu sääntely perustuisi yleisen tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 2 kohdan valtuutukseen, joka mahdollistaa yleisen tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 1 kohdan c alakohdan täsmennämisen kansallisella lainsäädännöllä. Ehdotuksessa käytettäisiin yleisen tietosuoja-asetukseen perustuvaa kansallista sääntelyliikkumavaraa siltä osin kuin se sisältää erityissäänöksiä henkilötietojen käsittelystä. Henkilötietojen käsittely ei voi perustua suoraan edellä mainittuihin tietosuoja-asetuksen kohtiin, vaan tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 3 kohdan mukaisesti käsittelyn perustasta on säädetävä joko unionin oikeudessa tai rekisterinpitääjään sovellettavassa jäsenvaltion lainsäädännössä. Koska asiaa koskevaa unionin oikeutta ei ole, Kansaneläkelaitoksen lakisääteisten tehtävien yhteydessä tapahtuvasta henkilötietojen käsittelystä on säädetävä erikseen kansallisessa laissa.

Erityisten henkilötietoryhmien, kuten terveystietojen, käsittely on sallittua tietosuoja-asetuksen 9 artiklan 2 kohdan b alakohdan perusteella silloin, kun käsittely on tarpeen rekisterinpitääjän velvoitteiden voudattamiseksi sosiaaliturvan alalla siltä osin, kuin se sallitaan jäsenvaltion lainsäädännössä.

Perustuslakivaliokunta on kiinnittänyt erityistä huomiota sääntelytarpeeseen silloin, kun henkilötietoja käsittelee viranomainen. Viranomaisen tehtävä ja toimivaltuudet tulee kuvata lainsäädännössä niin, että henkilötietojen käsittelyn oikeusperusta ja tarkoitus voidaan perustellusti siitä johtaa toiminnan tavoite huomioon ottaen. (PeVL 14/2018 vp, s. 4).

Perustuslakivaliokunnan mielestä tietosuoja-asetuksen yksityiskohtainen sääntely, jota tulkitaan ja sovelletaan EU:n perusoikeuskirjassa turvattujen oikeuksien mukaisesti, muodostaa yleensä riittävän säännoispohjan myös perustuslain 10 §:ssä turvatun yksityiselämän ja henkilötietojen suojan kannalta. Valiokunnan käsityksen mukaan yleisen tietosuoja-asetuksen sääntely vastaa asianmukaisesti tulkittuna ja sovellettuna myös Euroopan ihmisoikeussopimuksen mukaan määrytyvä henkilötietojen suojan tasoa. Näin ollen erityislainsäädäntöön ei ole yleisen tietosuoja-asetuksen soveltamisalla enää valtiosääntöisistä syistä välttämätöntä sisällyttää kattavaa ja yksityiskohtaista sääntelyä henkilötietojen käsittelystä (PeVL 14/2018 vp, s.4).

Perustuslakivaliokunta katsoo myös, että säätelyn selkeyden vuoksi kansallisen erityislainsäädännön säätämiseen tulee jatkossa suhtautua pidättyvästi ja rajata sellainen säätäminen vain välttämättömään yleisen tietosuoja-asetuksen antaman kansallisen liikkumavaran puitteissa. Perustuslakivaliokunnan mielestä on kuitenkin selvää, että erityislainsäädännön tarpeellisuutta on arvioitava myös tietosuoja-asetukseen edellyttämän riskiperustaisen lähestymistavan mukaisesti kiinnittämällä huomiota tietojen käsittelyn aiheuttamiin uhkiin ja riskeihin. Mitä korkeampi riski käsittelystä aiheutuu luonnollisen henkilön oikeuksille ja vapaauksille, sitä perustellumpaa

on yksityiskohtaisempi sääntely. Tällä seikalla on erityistä merkitystä arkaluonteisten tietojen käsittelyn osalta. (PeVL 14/2018 vp, s. 5).

Kansaneläkelaitoksen tehtävä edellyttää laajamittaista henkilötietojen käsittelyä, joka merkitsee puuttumista luonnollisen henkilön yksityiselämän suojaan, ja johon liittyy riskejä henkilötietojen suojan kannalta. Tästä syystä ja koska kyse olisi viranomaisen tehtävään liittyvästä henkilötietojen käsittelystä, olisi tietojen käsittelystä säädettyä laissa nykyistä täsmällisemmin ja tarkkarajaisemmin.

Tilitapahtumien lisäämistä pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmään koskevilla laeilla 863/2025, 864/2025 ja 865/2025 on kansallisten tarpeitten takia laajennettu pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmän käyttötarkoituksia siitä, mitä rahanpesu- ja rahoitustietodirektiivit mahdollistavat. Vastaavasti myös Kansaneläkelaitoksen kohdalla järjestelmän käyttötarkoituksen laajentaminen tulisi olla mahdollista, jotta Kansaneläkelaitos ei joutuisi rakentamaan omia kahdenvälistä rajapintoja jokaisen luotto- ja maksulaitoksen kanssa.

Kansaneläkelaitoksen kyselyoikeus ei perustuisi rahanpesu- tai rahoitustietodirektiivin mukaihin perusteisiin vaan Kansaneläkelaitoksen kansallisii tehtäviin. Kyseessä olisi siten kansallisesta tarpeesta annettu sääntely, vaikka Kansaneläkelaitoksen käyttöoikeus kohdistuisi sähköisen saldo- ja tilitapahtumajärjestelmän ohella myös EU:n viidennen rahanpesudirektiivin ja rahoitustietodirektiivin edellyttämiä tietoja käsittelyyn automatisoitun tilitietojärjestelmään. Kansaneläkelaitoksen kyselyillä automatisoidun tilitietojärjestelmään olisi tarkoitus selvittää sitä, missä luotto- tai maksulaitoksissa hakijoiden asiakkuuksia on. Kansaneläkelaitos käyttäisi automatisoidun tilitietojärjestelmän tietoja saldo- ja tilitapahtumatietopyynnön kohdentamiseksi keskitetyssä saldo- ja tilitapahtumajärjestelmässä.

Tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 4 kohta mahdollistaa kansallisen liikkumavarhan, jonka perusteella voidaan lailla säätää henkilötietojen käsittelystä myös muuta kuin alkuperäistä käyttötarkoitusta varten. Näiden toimenpiteiden tulee kuitenkin olla välttämätömiä ja oikeasuhteisia tietosuoja-asetuksen 23 artiklan 1 kohdassa tarkoitettujen tavoitteiden turvaamiseksi. Ehdotettu sääntely on välttämätöntä ja oikeasuhteista 23 artiklan 1 kohdan e alakohdassa mainitun yleisen julkiseen etuun ja sosiaaliturvaan tarkoitettujen tavoitteiden turvaamiseksi. Sääntelyn katsoaan täytävän tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 4 kohdan vaativat yhteensopivalle käyttötarkoitukselle. Sähköisen saldo- ja tilitapahtumajärjestelmän ja keskityn automatisoidun tilitietojärjestelmän käyttö perustuisi samoihin perusteisiin ja näihin kahteen eri toiminnallisuuteen tehtäviien kyselyjen välillä olisi selkeä yhteys.

10.2 Rekisteröidyn oikeudet

Rekisteröidyn oikeudet ehdotetussa käsittelyssä perustuvat tietosuoja-asetukseen. Rekisteröityjen oikeuksista säädetään tietosuoja-asetuksen 15–22 artikloissa. Rekisteröidyllä on muun muassa oikeus saada tietoa henkilötietojensa käsittelystä ja saada pääsy tietoihin sekä oikeus vaatia, että häntä koskevat virheelliset tiedot oikaistaan. Lisäksi rekisteröidyn oikeuksia esitetään tällä esityksellä laajennettavaksi kielto-oikeudella. Rekisteröityjen oikeuksien laajentaminen on poikkeuksellista sosiaaliturvan toimeenpanoa koskevassa etuulainsäädännössä.

Itsemääräämisoikeus kiinnittyy perustuslakivaliokunnan mukaan useisiin perusoikeuksiin, erityisesti perustuslain 7 §:n säännöksiin henkilökohtaisesta vapaudesta ja koskemattomuudesta sekä 10 §:n säännöksiin yksityiselämän suoasta (PeVL 95/2022 vp, PeVL 4/2021 vp, HE 309/1993 vp, s. 46/II, PeVL 59/2002 vp, s. 3/II, PeVL 17/2006 vp, s. 2–3, PeVL 24/2010 vp, s. 3/I). Perustuslakivaliokunta on pitänyt tiedollista itsemääräämisoikeutta keskeisenä

henkilötietojen suojan kannalta (ks. esim. PeVL 95/2022 vp, PeVL 4/2021 vp, PeVL 23/2020 vp, s. 9, PeVL 2/2018 vp, s. 8).

10.3 Yksityiselämän ja henkilötietojen suoja

Arkaluonteiset tiedot ja välittämättömyysarvioointi

Perustusvaliokunta on antanut erityistä merkitystä luovutettavien tietojen luontelelle arkaluonteisina tietoina ja painottanut arkaluonteisten tietojen käsittelyn aiheuttamia uhkia. Perustuslakivaliokunta on tämän vuoksi kiinnittänyt erityistä huomiota siihen, että arkaluonteisten tietojen käsittely on rajattava täsmällisillä ja tarkkarajaisilla säänöksillä vain välittämättömään sääntelyyn, jonka on oltava tietosuoja-asetuksen mahdollistamissa puitteissa yksityiskohtaisista ja kattavia (PeVL 65/2018 vp, s. 45, PeVL 15/2018 vp, s. 40).

Yksityiselämän suojaan kohdistuvia kielteisiä vaikutuksia on tässä esityksessä pyritty rajoittamaan rajaamalla tiedonsaantioikeutta ja tietojen käsittelyn tilanteita. Ehdotukseen sisältyvästi tietojensaantikynnystä on korotettu sitomalla tietojensaantioikeus vain välittämättömään. Lisäksi tiedonsaantioikeuden piiriin kuuluvat tietosisällöt sekä välittämättömyyssedellytyksen täytymistä koskevat tilanteet on lueteltu lakielidotuksessa ja säänöskohtaisissa perusteluissa tyhjentävästi.

Esityksessä ehdotetaan Kansaneläkelaitokselle oikeutta tehdä tilitietoja koskevia kyselyjä pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmään. Järjestelmästä on nykyisin mahdollista saada tilin asiakkuutta koskevia tietoja. Tilin asiakkuutta koskevat tiedot eivät ole valtiosääntöoikeudellisesti arkaluonteisia tietoja. 1.6.2026 alkaen järjestelmästä voi kysyä myös saldo- ja tilitapahtumatietoja. Yksityiskohtaiset tilitapahtumatiedot voivat sisältää valtiosääntöoikeudellisesti arkaluonteisia tietoja.

Valiokunta on arvioinut, että mitä suurimmassa määrin yksityisten ihmisten maksuliikenne siirtyy käteisen rahan käytöstä pankkitilin välityksellä tapahtuvaan maksuliikenteeseen, sitä yksityiskohtaisemman kuvan henkilön yksityiselämästä voi muodostaa pankkitilin tilitapahtumista. Yksityiskohtaisista tilitapahtumista voi ilmetä suoraan jopa arkaluonteisia tietoja, kuten tietoja uskonnollisen yhdyskunnan jäsenyydestä tai terveydenhuoltopalvelujen käytöstä. Valiokunnan mielestä luonnonlisen henkilön yksityiskohtaiset tilitiedot rinnastuvat tämän vuoksi yksityiselämän suojan ydinalueelle kuuluviin arkaluonteisiin tietoihin (PeVL 48/2018 vp, s. 4).

Perustuslakivaliokunta on arvioinut vuosituhannen alussa sääntelyä, jossa Kansaneläkelaitoksella on oikeus salassapitosäännösten estämättä ja asianomaisen henkilön suostumuksesta riippumatta saada käsiteltävään olevan asian ratkaisemista varten välittämättömät tiedot rahalaitoksilta siitä lähtökohdasta, että sääntely merkitsee etuuden hakijan tai saajan pankkisalaisuuden murtamista. Tuolloin valiokunta pitää säättämijärjestyskysymyksenä viimesijaisuutta eli sitä, että tietopyntö oli kytketty edellytykseen, ettei riittäviä tietoja ja selvityksiä saada muutoin ja oli perusteltua sytä epäillä etuuden hakijan tai saajan antamien tietojen riittävyyttä tai luotettavuutta. Valiokunta edellytti myös, että ennen pyynnön esittämistä hakijalle tai saajalle oli annettava tieto siitä (PeVL 14/2002 vp, s. 4/II).

Perustuslakivaliokunta kiinnitti pankki- ja tilitietojen osalta antamassa lausunnoissa (PeVL 21/2025 vp) huomiota siihen, että arkaluonteisten tietojen käsittelyä koskevan sääntelyn valtiosääntöisen välittämättömyyssedellytyksen tulee olla lakiteknisesti toteutettu asianmukaisesti ja sen tulee myös tarkoittaa henkilötietojen käsittelyn rajoittamista riittävillä kontrollleilla välittämättömään.

Esityksessä ennakollisena kontrollina toimisi asiakkaan itsemääräämisoikeus kielto-oikeuden muodossa. Henkilötietojen käsitellyn perusteena sen sijaan toimisi kaikissa tilanteissa se kyseessä oleva etuuslain lainkohta, jonka nojalla tietoja pyydetään. Nämä perusteet on tyhjentävästi kuvattu esityksen säänöskohtaisissa perusteluissa.

Perustuslakivaliokunta on toistuvasti todennut, että tietojen suojaamista oikeudettomalta käytöltä ei voi perustaa vain rekisterinpitääjää tai tietojen käsitteilijää koskevan virkavastuuun varaan (PeVL 4/2021 vp, PeVL 65/2018 vp, PeVL 52/2018 vp, PeVL 51/2018 vp).

Voimassa olevan säätelyn mukaan hakijan on liittävä tilitapahtumia koskevat tiedot etuushakemukseen. Hallinnollisen taakan näkökulmasta ei ole tarkoituksenmukaista pyytää etuuden-hakijaa toimittamaan tietoja silloin, kun tieto olisi saatavilla luottavasti ja tietoturvallisesti viranomaisten hyödyntämän kysely-yhteyden välityksellä. Kansaneläkelaitos käyttäisi tietoja etuusratkaisun oikeellisuuden ja lainmukaisuuden selvittämiseen ja varmentamiseen yksittäisissä tilanteissa, joissa sen arvioitaisiin olevan välttämätöntä. Tällöin käsiteltävät tiedot olisivat sellaisia, jotka etuuden hakijan tulisi myös itse ilmoittaa.

Pankki- ja tilitietojen saaminen on joko hakijan itsensä toimittamana tai Kansaneläkelaitoksen hankkimana välttämätöntä etuusasian käsittelemiseksi. Kansaneläkelaitoksella on jo nykyisten toimivaltaisäännösten avulla laaja oikeus saada tilitapahtumatietoja tehtäviensä hoitamiseen. Ehdotettu muutos muuttaa vain sitä teknistä tiedon luovuttamistapaa, jolla Kansaneläkelaitos saa tietoja, eikä esitys siten lisää Kansaneläkelaitoksen toimivaltuksia näihin tietoihin pääsyyn.

Nykyiset tiedon keruun käytännöt ovat manuaalisia ja vievät paljon resursseja. Rahalaitoksiin kohdistuvat rahalaitostiedustelut tehdään sähköpostitse. Sähköposti ei ole turvallinen välityskanava. Pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmän hyödyntämisen myötä tietojenvälityksen tiesuoja, lokitiedot ja kyselyihin kohdistuva laillisuusvalvonta paranisivat.

Pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä annetun lain 17 e §:n mukaiset pyynnön yksilöintitiedot kontrolloivat tietopyyntöjä. Oikeus saada tietoja ja mahdollisuus tehdä niitä koskevia tietopyyntöjä keskitetyistä sähköisestä saldo- ja tilitapahtumajärjestelmästä on ainoastaan sellaisella toimivaltaisena viranomaisena henkilöstön jäsenellä, joka on nimetty ja valtuutettu suorittamaan näitä tehtäviä. Toimivaltaisen viranomaisen on sähköistä tiedonhakujärjestelmäänsä hyödyntäen yksilöitäävä pyyntöä koskevan pankki- ja maksutilin IBAN-numero tai muu yksilöintitunnus, tiedon käyttötarkitus ja asian viitetiedot sekä säänökset, joiden nojalla se pyytää tietoa keskitetyistä sähköisestä saldo- ja tilitapahtumajärjestelmästä. Lisäksi on huomioitava, että 17 h §:n mukaan viranomaisen tietopyyntöjä koskevasta lokirekisteristä on käytävä ilmi myös keskitetyistä sähköisestä saldo- ja tilitapahtumajärjestelmästä tiedustelun suorittaneen henkilön ja sen määäränneen henkilön tunnistetiedot.

Henkilötietojen suojan toteuttamisen varmistamiseksi tilitapahtumatietojen luovuttaminen pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmään kautta on sidottu tietojen välttämättömyyteen toimivaltaiselle viranomaiselle laissa säädetyn tehtävän toteuttamiseksi ja tiedot luovuttavan luotto- tai maksulaitoksen tietopyynnön ennakkotarkastusmahdolisuuteen. Päätös tietojen pyytämisestä tehtäisiin Kansaneläkelaitoksessa riittävän korkealla tasolla ja ainoastaan tähän valtuutetut henkilöt voisivat pyytää tietoja. Tietojen luovuttamisesta jäisi lokitieto pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmään sekä tietoja pyytävän viranomaisen järjestelmään, jota voitaisiin käyttää viranomaisen laillisuusvalvonnassa. Tiedonluovuttajalla olisi mahdollisuus kieltyyä luovuttamasta tietoja, mikä mahdollistaa sen, että ulkopuolinen taho voi päätyä arvioimaan tietojen luovuttamisvelvollisuuden. Tilitapahtumatietojen luovuttamisen keskittäminen pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmään parantaisi henkilötietojen suojaaa vakiinnuttamalla tietojen

luovuttamiseen liittyvät menettelyt sekä luotto- ja maksulaitosten, että tietoja pyytävän Kansanelkelaitoksen puolella.

Kansanelkelaitoksessa tietopyyntöjen tekemistä ja käyttöoikeuksia valvotaan säännöllisesti. Jaksossa 4.2.2.2 on kuvattu kyselyiden laillisuusvalvonnan toteuttamista. Pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmän koskeva laillisuusvalvonta koordinoi Tulli, joka on laatinut ohjeen pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä koskevasta laillisuusvalvonnasta, joka koskee myös pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä annetussa laissa säädettyjä toimivaltaisia viranomaisia. Lisäksi tietosuojaavaltuutettu valvoon yleisesti tietosuoja-asetuksen soveltamista Kansanelkelaitoksen toiminnassa.

Edellä todettu huomioon ottaen Kansanelkelaitoksen tiedonsaannin edellytysten sisältämää välttämättömyyden kontolleja voidaan pitää asianmukaisina ja riittävinä.

Ehdotettu sääntely turvaisi etuksien lainmukaista ja oikeellista ratkaisemista ja vähentää etuksiin kohdistuvia rikoksia. Esitys turvaisi osaltaan myös etuksien tehokasta myöntämistä ja asiakkaiden asioinnin vaivattomuutta.

Rekisteritieto vähentää väärinkäytösepäilyjä. Tulorekisterin käyttöönnoton jälkeen vuonna 2019 havainnot väärinkäytösepäilyistä ovat vähentyneet selvästi, koska tieto etuuden hakijoiden tulosta ja tulojen muutoksista saadaan käyttöön reaalialkaiseksi. Tämä osoittaa, että luotettavan rekisteritiedon ansiosta virheellisten sosiaaliturvamaksujen muodostumista voidaan estää.

Väärinkäytösten selvittämistä on pidetty hyväksyttävänä tarkoituksesta tietojen luovuttamiselle viranomaisten välillä. Tämä tarkoitus on perustuslakivaliokunnan mielestä perusoikeusjärjestelmän kannalta hyväksyttävä peruste rajoittaa Kansanelkelaitoksen etuudensaajien yksityiselämän ja henkilötietojen suojaa (PeVL 1/2015 vp).

Hallitus katsoo, että esitys voidaan käsitellä tavallisessa lainsäätämiskäytössä. Koska esityksellä on suhde perustuslain 10 §:n mukaiseen yksityisyyslakivaliokuntaan, hallitus pitää kuitenkin suotavana, että esityksestä pyydetään perustuslakivaliokunnan lausunto.

Ponsi

Edellä esitetyn perusteella annetaan eduskunnan hyväksyttäviksi seuraavat lakihdotukset:

Laki

Laki toimeentulotuesta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan toimeentulotuesta annetun lain (1442/2997) 17 §:n 3 momentti, 18 e §:n otsikko ja 1 momentti,
sellaisina kuin ne ovat 17 §:n 3 momentti laissa 1023/2022 ja 18 e § laissa 1107/2016, ja
lisätään 18 a §:ään uusi 4–7 momentti ja uusi 18 i §, seuraavasti:

3 luku

Menettely toimeentulotukiasioissa

17 §

Hakijan tietojenanto- ja ilmoitusvelvollisuus

Edellä 1 momentissa tarkoitettu henkilö on lisäksi tarvittaessa velvollinen esittämään selviytystä talouden erillisyydestä ja oleskelupaikasta.

3 a luku

Tietojen luovuttaminen viranomaisten välillä

18 a §

Kansaneläkelaitoksen tiedonsaantioikeus ja tietojen luovutusvelvollisuus

Kansaneläkelaitoksella on oikeus saada pyynnöstä salassapitosäännösten ja muiden tiedon saantia koskevien rajoitusten estämättä maksutta käsiteltäväänä olevan asian ratkaisemista varten väittämättömät tili-, saldo- ja varallisuustiedot rahalaitoksilta. Tiedonsaantioikeus koskee tuen-hakijan lisäksi muita perheeseen kuuluvia henkilöitä.

Kansaneläkelaitoksella on oikeus saada pyynnöstä salassapitosäännösten ja muiden tiedon saantia koskevien rajoitusten estämättä maksutta käsiteltäväänä olevan asian ratkaisemista varten väittämättömät tiedot rahalaitoksilta koskien hakijan sekä muiden perheeseen kuuluvien tilipahtumia, jollei hakija ole kieltynyt tietojen pyytämistä.

Kansaneläkelaitoksella on oikeus saada pyynnöstä 5 momentissa tarkoitettut tiedot rahalaitoksilta, jollei riittäviä tietoja ja selvityksiä muutoin saada ja on perusteltua syytä epäillä hakijan antamien tietojen riittävyyttä tai luotettavuutta.

Ennen 4–6 momenteissa tarkoitettun pyynnön esittämistä hakijalle on annettava siitä tieto.

18 e §

Salassa pidettävien tietojen luovuttaminen Kansaneläkelaitoksen sekä vuokranantajien ja perusmenojen laskuttajien välillä

Kansaneläkelaitoksella on oikeus saada salassapitosäännösten ja muiden tiedon saantia koskeviin rajoitusten estämättä maksutta käsiteltäväänä olevan toimeentulotukihakemuksen ratkaisemista varten välittämättömät tiedot:

- 1) vuokrasuhteeseen ja asumiseen liittyvät tiedot vuokranantajalta ja asunto-osake- tai kiinteistösakeyhtiöiltä sekä
- 2) muina perusmenoina huomioitavia tämän lain 7 a ja 7 b §:n mukaisia menoja koskevaan laskuun liittyvät tiedot laskuttajilta.

18 i §

Tiedot pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä

Kansaneläkelaitoksella on oikeus pyytää pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä annetun lain (571/2019) 1 a §:ssä tarkoitetuista toimijoilta pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmän avulla mainitun lain 4, 6, 17 b ja 17 d §:ssä tarkoitettut tiedot jos nämä tiedot ovat välittämättömiä etuksien toimeenpanossa ja tämän lain 18 a §:ssä säädettyt edellytykset tietojen pyytämiselle täytyvät.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

2.

Laki

Laki yleisestä asumistuesta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan yleisestä asumistuesta annetun lain (938/2014) 42 §:n 2 momentti, sellaisena kuin se on laissa 242/2020, ja lisätään 42 §:ään, sellaisena kuin se on osaksi laeissa 242/2020 och 557/2022, uusi 3 momentti sekä uusi 42 a § seuraavasti:

7 luku

Tietojen saaminen ja luovuttaminen

42 §

Tiedot asumistuen ratkaisemista varten

Kansaneläkelaitoksella on oikeus saada pyynnöstä salassapitosäännösten ja muiden tiedon saantia koskevien rajoitusten estämättä maksutta käsiteltäväänä olevan asumistuen ratkaisemista varten välittämättömät tili-, saldo- ja arvopaperitiedot rahalaitoksilta. Tiedonsaantioikeus koskee hakijan lisäksi muita ruokakuntaan kuuluvia henkilöitä.

Kansaneläkelaitoksella on oikeus saada pyynnöstä salassapitosäännösten ja muiden tiedon saantia koskevien rajoitusten estämättä maksutta käsiteltäväänä olevan asian ratkaisemista varten välittämättömät tiedot rahalaitoksilta hakijan sekä muiden ruokakuntaan kuuluvien tilitapahtumista, jollei hakija ole kieltynyt tietoja pyytämistä tai, jollei riittäviä tietoja ja selvityksiä muutoin saada ja on perusteltua syytä epäillä hakijan antamien tietojen riittävyttä tai luotettavuutta. Ennen pyynnön esittämistä hakijalle on annettava siitä tieto.

42 a §

Tiedot pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä

Kansaneläkelaitoksella on oikeus pyytää pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä annetun lain (571/2019) 1 a §:ssä tarkoitetuista toimijoilta pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmän avulla mainitun lain 4, 6, 17 b ja 17 d §:ssä tarkoitetuista tiedot, jos nämä tiedot ovat välittämättömiä etuuksien toimeenpanossa ja tämän lain 42 §:n 2 ja 3 momentissa säädettyt edellytykset tietojen pyytämiselle täytyvät.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20.

3.

Laki

Laki eläkkeensaajan asumistuesta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan eläkkeensaajan asumistuesta annetun lain (571/2007) 43 §:n 2 momentti sellaisena
kuin se on osaksi laissa 230/2020,
lisätään 43 §:ään, sellaisena kuin se on osaksi laissa 230/2020 uusi 3 momentti sekä uusi 43
a § seuraavasti:

5 luku

Tietojen saaminen, luovuttaminen ja salassapito

43 §

Tiedot asumistuen ratkaisemista varten

Kansaneläkelaitoksella on oikeus saada pyynnöstä salassapitosäännösten ja muiden tiedon saantia koskevien rajoitusten estämättä maksutta käsiteltäväänä olevan asian ratkaisemista varten välttämättömät tili-, saldo- ja arvopaperitiedot rahalaitoksilta. Tiedonsaantioikeus koskee hakijan lisäksi hänen avio- tai avopuolisoaan.

Kansaneläkelaitoksella on oikeus saada pyynnöstä salassapitosäännösten ja muiden tiedon saantia koskevien rajoitusten estämättä maksutta käsiteltäväänä olevan asian ratkaisemista varten välttämättömät tiedot rahalaitoksilta hakijan sekä hänen avio- tai avopuolisonsa tilitapahtumista, jollei hakija ole kieltynyt tietoja pyytämistä tai, jollei riittäviä tietoja ja selvityksiä muutoin saada ja on perusteltua syytä epäillä asumistuen hakijan antamien tietojen riittävyyttä tai luottavuutta. Ennen pyynnön esittämistä hakijalle on annettava siitä tieto.

43 a §

Tiedot pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä

Kansaneläkelaitoksella on oikeus pyytää pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä annetun lain (571/2019) 1 a §:ssä tarkoitetuista toimijoilta pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmän avulla mainitun lain 4, 6, 17 b ja 17 d §:ssä tarkoitetuista tiedot, jos nämä tiedot ovat välttämättömiä etuuksien toimeenpanossa ja tämän lain 43 §:n 2 ja 3 momentissa säädettyt edellytykset tietojen pyytämiselle täytyvät.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

4.

Laki

Laki pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä annetun lain (571/2019) 3 §:n 10 kohta, 17 a §:n 8 kohta ja 17 c §:n 8 kohta, sellaisina kuin ne ovat laissa 863/2025, lisätään 3 §:ään, sellaisena kuin se on laissa 863/2025 uusi 11 kohta, 17 a §:ään, sellaisena kuin se on laissa 863/2025, uusi 9 kohta ja 17 c §:ään, sellaisena kuin se on laissa 863/2025, uusi 9 kohta seuraavasti:

2 luku

Keskitetty automatisoitua tilitietojärjestelmä

3 §

Keskitettyä automatisoitua tilitietojärjestelmää käyttävät viranomaiset

10) Rajavartiolaitoksella rikosten ennalta estämiseen, paljastamiseen ja selvittämiseen sekä syyteharkintaan saattamiseen rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annetun lain (108/2018) mukaisesti;

11) Kansaneläkelaitoksella toimeentulotesta annetun lain (1412/1997) 18 i §:n ja yleisestä asumistuesta annetun lain (938/2014) 42 a §:n ja eläkkeensaajan asumistuesta annetun lain (571/2007) 43 a §:n mukaisiin tarkoituksiin.

3 luku

Keskitetty sähköinen saldo- ja tilitapahtumajärjestelmä

17 a §

Saldotietojen luovuttaminen teknisen rajapinnan avulla toimivaltaisille viranomaisille

8) Puolustusvoimilla sotilastiedustelusta annetun lain 104 §:n ja sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta Puolustusvoimissa annetun lain 112 §:n mukaisiin tarkoituksiin;

9) Kansaneläkelaitoksella toimeentulotesta annetun lain 18 i §:n ja yleisestä asumistuesta annetun lain 42 a §:n ja eläkkeensaajan asumistuesta annetun lain 43 a §:n mukaisiin tarkoituksiin.

17 c §

Tilitapahtuma- ja arvopaperitietojen luovuttaminen teknisen rajapinnan avulla toimivaltaisille viranomaisille

8) Puolustusvoimilla sotilastiedustelusta annetun lain 104 §:n ja sotilaskurinpidosta ja rikos-
torjunnasta Puolustusvoimissa annetun lain 112 §:n mukaisiin tarkoituksiin;

9) Kansaneläkelaitoksella toimeentulotuesta annetun lain 18 i §:n ja yleisestä asumistuesta
annetun lain 42 a §:n ja eläkkeensaajan asumistuesta annetun lain 43 a §:n mukaisiin tarkoituk-
siin.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

5.

Laki

Laki sairausvakuutuslain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan sairausvakuutuslain (1224/2004) 19 luvun 5 §:n 1 momentin 5 kohta sellaisena kuin se on laissa 1203/2007 lisätään 19 luvun 1 §:ään sellaisena kuin se on osaksi laeissa 890/2006, 437/2010, 1230/2007, 249/2020, 1230/2013, 252/2015, 1329/2018 ja 784/2025 uusi 6 momentti seuraavasti:

VII OSA

ERINÄISET SÄÄNNÖKSET

19 luku

Tietojen saamista ja luovuttamista koskevat säädökset

1 §

Oikeus tietojen saamiseen

Sen estämättä, mitä 2 momentissa säädetään, Kansaneläkelaitoksella on oikeus salassapitösäännösten ja muiden tiedon saantia koskevien rajoitusten estämättä saada etuuden ratkaisevista varten lääkäriltä tai muulta terveydenhuollon ammattiinhenkilöistä annetussa laissa (559/1994) tarkoitettulta ammattiinhenkilöltä sekä potilaan asemasta ja oikeuksista annetun lain (785/1992) 2 §:n 4 kohdassa tarkoitettulta terveydenhuollon toimintayksiköltä lausunto etuuden hakijan työkyvyttömyydestä; todistus elimen, kudoksen tai solujen irrottamisesta; todistus raskaudesta; todistus lapsen sairaudesta tai vammasta aiheutuvasta sairaan lapsen sairaanhoitoon tai kuntoutukseen osallistumisesta; työpaikan työterveyshuoltoa toteuttavan lääkärin taikka muun vakuutetun työolosuhteet tuntevan lääkärin lausunto vakuutetun tai sikiön terveydelle aiheutuvasta sairausvakuutuslain 9 luvun 3 §:ssä tarkoitettusta vaarasta.

5 §

Tietojen luovuttaminen eräissä tapauksissa

5) matkojen yhdistelypalvelua koskevan sopimuksen perusteella matkojen yhdistelyä suorittavalle henkilön etu- ja sukunimivedot, tiedon siitä, onko henkilö työpaikkakassan jäsen ja onko hän vakuutettu; jos henkilö on vakuutettu, Kansaneläkelaitos voi lisäksi antaa sopimuksen perusteella matkojen yhdistelyä suorittavalle vakuutetun osoitteen, tiedon matkakustannusten vuotuisen omavastuuosuuden täytymisestä sekä muut matkojen välityksessä

välttämättömät vakuutetun tiedot; lisäksi Kansaneläkelaitos voisi luovuttaa matkojen yhdistelyä suorittavalle taholle niiden vakuutettujen nimet ja henkilötunnukset, joille matkakorvausta ei suoriteta tämän lain 15 luvun 9 §:ssä tarkoitettua tilitysmenettelyä soveltavien palvelujen tuottajien välityksellä;

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Helsingissä x.x.20xx

Pääministeri

Etunimi Sukunimi

*Valitse kohde.
Rinnakkaistekstit*

Laki

Laki toimeentulotuesta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

17 §

17 §

Hakijan tietojenanto- ja ilmoitusvelvollisuus

Hakijan tietojenanto- ja ilmoitusvelvollisuus

—
Edellä 1 momentissa *tarkoitettulle henkilölle* on tarvittaessa *varattava tilaisuus esittää selvitystä talouden erillisyydestä*.

—
Edellä 1 momentissa *tarkoitettu henkilö on lisäksi tarvittaessa velvollinen esittämään selvitystä talouden erillisyydestä ja oleskelupai-kasta*.

18 a §

18 a §

Kansaneläkelaitoksen tiedonsaantioikeus ja tietojen luovutusvelvollisuus

Kansaneläkelaitoksen tiedonsaantioikeus ja tietojen luovutusvelvollisuus

—
Kansaneläkelaitoksella on oikeus saada pyynnöstä salassapitosäännösten ja muiden tiedon saantia koskevien rajoitusten estämättä maksutta käsiteltäväänä olevan asian ratkaisemista varten välttämättömät tili-, saldo- ja varallisuustiedot rahalaitoksilta. Tiedonsaanti-oikeus koskee tuen hakijan lisäksi muita perheeseen kuuluvia henkilöitä.

Kansaneläkelaitoksella on oikeus saada pyynnöstä salassapitosäännösten ja muiden tiedon saantia koskevien rajoitusten estämättä maksutta käsiteltäväänä olevan asian ratkaisemista varten välttämättömät tiedot rahalaitoksilta koskien hakijan sekä muiden perheeseen kuuluvien tilitapahtumia, jollei hakija ole kieltynyt tietojen pyytämistä.

Kansaneläkelaitoksella on oikeus saada pyynnöstä 5 momentissa tarkoitettut tiedot rahalaitoksilta, jollei riittäviä tietoja ja selvityksiä muutoin saada ja on perusteltua syytä

Voimassa oleva laki

18 e §

*Salassa pidettävien tietojen luovuttaminen
Kansaneläkelaitoksen ja vuokranantajien vä-
lillä*

Kansaneläkelaitoksella on oikeus saada sallassapitosäännösten ja muiden tiedon saantia koskevien rajoitusten estämättä maksutta käsiteltäväänä olevan toimeentulotukihakemukseen ratkaisemista varten välittämättömät vuokrasuhteeseen ja asumiseen liittyvät tiedot vuokranantajalta ja asunto-osake- tai kiinteisössäkeyhtiöiltä.

Ehdotus

*epäillä hakijan antamien tietojen riittävyyttä
tai luotettavuutta.*

Ennen 4–6 momenteissa tarkoitetun pyynnön esittämistä hakijalle on annettava siitä tieto.

18 e §

*Salassa pidettävien tietojen luovuttaminen
Kansaneläkelaitoksen sekä vuokranantajien
ja perusmenojen laskuttajien välillä*

Kansaneläkelaitoksella on oikeus saada sallassapitosäännösten ja muiden tiedon saantia koskevien rajoitusten estämättä maksutta käsiteltäväänä olevan toimeentulotukihakemukseen ratkaisemista varten välittämättömät tiedot:

1) vuokrasuhteeseen ja asumiseen liittyvät tiedot vuokranantajalta ja asunto-osake- tai kiinteistösäkeyhtiöiltä sekä

2) muina perusmenoina huomioitavia tämän lain 7a ja 7b §:n mukaisia menoja koskevaan laskuun liittyvät tiedot laskuttajilta.

18 i §

*Tiedot pankki- ja maksutilien valvontajärjes-
telmästä*

Kansaneläkelaitoksella on oikeus pyytää pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä annetun lain (571/2019) 1 a §:ssä tarkoitetuilta toimijoilta pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmän avulla mainitun lain 4, 6, 17 b ja 17 d §:ssä tarkoitettuja tietoja, jos nämä tiedot ovat välittämättömiä etuuksien toimeenpanossa ja tämän lain 18 a §:ssä säädettyt edellytykset tietojen pyytämiselle täytyväät.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20

..

Laki

Laki yleisestä asumistuesta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

42 §

42 §

Tiedot asumistuen ratkaisemista varten

Tiedot asumistuen ratkaisemista varten

Kansaneläkelaitoksella ja tämän lain mukaisella muutoksenhakuelimellä on myös oikeus saada pyynnöstä salassapitosäännösten ja muiden tiedon saatia koskevien rajoitusten estämättä maksutta käsiteltäväänä olevan asumistuen ratkaisemista varten välttämättömät tiedot rahalaitoksilta koskien asumistuenhakijaa tai -saajaa sekä muita ruokakuntaan kuuluvia, jollei riittäviä tietoja ja selvityksiä muutoin saada ja on perusteltua syytä epäillä asumistuen hakijan tai saajan antamien tietojen riittävyyttä tai luotettavuutta. Pyyntö tietojen saamiseksi tulee esittää kirjallisena. Ennen pyynnön esittämistä hakijalle tai saajalle on annettava siitä tieto.

Kansaneläkelaitoksella on myös oikeus saada pyynnöstä salassapitosäännösten ja muiden tiedon saatia koskevien rajoitusten estämättä maksutta käsiteltäväänä olevan asumistuen ratkaisemista varten välttämättömät *tili-, saldo- ja avopaperitiedot* rahalaitoksilta. *Tiedonsaantioikeus* koskee hakijan lisäksi muita ruokakuntaan kuuluvia henkilöitä.

Kansaneläkelaitoksella on oikeus saada pyynnöstä salassapitosäännösten ja muiden tiedon saatia koskevien rajoitusten estämättä maksutta käsiteltäväänä olevan asian ratkaisemista varten välttämättömät tiedot rahalaitoksilta hakijan sekä muiden ruokakuntaan kuuluvien tilitapahtumista, jollei hakija ole kieltynyt tietoja pyytämistä tai, jollei riittäviä tietoja ja selvityksiä muutoin saada ja on perusteltua syytä epäillä hakijan antamien tietojen riittävyyttä tai luotettavuutta. Ennen pyynnön esittämistä hakijalle tai saajalle on annettava siitä tieto.

42 a §

Tiedot pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä

Kansaneläkelaitoksella on oikeus pyytää pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä annetun lain (571/2019) 1 a §:ssä tarkoitetuista toimijoilta pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmän avulla mainitun lain 4, 6, 17 b ja 17

Voimassa oleva laki

Ehdotus

d §:ssä tarkoitettuja tietoja, jos nämä tiedot ovat välttämättömiä etuksien toimeenpanossa ja tämän lain 42 §:n 2 ja 3 momentissa säädetyt edellytykset tietojen pyytämiselle täytyvät.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20

..

Laki

Laki eläkkeensaajan asumistuesta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

43 §

43 §

Tiedot asumistuen ratkaisemista varten

Tiedot asumistuen ratkaisemista varten

Kansaneläkelaitoksella ja tämän lain mukaisella muutoksenhakuelimellä on myös oikeus saada pyynnöstä salassapitosäännösten ja muiden tiedon saantia koskevien rajoitusten estämättä maksutta käsiteltäväänä olevan asumistuen ratkaisemista varten välttämättömät tiedot rahalaitoksilta koskien asumistuenhakijaa tai -saajaa sekä hänen avio- tai avopuolisoaan, jollei riittäviä tietoja ja selvityksiä muutoin saada ja on perusteltua syytä epäillä asumistuen hakijan tai saajan antamien tietojen riittävyyttä tai luottavuutta. Pyyntö tietojen saamiseksi tulee esittää kirjallisena, ja ennen pyynnön esittämistä hakijalle tai saajalle on annettava siitä tieto.

Kansaneläkelaitoksella on oikeus saada pyynnöstä salassapitosäännösten ja muiden tiedon saantia koskevien rajoitusten estämättä maksutta käsiteltäväänä olevan asumistuen ratkaisemista varten välttämättömät *tili-, saldo- ja arvopaperitiedot* rahalaitoksilta. *Tiedonsaantioikeus koskee hakijan lisäksi hänen avio- tai avopuolisoaan.*

Kansaneläkelaitoksella on oikeus saada pyynnöstä salassapitosäännösten ja muiden tiedon saantia koskevien rajoitusten estämättä maksutta käsiteltäväänä olevan asian ratkaisemista varten välttämättömät tiedot rahalaitoksilta *hakijan sekä hänen avio- tai avopuolisonsa tilitapahtumista, jollei hakija ole kieltynyt tietojen pyytämistä tai, jollei riittäviä tietoja ja selvityksiä muutoin saada ja on perusteltua syytä epäillä asumistuen hakijan antamien tietojen riittävyyttä tai luottavuutta.*

Voimassa oleva laki

Ehdotus

Ennen pyynnön esittämistä hakijalle on annettava siitä tieto.

43 a §

Tiedot pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä

Kansaneläkelaitoksella on oikeus pyytää pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä annetun lain (571/2019) 1 a §:ssä tarkoitetuista toimijoilta pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmän avulla mainitun lain 4, 6, 17 b ja 17 d §:ssä tarkoitettut tiedot, jos nämä tiedot ovat välittämättömiä etuuksien toimeenpanossa ja tämän lain 43 §:n 2 ja 3 momentissa säädettyt edellytykset tietojen pyytämiselle täytyvät.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20

..

Laki

Laki pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

3 §

3 §

Keskitettyä automatisoitua tilitietojärjestelmää käyttävät viranomaiset

Keskitettyä automatisoitua tilitietojärjestelmää käyttävät viranomaiset

10) Rajavartiolaitoksella rikosten ennalta estämiseen, paljastamiseen ja selvittämiseen sekä syyteharkintaan saattamiseen rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annetun lain (108/2018) mukaisesti.

10) Rajavartiolaitoksella rikosten ennalta estämiseen, paljastamiseen ja selvittämiseen sekä syyteharkintaan saattamiseen rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annetun lain (108/2018) mukaisesti;

11) Kansaneläkelaitoksella toimeentulotuesta annetun lain 18 i §:n ja yleisestä asumistuesta annetun lain 42 a §:n ja

Voimassa oleva laki

17 a §

Saldotietojen luovuttaminen teknisen rajapinan avulla toimivaltaisille viranomaisille

Seuraavilla toimivaltaisilla viranomaisilla on oikeus saada teknisen rajapinnan avulla keskitetystä sähköisestä saldo- ja tilitapahtumajärjestelmästä 17 b §:ssä tarkoitettut tiedot seuraaviin käyttötarkoituksiin, jos se on välttämätöntä viranomaisen tehtävien hoitamiseksi:

- 1) poliisilla poliisilain 4 luvun 3 §:n ja 5 a luvun 50 §:n mukaisiin tarkoituksiin;
- 2) rahanpesun selvittelykeskuksella rahanpesun selvittelykeskuksesta annetun lain 4 §:n mukaisiin tarkoituksiin;
- 3) Tullilla tullilain 102 §:n 2 momentin ja rikostorjunnasta Tullissa annetun lain 2 luvun 14 §:n 1 momentin mukaisiin tarkoituksiin;
- 4) Rajavartiolaitoksella henkilötietojen käsittelystä Rajavartiolaitoksesta annetun lain (639/2019) 20 §:n mukaisiin tarkoituksiin;
- 5) Verohallinnolla verotusmenettelystä annetun lain 18 a §:n mukaisiin tarkoituksiin;
- 6) ulosottoviranomaisella ulosottokaaren 3 luvun 64 ja 66 §:n mukaisiin tarkoituksiin;
- 7) Finanssivalvonnalla Finanssivalvonnanosta annetun lain 18 §:n mukaisiin tarkoituksiin;
- 8) Puolustusvoimilla sotilastiedustelusta annetun lain 104 §:n ja sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta Puolustusvoimissa annetun lain 112 §:n mukaisiin tarkoituksiin.

Ehdotus

eläkkeensaajan asumistuesta annetun lain 43 a §:n mukaisiin tarkoituksiin.

17 a §

Saldotietojen luovuttaminen teknisen rajapinan avulla toimivaltaisille viranomaisille

Seuraavilla toimivaltaisilla viranomaisilla on oikeus saada teknisen rajapinnan avulla keskitetystä sähköisestä saldo- ja tilitapahtumajärjestelmästä 17 b §:ssä tarkoitettut tiedot seuraaviin käyttötarkoituksiin, jos se on välttämätöntä viranomaisen tehtävien hoitamiseksi:

- 1) poliisilla poliisilain 4 luvun 3 §:n ja 5 a luvun 50 §:n mukaisiin tarkoituksiin;
- 2) rahanpesun selvittelykeskuksella rahanpesun selvittelykeskuksesta annetun lain 4 §:n mukaisiin tarkoituksiin;
- 3) Tullilla tullilain 102 §:n 2 momentin ja rikostorjunnasta Tullissa annetun lain 2 luvun 14 §:n 1 momentin mukaisiin tarkoituksiin;
- 4) Rajavartiolaitoksella henkilötietojen käsittelystä Rajavartiolaitoksesta annetun lain (639/2019) 20 §:n mukaisiin tarkoituksiin;
- 5) Verohallinnolla verotusmenettelystä annetun lain 18 a §:n mukaisiin tarkoituksiin;
- 6) ulosottoviranomaisella ulosottokaaren 3 luvun 64 ja 66 §:n mukaisiin tarkoituksiin;
- 7) Finanssivalvonnalla Finanssivalvonnanosta annetun lain 18 §:n mukaisiin tarkoituksiin;
- 8) Puolustusvoimilla sotilastiedustelusta annetun lain 104 §:n ja sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta Puolustusvoimissa annetun lain 112 §:n mukaisiin tarkoituksiin;
- 9) Kansaneläkelaitoksella toimeentulotuesta annetun lain 18 i §:n ja yleisestä asumistuesta annetun lain 42 a §:n ja eläkkeensaajan asumistuesta annetun lain 43 a §:n mukaisiin tarkoituksiin.

Voimassa oleva laki

17 c §

Tilitapahtuma- ja arvopaperitietojen luovuttaminen teknisen rajapinnan avulla toimivaltaisille viranomaisille

Seuraavilla toimivaltaisilla viranomaisilla on oikeus saada teknisen rajapinnan avulla keskitetystä sähköisestä saldo- ja tilitapahtumajärjestelmästä 17 d §:ssä tarkoitettut tiedot seuraaviin käyttötarkoituksiin, jos se on välttämätöntä viranomaisen tehtävien hoitamiseksi:

- 1) poliisilla poliisilain 4 luvun 3 §:n ja 5 a luvun 50 §:n mukaisiin tarkoituksiin;
- 2) rahanpesun selvittelykeskuksella rahanpesun selvittelykeskuksesta annetun lain 4 §:n mukaisiin tarkoituksiin;
- 3) Tullilla tullilain 102 §:n 2 momentin ja rikostorjunnasta Tullissa annetun lain 2 luvun 14 §:n 1 momentin mukaisiin tarkoituksiin;
- 4) Rajavartiolaitoksella henkilötietojen käsittelystä Rajavartiolaitoksesta annetun lain 20 §:n mukaisiin tarkoituksiin;
- 5) Verohallinnolla verotusmenettelystä annetun lain 18 a §:n mukaisiin tarkoituksiin;
- 6) ulosottoviranomaisella ulosottokaaren 3 luvun 64 ja 66 §:n mukaisiin tarkoituksiin;
- 7) Finanssivalvonnalla Finanssivalvonnasta annetun lain 18 §:n mukaisiin tarkoituksiin;
- 8) Puolustusvoimilla sotilastiedustelusta annetun lain 104 §:n ja sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta Puolustusvoimissa annetun lain 112 §:n mukaisiin tarkoituksiin.

Ehdotus

17 c §

Tilitapahtuma- ja arvopaperitietojen luovuttaminen teknisen rajapinnan avulla toimivaltaisille viranomaisille

Seuraavilla toimivaltaisilla viranomaisilla on oikeus saada teknisen rajapinnan avulla keskitetystä sähköisestä saldo- ja tilitapahtumajärjestelmästä 17 d §:ssä tarkoitettut tiedot seuraaviin käyttötarkoituksiin, jos se on välttämätöntä viranomaisen tehtävien hoitamiseksi:

- 1) poliisilla poliisilain 4 luvun 3 §:n ja 5 a luvun 50 §:n mukaisiin tarkoituksiin;
- 2) rahanpesun selvittelykeskuksella rahanpesun selvittelykeskuksesta annetun lain 4 §:n mukaisiin tarkoituksiin;
- 3) Tullilla tullilain 102 §:n 2 momentin ja rikostorjunnasta Tullissa annetun lain 2 luvun 14 §:n 1 momentin mukaisiin tarkoituksiin;
- 4) Rajavartiolaitoksella henkilötietojen käsittelystä Rajavartiolaitoksesta annetun lain 20 §:n mukaisiin tarkoituksiin;
- 5) Verohallinnolla verotusmenettelystä annetun lain 18 a §:n mukaisiin tarkoituksiin;
- 6) ulosottoviranomaisella ulosottokaaren 3 luvun 64 ja 66 §:n mukaisiin tarkoituksiin;
- 7) Finanssivalvonnalla Finanssivalvonnasta annetun lain 18 §:n mukaisiin tarkoituksiin;
- 8) Puolustusvoimilla sotilastiedustelusta annetun lain 104 §:n ja sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta Puolustusvoimissa annetun lain 112 §:n mukaisiin tarkoituksiin;
- 9) *Kansaneläkelaitoksella toimeentulotuesta annetun lain 18 i §:n ja yleisestä asumistuesta annetun lain 42 a §:n ja eläkkeensaajan asumistuesta annetun lain 43 a §:n mukaisiin tarkoituksiin.*

Voimassa oleva laki

Ehdotus

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20

.

Laki

Laki sairausvakuutuslain muuttamisesta

Eduskunnan päätköksen mukaisesti säädetään:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

19 luku

19 luku

1 §

1 §

Oikeus tietojen saamiseen

Oikeus tietojen saamiseen

— — — — —
Sen estämättä, mitä 2 momentissa säädetään, Kansaneläkelaitoksella on oikeus salasapitosäännösten ja muiden tiedon saantia koskevien rajoitusten estämättä saada etuuden ratkaisemista varten lääkäriltä tai muulta terveydenhuollon ammattihenkilöistä annettussa laissa (559/1994) tarkoiteltuammatihenkilöltä sekä potilaan asemasta ja oikeuksista annetun lain (785/1992) 2 §:n 4 kohdassa tarkoitettu terveydenhuollon toimintayksiköltä lausunto etuuden hakijan työkyvyttömyydestä; todistus elimen, kudoksen tai solujen irrottamisesta; todistus raskaudesta; todistus lapsen sairaudesta tai vammasta aiheutuvasta sairaan lapsen sairaanhoitoon tai kuntoutukseen osallistumisesta; työpaikan työterveyshuoltoa toteuttavan lääkärin taikka muun vakuutetun työolosuhteet tuntevan lääkärin lausunto vakuutetun tai sikiön terveydelle aiheutuvasta sairausvakuutuslain 9 luvun 3 §:ssä tarkoitettusta vaarasta.

5 §

5 §

Tietojen luovuttaminen eräissä tapauksissa

Tietojen luovuttaminen eräissä tapauksissa

Voimassa oleva laki

19 luku

5) matkojen yhdistelypalvelua koskevan sopimuksen perusteella matkojen yhdistelyä suorittavalle henkilön etu- ja sukunimitiedot, tiedon siitä, onko henkilö työpaikkakassan jäsen ja onko hän vakuutettu; jos henkilö on vakuutettu, Kansaneläkelaitos voi lisäksi antaa sopimuksen perusteella matkojen yhdistelyä suorittavalle vakuutetun osoitteen, tiedon matkakustannusten vuotuisen omavastuuosuuden täytymisestä sekä muut matkojen välityksessä välttämättömät vakuutetun tiedot;

Ehdotus

19 luku

5) matkojen yhdistelypalvelua koskevan sopimuksen perusteella matkojen yhdistelyä suorittavalle henkilön etu- ja sukunimitiedot, tiedon siitä, onko henkilö työpaikkakassan jäsen ja onko hän vakuutettu; jos henkilö on vakuutettu, Kansaneläkelaitos voi lisäksi antaa sopimuksen perusteella matkojen yhdistelyä suorittavalle vakuutetun osoitteen, tiedon matkakustannusten vuotuisen omavastuuosuuden täytymisestä sekä muut matkojen välityksessä väältämättömät vakuutetun tiedot; *lisäksi Kansaneläkelaitos voi luovuttaa matkojen yhdistelyä suorittavalle taholle niiden vakuutettujen nimet ja henkilötunnukset, joille matkakorvausta ei suoriteta tämän lain 15 luvun 9 §:ssä tarkoitettua tilitysmenettelyä soveltavien palvelujen tuottajien välityksellä;*

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20

..